

Міністерство освіти і науки України
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука
Педагогічний факультет
Кафедра загальної педагогіки та дошкільної освіти

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ «МАГІСТР»**

**ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ РОЗВИТКУ
ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ**

Виконала:

студентка педагогічного факультету
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

Федина Оксана Вячеславівна

Керівник:

доктор педагогічних наук, професор

Красовська Ольга Олександрівна

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент

Янцур Любов Антонівна

Рівне – 2022

УДК 372

ФЕДИНА О. В.
ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ РОЗВИТКУ
ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ

В роботі розкриваються теоретико-методичні аспекти розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях зображувальної діяльності, їх роль у модернізації процесу художньо-естетичного розвитку дітей в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти. Автором теоретично обґрунтовано компоненти, критерії та рівні образотворчої креативності дошкільнят, окреслено організаційно-педагогічні умови та впроваджено у практику закладу дошкільної освіти модель методики формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку на заняттях зображувальної діяльності. На основі розробленої моделі здійснено експериментальну перевірку авторської методики та накреслено основні напрями реалізації результатів дослідження ефективності форм, методів, інноваційних технологій формування образотворчої креативності у процесі навчання зображувальної діяльності дітей.

Ключові слова: творчі здібності, образотворча креативність, заняття зображувальної діяльності, вихователі закладів дошкільної освіти.

FEDYNA O. V.
FEATURES OF METHODOLOGY OF DEVELOPING CREATIVE
FLAIRS OF PRESCHOOL CHILDREN

The paper reveals the theoretical and methodological aspects of the development of creative abilities of preschool children in art classes, their role in modernizing the process of artistic and aesthetic development of children in the educational environment of preschool education. The author theoretically substantiates the components, criteria and levels of visual creativity of preschool children, outlines the organizational and pedagogical conditions and introduced into the practice of preschool education model model of methods of forming creative creativity of preschool children in art classes. On the basis of the developed model the experimental check of the author's technique is carried out and the basic directions of realization of results of research of efficiency of forms, methods, innovative technologies of formation of art creativity in the course of training of children's pictorial activity are outlined.

Key words: creative abilities, visual creativity, art classes, educators of preschool institutions.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ЗАСАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	11
1.1. Становлення творчих здібностей особистості як наукова проблема сучасної психології та педагогіки.	11
1.2. Особливості розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.	14
1.3. Сучасні технології розвитку індивідуальної творчості дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти	24
Висновки до першого розділу	36
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОЇ КРЕАТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАНЯТТЯХ ЗОБРАЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
2.1. Педагогічна діагностика рівнів сформованості образотворчої креативності дітей дошкільного віку.	39
2.2. Методика формування образотворчої креативності дошкільнят.	55
2.3. Визначення ефективності проведеної роботи щодо формування образотворчої креативності дошкільнят.	75
Висновки до другого розділу	79
ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89
ДОДАТКИ	99

ВСТУП

Актуальність і доцільність дослідження. Закон України «Про освіту», «Про дошкільну освіту» орієнтує фахівців на те, що одним із основних завдань освітньої системи є виховання талантів, збагачення на цій підвалині творчого потенціалу всього народу. В одному з напрямів сучасної дошкільної освіти знаходить свій вияв інноваційна креативна освіта. Її концепцією акцентується на тому, що для виховання духовно багатой, соціально активної, фізично розвиненої творчої особистості необхідним є використання позитивних засобів креативної педагогічної системи. Креативною освітою також передбачається творчість суб'єктів крізь їхню особисту участь в активних дослідженнях, якими досягається здобуття нових знань. Це призводить до підвищення відповідальності вищої школи в аспекті виховання креативної, творчої особистості вихователя, здатного формувати самодостатню, розвинену особистість для нашої держави.

У сучасній дошкільній педагогіці все частіше декларується принцип гуманізації у навчанні, вихованні і розвитку кожної дитини, при цьому, пріоритетною визнається спрямованість на розвиток особистості, талантів, креативності кожної дитини. Базова програма розвитку дошкільника «Я у Світі» вперше в освітньому просторі України заявила креативність як одну з пріоритетних ліній розвитку дошкільника.

Дошкільний вік представляє найбільший інтерес у дослідженнях розвитку творчих здібностей, особистісної креативності (Д. Богоявленська, Л. Венгер, О. Дьяченко, О. Запорожець, В. Котляр, О. Матюшкін, М. Подд'яков та інші). Теоретичні передумови для вивчення природи креативності, можливостей її розвитку та діагностики були створені завдяки успіхам вікової, диференціальної, педагогічної, генетичної психології, психології розвитку і психології особистості.

Дослідження, проведені в різних галузях, допомогли дати наукове визначення творчих здібностей як складного, багатокomпонентного психологічного явища, яке неможливо відокремити від цілісної особистості людини.

Творчі здібності із наукової точки зору розглядаються як складне, багатопланове, неоднорідне явище, що виражається в розмаїтті теоретичних та експериментальних напрямів її вивчення. За період від перших спроб вивчення творчих здібностей до сучасного періоду дослідниками створена величезна детальна картина феноменології креативності. Вивченням питання креативності займалися як З. Фрейд, П. Роджерс, Дж. Гілфорд, Е. Торренс, Р. Стернберг, Т. Амабайл, Я. Пономарьов, Д. Богоявленська, А. Матюшкін, Л. Рубінштейн, А. Маслоу, Б. Теплов, В. Вішнякова, Р. Мей, Д. Харрінгтон та інші.

Розвиток креативності як особистісної здатності до творчості набуває сьогодні великого значення, тому що вона є базовою якістю особистості, її ядром, центральною характеристикою. Розвиток особистості дитини – складний процес, який відбувається на всіх ступенях онтогенезу, і у зв'язку з цим вивчення розвитку особистості і креативності необхідно починати з дошкільного віку.

Результати наукового пошуку дали змогу виявити різні підходи до розв'язання проблеми інтегрованого підходу до формування мистецько-творчої компетентності та естетичного виховання дітей дошкільного віку. Отже, актуальність проблеми, її соціальна значущість зумовили вибір теми дослідження: **«Особливості методики розвитку творчих здібностей дошкільників».**

Мета дослідження – обґрунтувати теоретико-методичні засади та розробити й експериментально перевірити ефективність методики формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку на заняттях зображувальної діяльності.

Відповідно до поставленої мети визначено **завдання дослідження.**

1. З'ясувати стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії і практиці діяльності вищих навчальних закладів.
2. Обґрунтувати теоретико-методологічні засади проблеми формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку на заняттях зображувальної діяльності.
3. Проаналізувати понятійно-термінологічний апарат дослідження.
4. Теоретично обґрунтувати й розробити методика формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку на заняттях в закладі дошкільної освіти.
5. Розкрити сутнісні ознаки образотворчої креативності дітей дошкільного віку.
6. Експериментально перевірити ефективність методики формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку на заняттях зображувальної діяльності в закладі дошкільної освіти.

Об'єкт дослідження – освітньо-виховний процес в закладі дошкільної освіти.

Предмет дослідження – теоретико-методичні засади формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку на заняттях в закладі дошкільної освіти.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на тому, що розробка і впровадження методики формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку на заняттях в закладі дошкільної освіти сприятиме її оновленню, зростанню рівня готовності вихователя до розв'язання завдань художньо-естетичного виховання дошкільників, формуванню конкурентоспроможного педагога, здатного до творчої самореалізації у професійній діяльності.

Методологічну основу дослідження становлять провідні положення теорії пізнання, системного підходу як методологічного способу пізнання педагогічних фактів, явищ, процесів, міждисциплінарного підходу, що обумовлює осмислення філософських, мистецьких, історико-

культурологічних, психолого-педагогічних концепцій, вивчення наукових джерел вказаних галузей знань; професійної педагогіки як науки; концептуальні положення педагогіки і психології щодо творчого професійного розвитку особистості; теоретичне обґрунтування змісту, форм і методів мистецько-педагогічної підготовки вихователів дошкільця.

Теоретичною основою дослідження є наукові праці, що розкривають проблеми філософії, психології, педагогіки, мистецької освіти, педагогічної інноватики: філософські концепції розвитку сучасної освіти (В. Андрущенко, С. Клепко, В. Луговий, В. Огнев'юк, П. Саух); наукові ідеї психології, педагогіки, мистецтвознавства та культурознавства щодо гуманізації й гуманітаризації освіти (С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Краєвський, Ю. Мальований, Н. Ничкало); теоретико-методичні основи підготовки вихователя закладу дошкільної освіти у педагогічних закладах вищої освіти (О. Антонова, В. Бондар, Н. Бібік, Н. Дем'яненко, О. Дубасенюк, Л. Коваль, О. Савченко, Г. Тарасенко), різнобічні аспекти впровадження освітніх технологій (В. Беспалько, А. Вербицький, Н. Маслова, М. Махмутов, В. Оконь, О. Падалка, О. Пехота, Г. Селевко, С. Сисоєва); результати методичних досліджень у галузі мистецької освіти (О. Коновець, А. Линенко, Л. Масол, В. Орлов, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Шевнюк).

Методи дослідження : *теоретичні* – системний аналіз, психолого-педагогічної, дидактичної, літератури з проблеми професійно-педагогічної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, формування готовності до забезпечення умов методики формування образотворчої креативності дитини дошкільного віку з метою визначення теоретико-методологічних засад дослідження, розробки концепції й експериментальної методики; формулювання основних положень і висновків дослідження; історико-педагогічний (ретроспективний) аналіз для визначення теоретичних засад означеної проблеми; порівняльний аналіз для зіставлення різних поглядів на проблему; *теоретичне моделювання* – з метою розробки методичної системи; *емпіричні* – діагностувальні (бесіди, опитування,

анкетування, тестування) на пошуковому та діагностувальному етапах для вивчення стану формування готовності до забезпечення умов дошкільної освіти; *обсерваційні* – спостереження за освітньо-виховним процесом; *праксиметричні* – вивчення навчальної документації, планів, програм, результатів діяльності дітей; *експериментальні* – методи, з-поміж яких провідним буде *педагогічний експеримент* (констатувальний, формувальний та прикінцевий (контролювальний) етапи) з метою підвищення комунікативних якостей професійного мовлення; на етапі узагальнення одержаних результатів буде використано *кількісний та якісний аналізи, методи математичної статистики* для визначення результативності запропонованої методики формування образотворчої креативності дитини дошкільного віку.

Організація та експериментальна база дослідження.

Експериментальне дослідження проводилося впродовж 2020–2022 років. У ньому брали участь студенти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука» (м. Рівне) та колективи КУ «Соціальний реабілітаційний центр «Парасолька», ЗДО №1 «Веселка» с. Новобарово Закарпатської області.

На першому – *теоретико-концептуальному* етапі (2020-2021 рр.) – обґрунтовано актуальність, визначено об'єкт, предмет, мету й завдання наукового пошуку, розроблено його концепцію; проаналізовано стан проблеми у вітчизняній та зарубіжній педагогічній теорії та практиці; систематизовано провідні наукові підходи до її розв'язання; уточнено тезаурус дослідження.

На другому – *аналітико-пошуковому* етапі (2020-2021 р.р.) – розроблено програму експериментальної роботи; визначено сутнісні характеристики образотворчої креативності дітей; обґрунтовано теоретичні засади й розроблено методику формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку на заняттях в закладі дошкільної освіти; обґрунтовано

критерії відбору інноваційних технологій, що забезпечують ефективність цього педагогічного процесу.

На третьому – *експериментальному* етапі (2021-2022 р.р.) – визначено критерії, рівні, показники та методи діагностики образотворчої креативності дитини дошкільного віку; здійснено організацію та проведено констатувальний та формувальний етапи педагогічного експерименту, у процесі яких перевірено ефективність авторської моделі; упроваджено результати дослідження.

На четвертому – *узагальнюючому* етапі (2022 р.р.) – здійснено статистично-кількісний аналіз й узагальнення результатів експериментальної роботи; сформульовано висновки, окреслено перспективи подальших наукових пошуків.

Наукова новизна і теоретичне значення результатів дослідження. У магістерській роботі досягнуто таких **наукових результатів**: уперше: визначено й науково обґрунтовано сутність, структуру й статус поняття «образотворча креативність дітей дошкільного віку»; уточнено та доповнено поняття «інноваційне розвивально-творче середовище», окреслено сутнісні ознаки, критерії і рівні сформованості мистецько-творчої компетенції та художньо-естетичного виховання дітей; розроблено психолого-педагогічні умови художньо-естетичного розвитку дітей; здійснено обґрунтування методики інтегрованого підходу до формування мистецько-творчої компетенції та художньо-естетичного виховання дітей; апробовано розроблену методику.

Практичне значення очікуваних наукових результатів полягає в можливості застосування наукових положень і висновків дослідження у практичній діяльності : запропоновані в дослідженні експериментальна модель, зміст, форми, методи, засоби, сутнісні ознаки, критерії і рівні сформованості образотворчої креативності, художньо-естетичного розвитку дітей можуть бути використані науковцями й викладачами вищих педагогічних навчальних закладів для її оцінювання, що сприятиме корекції

й вдосконаленню професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Апробація та впровадження результатів дослідження здійснювалися на засіданнях кафедри початкової та дошкільної освіти МЕГУ, на лекціях з основ образотворчого мистецтва з методикою керівництва для студентів педагогічного факультету. Основні положення й результати дослідження доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях і методологічних семінарах різного рівня, зокрема :

Федина О. В. Обґрунтування методики розвитку творчих здібностей дошкільників. Актуальні проблеми формування творчого педагога в контексті нового Базового компоненту дошкільної освіти: *Збірник тез виступів учасників Регіонального науково-практичного семінару* (м. Рівне, 26 травня 2021 року) / за ред. О. О. Красовської, Л. Б. Мельничук, І. П. Мисько; ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука». Рівне: МЕГУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2021. С. 66-68.

Федина О. В. Педагогічні технології розвитку творчих здібностей дошкільників засобами образотворчої та літературної діяльності. *Збірник тез виступів учасників студентської науково-практичної конференції* Психолого-педагогічні особливості формування особистості в освітньому просторі: історичний досвід та практика сьогодення» (м. Рівне, 3 листопада 2021 року): (м. Рівне, 26 травня 2021 року) / за ред. О. О. Красовської, Л. Б. Мельничук, О. О. Сидорової; ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука». Рівне: МЕГУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2021. С. 158-162.

Структура роботи: магістерська робота Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів: теоретико-аналітичного та дослідно-експериментального, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Додатки містять конспекти занять, тексти анкет, опитувань.

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ЗАСАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Становлення творчих здібностей особистості як наукова проблема сучасної психології та педагогіки.

Дослідження багатьох вчених дозволяють визначити необхідність і можливість розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку. Теорія розвитку творчих здібностей представлена в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних психологів та педагогів Б. Ананьєва, Л. Виготського, С. Гончаренко, І. Іващенко, О. Ковальова, В. Крутецького, О. Матюшкіна, Г. Костюка, Я. Пономарьова, К. Роджерса, С. Торренса, які визначають їх як психічні властивості індивіда, що регулюють досягнення людини і слугують умовою життєдіяльності [2, с.14]; як властивості функціональних систем, що реалізують окремі психічні функції та мають індивідуальну міру прояву і виявляються в успішності та якісній своєрідності засвоєння і реалізації діяльності [6, с.73].

Проблема здібностей у вітчизняній психології досліджується з різних наукових позицій в основному в рамках процесуально-діяльнісного підходу. Одна з них пов'язана з визначенням здібностей як родової якості людини, що дозволяє їй засвоювати досягнення культури (Л. Виготський, І. Гальперін, В. Давидов, Д. Ельконін, В. Кудрявцев, О. Леонт'єв). Ще один підхід до вивчення проблеми здібностей акцентує увагу на індивідуально-психологічних особливостях особистості (М. Лейтес, І. Терещенко). Зокрема І. Терещенко називає три характерні риси здібностей:

- 1) те, що відрізняє одну людину від іншої;
- 2) те, що має відношення до успішності виконання дій;
- 3) легкість і швидкість оволодіння знаннями та навичками.

Автор вирішує принципові питання проблеми здібностей до конкретних видів діяльності, насамперед виявлення якісної своєрідності здібностей та якісних індивідуально-психологічних відмінностей людей, які виявляють здібності до одного і того ж виду діяльності [31, с. 6].

Представники іншого підходу усвідомлюють провідну роль особистості, і вбачають у здібностях оцінний критерій її потенційних можливостей, систему узагальнених дій, що є результатом розвитку психічних процесів і реалізується через внутрішні умови суб'єкта (Г. Костюк, Б. Ломов, Б. Теплов, С. Рубінштейн).

У сучасній теорії здібностей суперечливими залишаються питання про структуру здібностей, співвідношення між задатками і здібностями. Більш поширеною є думка, про задатки як органічну успадковану передумову розвитку здібностей. Щоб задатки перетворилися на здібності, окрім природженої схильності, потрібно, щоб людина включилася до діяльності, виявила зацікавленість, бажання займатися нею, певні вміння та навички. Адже часто буває, що маючи схильність до певного виду діяльності, людина не використовує цей природний дар, не розвиває свої здібності [2, с.15].

Різноманітність визначення здібностей зумовила появу різноваріантних типологій, які відрізняються критеріями, що лежать в їх основі. Так, за критерієм виду психічних функціональних систем здібності поділяють на сенсомоторні, перцептивні, атенціональні, мнемічні, імажитивні, розумові, комунікативні; за критерієм основного виду діяльності – наукові (математичні, лінгвістичні і таке інше), творчі (музичні, літературні, художні). Крім того, вчені виокремлюють поняття «загальні» і «спеціальні» здібності, водночас підкреслюючи їх взаємопов'язаність: розвиток спеціальних здібностей можливий лише за умови наявності в людини загальних здібностей. С. Рубінштейн стверджує, що загальні – це здібності до навчання і праці, а спеціальні – це лише різні прояви, різні сторони загальної здібності до засвоєння досягнень людської культури [6, с. 73].

Низка вчених (Л. Венгер, Ю. Гільбух, О. Дяченко, В. Крутецький, О. Матюшкін, Г. Айзенк, Д. Векслер, Р. Стернберг) відносять до загальних інтелектуальні, розумові здібності, що є необхідною умовою виконання будь-якої діяльності, а спеціальними називають загальні інтелектуальні здібності, розвинені відповідно до конкретної діяльності (М. Подьяков, О. Тихомиров).

У сучасній вітчизняній та світовій психології проблема творчих здібностей розвивається в декількох напрямках. Вчені одного напрямку співвідносять творчі здібності з максимальним рівнем розвитку розумових здібностей (Г. Айзенк, Л. Венгер, М. Веракса, М. Лейтес, М. Подьяков, Д. Векслер, Р. Стернберг). Для досліджень цієї проблеми в дошкільному віці характерним є акцент на розвиток уяви (О. Дяченко, В. Кудрявцев).

Представники іншого напрямку визначають загальні здібності до переконструювання здобутого раніше досвіду як творчість. Інші вчені протиставляють творчість репродуктивній діяльності і особливий акцент роблять на активності безсвідомого. Його механізм визначається як «взаємодія активного домінуючого безсвідомого з пасивною, субдомінантною свідомістю» (В. Дружинін, О. Кучерявий, Я. Пономарьов).

Ще одна група вчених розглядають творчі здібності, які усвідомлюються ними як інтегральна якість особистості, що об'єднує когнітивну і особистісну сфери і виявляється при дозріванні багатьох психічних структур особистості (Д. Богоявленська, Г. Костюк, А. Маслоу, Л. Шульга, В. Ямницький,). Учені наполягають саме на розвитку творчої особистості, не обмежуючись творчими здібностями. В основі творчості, на думку А. Шевчук, лежить особлива категорія здібностей – духовні здібності, в яких він убачає «цілісну сутність», «інтегральний прояв інтелекту і духовності людини» [96, с. 154]. У цій новій сутності інтелект має інструментальний характер. Автор виводить, що в духовних здібностях проявляється особистість, «сутність індивідуальності людини».

Важливим у теорії креативності є питання про визначення критеріїв оцінки творчих здібностей. Найуживанішими у практиці залишаються тести

креативності Є.Торренса. Пошук нових підходів до розробки даного питання пов'язується з їх численними модифікаціями: аналіз засобів домальовування (О. Дяченко, С. Чурбанова), відмова від стимулюючої інструкції (В. Дружинін, О. Матюшкін), якісний аналіз показників креативності (В. Дружинін), використання гри як моделі дослідження (В. Дружинін, Н. Хазратова). Проблема розвитку творчих і спеціальних здібностей дітей вивчається в межах творчої діяльності, пов'язаної зі сприйманням художніх творів, їх творчим виконанням і відтворенням здобутих вражень та уявлень у власній творчості. У процесі художньої діяльності відбувається розвиток естетичних і художніх здібностей дітей.

1.2. Особливості розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку

У психологічній науці здібностями називають індивідуальні особливості особистості, які забезпечують людині успішне виконання будь-якої діяльності. У вітчизняній психології найбільший внесок у дослідження проблеми здібностей зробив Б. Теплов. Він виділив три основні ознаки поняття «здібність»:

- індивідуально-психологічні особливості, що відрізняють одну людину від іншої;
- не будь-які особливості взагалі, а лише ті, що мають стосунок до успішності виконання певної діяльності;
- здібність не зводиться лише до знань, навичок та вмінь [88, с. 28].

Як зазначає Г. Костюк, здібності людини – це вияв єдиної, цілісної її сукупності. Звідси тісний їхній зв'язок з іншими характеристиками людини, а саме її знаннями, вміннями, потребами й інтересами, працьовитістю та іншими моральними рисами. Незважаючи на те, що здібності не зводяться до знань, умінь та навичок, це ще не означає, що вони ніяк не пов'язані зі знаннями та вміннями. Наявність знань, умінь і навичок є необхідною умовою майстерності, в якій виявляються і здібності людини [36, с.25].

Здібність людини – продукт суспільного розвитку, її формування передбачає засвоєння нових форм діяльності, вироблених людством в процесі суспільно-історичного розвитку. Здібності – не вроджені риси, вони розвиваються під впливом зовнішніх умов, існують лише в процесі розвитку і не можуть розвиватися поза конкретною діяльністю. Здібності формуються в діяльності, яка складається з компонентів: знання, навички, вміння. Відсутність будь-якого з компонентів впливатиме на перебіг діяльності і відповідно на формування здібностей. Велике значення для розвитку здібностей має систематичний вплив із зовні – виховання і навчання. Виховання впливає на розвиток здібностей на основі задатків, всієї структури особистості, типологічних особливостей вищої нервової діяльності і формування на цій основі характеру.

Здібності мають органічні, спадково закріплені передумови для їхнього розвитку у вигляді задатків, під якими розуміють анатомо-фізіологічні особливості нервової системи, що становлять природну основу розвитку здібностей. Відмінності між людьми стосовно задатків полягають насамперед у природжених особливостях їхнього нервово-мозкового апарату – анатомо-фізіологічних, функціональних його особливостях. Тому насамперед слід враховувати розвиток вищої нервової діяльності дітей, яка визначає всі психічні процеси, зокрема і здатність до творчості.

На думку І. Павлова, підґрунтя індивідуальних відмінностей становлять домінуючий тип вищої нервової діяльності та особливості співвідношення сигнальних систем. З огляду на ці критерії, можна виокремити три типологічні групи людей: художній тип (домінування першої сигнальної системи), мисленнєвий тип (домінування другої сигнальної системи) та середній або змішаний тип (рівне представництво).

Виокремлені І. Павловим типологічні групи припускають наявність різних вроджених задатків у представників тієї чи тієї групи. Так для художнього типу характерне цілісне сприймання, а для «мислителя» — поділ на окремі частини; у сфері уяви та мислення в «художників» спостерігається

домінування образного мислення та уяви, тоді як для «мислителя» характерніше абстрактне, теоретичне мислення, в емоційній сфері особи художнього типу вирізняються підвищеною збудливістю, а для представників мисленнєвого типу більш властиві помірковані, інтелектуальні реакції на події. Не випадково більшість художників (скульпторів, живописців, музикантів, акторів тощо) мають певною мірою виражені риси художнього типу. Слід зазначити, що належність людини до художнього типу не означає слабкості інтелектуальної діяльності, оскільки йдеться про відносне домінування образних компонентів психіки над мисленнєвими.

Визначаючи здібності до малювання, такі дослідники, як В. Кирієнко, О. Ковальов, Н. Сакуліна підкреслюють необхідність розвитку ока і руки, координації їхньої дії. Маленькі діти ще не вміють управляти рухами своїх рук, тому вони не можуть скачати глину, здавити її долоньками з необхідною силою, щоб отримати плоску форму, не можуть самостійно правильно взяти олівець, підпорядкувати рухи руки з олівцем створенню зображення того чи того предмета. Дітей слід навчати і самого здійснення рухів, і його характеристик: сили, тривалості, напрямку [67, с.45].

Орієнтовно-дослідницька діяльність під час попереднього детального обстеження предмета приводить до виникнення цілісного образу, того, що і як повинно бути намальовано. Погляд може контролювати дії, виконані рукою, тільки на основі сформованого уявлення про те, що внаслідок руху повинно вийти. Під час малювання воно слугує критерієм сенсорної оцінки створюваного зображення. Процеси сприймання, уявлення (зорові і рухові), рухи рук взаємопов'язані між собою і повинні розвиватися в єдності. Порушується єдність цього процесу, зокрема, через недостатній розпиток рухів рук дитини. У неї може бути сформоване чітке уявлення про предмет і про той рух, з допомогою якого можна зобразити цей предмет, але якщо рука з інструментом не володіє цим рухом, то дитина не зможе його відтворити, а відповідно і зобразити предмет.

Отже, необхідна єдність зорової і моторної координації для здійснення процесу зображення і вироблення технічних навичок. Внаслідок багаторазових повторень рухів і сприймання отриманого зображення під керівництвом педагога у дітей формуються узагальнені уявлення про рухи, які полягають в тому, що зображення предметів однакової форми потребує одних і тих самих рухів. Узагальнені уявлення пов'язані з узагальненими вміннями. Це дуже важливий момент у навчанні рухів: без наявності такого узагальнювального уявлення дитина не зможе перейти до самостійного зображення предметів і явищ навколишньої дійсності.

У психології розрізняють поняття загальні і спеціальні здібності. Загальними називають такі здібності, які тією чи тією мірою виявляються у всіх видах діяльності людини. До загальних здібностей можуть належати такі, що виявляються у спілкуванні, взаємодії з людьми. Ці здібності соціально зумовлені. Вони формуються в процесі життя у суспільстві.

Спеціальні здібності – це здібності, які виявляються лише в окремих видах людської діяльності (художні, математичні, спортивні, літературні). Існує безліч класифікацій здібностей за різними ознаками. Наприклад, можна говорити про здібності, пов'язані з різними функціями людини – групові та предметно-практичні, організаційні, комунікативні, пов'язані з особливостями сприймання, уваги, пам'яті, уяви, розуму. Здібності характеризуються за ступенем виявлення творчості дитини в різних видах діяльності — музичній, мовленнєвій, образотворчій, технічній тощо.

Здібність до образотворчої діяльності належить до спеціальних здібностей. Кожна спеціальна здібність має свою структуру, яка зумовлюється специфікою діяльності і залежить від загальних властивостей психіки. Властивості психіки поділяються на провідні, опорні і ті, які становлять тло цієї здібності.

А. Петровський і Р. Павелків вважають, що в структурі здібностей можна виділити дві групи компонентів. Одні займають провідне становище, а інші – другорядне. Так, у структурі здібностей до образотворчої діяльності

провідними виступають висока природна чутливість зорового аналізатора – почуття пропорції, форми, світла, кольору, ритму, а також сенсомоторні характеристики руки художника, високорозвинена образна пам'ять. До другорядних належать властивості художньої уяви, емоційного настрою, ставлення до зображуваного. Провідні і другорядні компоненти здібностей утворюють єдність, що забезпечує успішність діяльності [67, с.38].

Провідною властивістю здібності до зображувальної діяльності є уява, без якої неможливе втілення задуму. Опорними властивостями є висока природна зорова чутливість, яка забезпечує повноту сприймання; особливе вміння руки, яке допомагає швидше і краще оволодіти павичкою. Властивістю, яка забезпечує образотворчу діяльність і ніби становить її тло, є певний емоційний настрій. Здібність до образотворчої діяльності може бути розвинена у кожної людини. Але в людини, яка має хороші вроджені задатки до цієї діяльності, здібності розвиваються до такої міри, що вона може творчо працювати в галузі образотворчого мистецтва, тоді як люди з менш сприятливими задаткам ї зможуть розвивати здібність лише до рівня грамотного, графічно правильного зображення предметів.

Отже, для розвитку образотворчих здібностей велике значення мають задатки, тобто ті анатомо-фізіологічні особливості, які забезпечують успішний розвиток здібностей, навчання, велике працелюбство, наполегливість і сила волі. Проблема здібностей до образотворчої діяльності розкрита в дослідженнях видатних психологів і педагогів (Б. Теплов, Є. Ігнат'єв, В. Кирієнко, М. Волокон, Є. Фльоріна, Н. Сакуліна, Т. Казакова, Н. Халезова, В. Котляр, Г. Підкурганна) [37, 38, 67, 88].

У ряді психолого-педагогічних досліджень підкреслюється провідна роль виховання і навчання в розвитку художньо-творчих здібностей. У педагогіці вже доведено, що навчання сприяє кращому розвитку природних даних. Підбиваючи підсумки своєї роботи з навчання дітей образотворчої діяльності, Г. Лабунська підкреслювала, що повноцінний розвиток творчих здібностей дітей і підлітків здійснюється лише в умовах відповідного

навчання, у процесі якого йде поступове наростання вмінь і знань у сфері реалістичного зображення. При цьому вона наголошувала, що в процесі навчання необхідно систематично розвивати цілеспрямоване сприймання навколишньої дійсності, враховуючи творчі можливості і запити дітей.

Дослідження Н. Ветлугіної, Н. Сакуліної, Т. Комарової та інших показують, що навчання не гальмує творчих здібностей, а навпаки, сприяє, їхньому становленню і розвитку. В побудові всієї системи навчання образотворчої діяльності велику роль слід приділити вихованню розумової активності дитини. Висновки, зроблені науковцями з питань активного керівництва дитячою творчістю, ролі творів мистецтва у виразності образу, довели позитивний вплив активних методів навчання на розвиток образотворчих здібностей і творчих виявів дітей [67, с.87].

У практичній роботі з керівництва образотворчою діяльністю дітей педагог повинен поєднувати методи колективного навчання з індивідуальним підходом до кожної дитини. Розвиток здібностей до образотворчої діяльності дітей лише тоді дасть плоди, коли навчання здійснюватиметься педагогом планомірно і систематично. Інакше цей розвиток піде випадковим шляхом й образотворчі здібності дитини можуть залишитися у зародковому стані.

Розвиток здібності до зображення передусім залежить від виховання спостережливості, вміння бачити особливості навколишніх предметів і явищ, порівнювати їх, виділяти характерне. При цьому обов'язково необхідно враховувати вік дитини. Вітчизняна педагогіка розглядає розвиток дитини не як простий кількісний процес зростання, а як якісні зміни її фізичних і психічних особливостей під впливом навколишньої дійсності, і насамперед — виховання та навчання.

Визнаючи вирішальну роль навчання і виховання в розвитку здібностей до образотворчої діяльності, в дитячому садку проводяться систематичні організовані заняття з різних видів образотворчої діяльності з дітьми молодшого, середнього і старшого дошкільного віку. Використовуються різні форми організації образотворчої діяльності: заняття, самостійна

зображувальна діяльність, гуртки, студії, індивідуальна робота та інше. Цілеспрямований процес оволодіння образотворчими здібностями відбувається під керівництвом педагога. Він створює умови для успішного перебігу образотворчої діяльності, веде пошук найефективніших методів і прийомів навчання дітей різних видів цієї діяльності. Останніми роками розглядають питання про комплексний підхід в організації образотворчої діяльності, взаємозв'язок різних її видів, виразних засобів, використання нетрадиційних форм організації, технік, матеріалів, про інтеграцію різних видів мистецької діяльності для оптимізації розвитку творчих здібностей дітей до образотворчої діяльності.

Б. Теплов зауважував, що творчою діяльністю у повному розумінні слова називають діяльність, яка дає нові, оригінальні продукти високої суспільної цінності. Проте очевидно, що таке визначення творчої діяльності для дошкільнят не зовсім підходить. Обов'язковими ознаками творчості, на думку вчених, є перетворення предметів, явищ, новизна, оригінальність, отримані в процесі роботи. П. Підкасистий, називаючи серед ознак творчості новизну і соціальну значущість діяльності та її продукту, пропонує розрізняти суб'єктивну та об'єктивну новизну. На думку дидакта, для характеристики діяльності дитини як істинно творчої досить суб'єктивної (не стільки значущої для суспільства, як для суб'єкта) новизни [88, с. 36].

Т. Комарова зауважує, що творча діяльність дитини, як правило, може характеризуватися тільки суб'єктивною новизною і повинна розглядатися вченими як істинно творча, психологічно еквівалентна соціально значущій діяльності дорослих, що характеризується об'єктивною новизною. Цінність такої творчої діяльності полягає в розумовому розвитку особистості, у формуванні її активності [37, с. 79].

Із загальної проблеми творчості виокремлюється проблема дитячої зображувальної творчості. Проблемі дитячої творчості приділяли значну увагу такі вчені, як Є. Фльоріна, Н. Сакуліна, Н. Ветлугіна, Т. Казакова. Зокрема, Є. Фльоріна однією з перших дала визначення дитячої творчості в

зображувальній діяльності. Вона стверджувала, що дитина не пасивно копіює довкілля, а переробляє його відповідно до накопиченого досвіду і ставлення до зображуваного [67, с.76].

Н. Сакуліна розглядає образотворчу діяльність дитини як здібність до зображення, тобто вміння правильно малювати предмет і здатність створювати образ, який виражає ставлення до нього того, хто малює. Вона вважає, що саме ця здібність і є показником творчого начала. Н. Ветлугіна визначає передумовою продуктивної творчості формування художнього образного начала, а джерелом творчості —самостійне сенсорне опанування дітьми властивостей предметів. Щодо цього вона виокремлює три етапи у розвитку творчості дошкільнят.

1. Спостереження, у процесі яких розвивається уява дітей, необхідна для створення образу.

2. Творчий процес, пов'язаний з виникненням задуму і знаходженням засобів виразності для його реалізації.

3. Поява нової продукції та розуміння її оточенням.

Рівень творчої діяльності залежить від розвитку образного бачення дитини, від запасу уявлень і від рівня розвитку образотворчих здібностей. І все це залежить від навчання (хоча прямого навчання творчості не існує).

Провідними чинниками впливу на художню діяльність дітей визнано:

- художні заняття дітей (на них формуються способи самостійних дій);
- художні враження (розвивають здібність до самостійного відображення в художній формі навколишньої дійсності);
- обладнання, посібники (стимулюють дітей до пошуків засобів вираження свого ставлення до навколишнього світу);
- сім'я, її художні інтереси, традиції, умови, створені в ній для самостійних виявів дитини.

Отже, Н. Ветлугіна вважає, що для успішної творчої діяльності дитини необхідно систематично збагачувати її естетичне сприймання, розвивати

спостережливість, вміння бачити, розуміти зміст спостережуваного, переживати його, давати дітям всебічні знання в цікавій формі. На думку Г. Ейсмонт, однією з важливих умов для розвитку творчих виявів дітей є вміння вихователя зацікавити дитину художньою діяльністю, розбудити в неї або підтримати і розвинути вже наявний інтерес. Адже інтерес спонукає дитину до діяльності, веде до пізнання, спрямовує її зусилля до вдосконалення, стимулює виникнення творчості. Т. Казакова дає визначення творчості як діяльності, в результаті якої дитина створює нове, оригінальне, виявляє, увагу, самостійно реалізує свої задуми [67, с.92].

Отже, можна зробити висновок: дитяча образотворча діяльність за своїми об'єктивними можливостями має творчий характер. Ознайомлюючись з навколишнім світом, діти намагаються відобразити його у власній діяльності. Великі можливості щодо цього в образотворчій діяльності, оскільки за своєю суттю вона має перетворювальний характер. Дитина має можливість відобразити свої враження від навколишнього світу, передати образи уяви, втіливши їх з допомогою різних матеріалів у реальні форми.

На відміну від процесу творчості художника, процес дитячої творчості не дуже розгорнутий в часі. Творчий процес дитини відбувається на «одному диханні». Дитина дає, швидко розрядку своїм почуттям і, на думку Л. Виготського, творить в один прийом. І все ж таки, хоч яким коротким був би цей прийом, в ньому є певні грані, що ніби завершують якусь частину виконаного, і кожна з частин потребує особливого підходу. У творчому процесі дитини можна виокремити такі самі етапи, що характерні і для творчої діяльності художника. Це накопичення початкових уявлень з обраної теми, виникнення задуму має місце і в діяльності дитини [13, с. 147].

Проблема дитячої творчості тісно пов'язана з розвитком зображувальних здібностей. Б. Теплов зазначає, що здібності – це такі індивідуальні особливості особистості, які забезпечують порівняну легкість і високу якість оволодіння тією чи тією діяльністю. Здібності розвиваються на основі певних задатків. У їхньому розвитку велику роль відіграє тип вищої нервової

діяльності: художній чи мисленнєвий. Зображувальні здібності можуть досягти вищого рівня у тих, хто належить до художнього типу вищої нервової діяльності. Вважається, що для дошкільного віку характерна схильність до художнього типу. Чим вищий рівень розвитку як загальних, так і зображувальних здібностей, тим більше можливостей відкривається для творчої діяльності [88, с.25].

Велику роль відіграють емоції, які сприяють інтересу до зображувальної діяльності, концентрації уваги та почуттів дитини на створюваному образі, посилюють роботу уяви. Формування уяви безпосередньо залежить від розвитку мови дитини. Уява в цьому віці розширює можливості дитини у взаємозв'язку із зовнішнім середовищем, сприяє його засвоєнню, слугує разом із мисленням засобом пізнання дійсності.

До шести років розвиток просторових уявлень дитини досягає високого рівня. Для дітей цього віку характерні спроби провести аналіз просторових ситуацій. Хоча результати не завжди добрі, аналіз діяльності дітей вказує на поділ образу простору з відображенням не лише предметів, а й їхнього взаємного розміщення. М. Поддьяков зазначає, що у віці 4—6 років відбувається інтенсивне формування і розвиток павичок й умінь, які сприяють вивченню дітьми зовнішнього середовища, аналізу властивостей предметів та впливу на них з метою зміни [67, с.94].

Для формування і розвитку творчої зображувальної діяльності необхідно сформувати психологічну і практичну готовність, інтерес до повної діяльності. Важливо, щоб усе, що дитина сприймає, викликало в неї інтерес, сприяючи таким чином формуванню і втіленню задуму. Однак попередні пошуки художніх засобів, планування роботи, обдумування для творчої діяльності дошкільняти не характерні. Про зміст своєї роботи, про те, як її виконати, за допомогою яких виразних засобів, дитина роздумує в процесі роботи, тоді як художник продумує все наперед. Той період творчої діяльності художника, в якому визначається весь хід роботи і який проходить художник до реалізації задуму, у дитини-дошкільняти найчастіше збігається

з моментом його реалізації. Ця відмінна риса дитячої творчості пояснюється недостатньою здатністю дітей до аналізу і синтезу, невмінням наперед планувати свою роботу. Однак за цілеспрямованої роботи з навчання дітей зображувальної діяльності їх можна підвести до деяких елементів попереднього обдумування своєї роботи.

Отже, творчість являє собою якісно вищий ступінь будь-якої діяльності. Продуктом художньо-творчої діяльності є художній образ. Шлях до творчості пролягає через позитивні емоції, які впливають не лише на ставлення дітей до процесу зображення, викликаючи в них інтерес, а й на формування зображувальних здібностей.

Є. Фльоріна зазначає, що у творчості дитини розкривається її інтерес. Вона наголошує на великому значенні в цьому систематичної виховної роботи: спостереження, розгляд картин, читання художніх творів, бесіди перед заняттями, забезпечення дитини різноманітними зображувальними матеріалами для творчої діяльності. Віра педагога в сили дитини сприяє розвитку у неї інтересу до зображувальної діяльності. Критикуючи положення зарубіжних дослідників, вважаючи явище спаду дитячої творчості біологічно закономірним, Є. Фльоріна писала, що пасивне керівництво, полегшення завдань, вимог до дитини, а також активне, але помилкове керівництво, дають реакцію спаду інтересу до дитячої творчості [67, с.104]. Ця діяльність є творчою, вона пов'язана з передаванням дитиною вражень від навколишньої дійсності в художньо-образній формі.

1.2. Сучасні технології розвитку індивідуальної творчості дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Актуальною проблемою сучасної педагогіки є розвиток дитячої творчості, яка має на меті виховання в дошкільників творчого підходу до перетворення оточуючого світу, активності, самостійності мислення, що сприятиме досягненню позитивних змін у житті суспільства. Базовий

компонент дошкільної освіти передбачає перехід дошкільної освіти до креативних технологій виховання та навчання, модернізацію змісту дошкільної освіти шляхом забезпечення різнобічного розвитку дітей дошкільного віку відповідно до їхніх задатків та вікових особливостей [5]. Програма «Українське дошкілля» націлює на формування творчої індивідуальності, на своєчасне підтримання досягнень індивідуальної своєрідності неповторного життєвого шляху дитини [80].

Дошкільний вік – початковий етап становлення особистості. У цей період закладається розвиток здібностей до конструювання, який активізує розумові процеси дитини, народжується розвивальний інтерес до творчого вирішення завдань, винахідливості і самостійності, ініціативності, самостійності, креативності. Задатки до творчості є у кожної людини. Необхідно лише їх розкрити і активізувати. Прояви творчих здібностей можуть бути різними: від яскравого таланту до скромних і малопомітних, але суть творчого процесу однакова для всіх. Різниця полягає в конкретному матеріалі творчості, масштабах досягнень та їх значущості для суспільства.

Як показують наукові дослідження й досвід педагогів-практиків, творчі здібності виявляються приблизно з п'ятого року життя, але це зовсім не означає, що до цього моменту їх не слід розвивати. Навпаки, чим раніше дитину навчають спостерігати, пояснювати незвичайне, дивуватися оточуючим явищам, предметам, експериментувати тим ґрунтовніше підготують її до прояву власне творчих здібностей. Розвитку творчості сприяє вміння бачити предмет з різних боків, вміння враховувати різні ознаки предмета, створювати образ. Дитині необхідно не тільки вільно фантазувати, а й спрямовувати творчі здібності на вирішення різноманітних завдань.

У світовій педагогічній практиці існує цілий ряд технологій з розвитку творчого мислення дітей. Нинішні високі вимоги до якості навчально-виховного процесу у дошкільному закладі зумовили виникнення та впровадження ТРВЗ (теорія розв'язування винахідницьких задач). Основи цієї технології розроблені інженером і письменником-фантастом

Г. Альтшуллером. Його послідовником і продовжувачем М. Шустерманом ТРВЗ було впроваджено спочатку в роботу школи, а потім і дошкільних навчальних закладів [19, с.45].

Оптимізувати навчальний процес, підвищувати ефективність обсягу та форм роботи з дошкільниками вже неможливо, керуючись лише традиційними, а інколи застарілими методами та прийомами виховання та навчання дітей дошкільного віку. З 1987 року ТРВЗ активно використовується в роботі педагогічними працівниками дошкільних закладів України. В останній час як головне концептуальне питання педагогіки постала проблема формування творчої особистості. Вирішення її науковці і практики вбачають у посиленні ролі, передусім, – теорії розв'язування винахідницьких задач. Наукові дослідження засвідчують, що сутність даної методики та її принципові відмінності від інших освітньо-виховних технологій полягають у тому, що вона ніяк не є догмою, застарілою методикою.

ТРВЗ – точна наука, яка має і свою галузь дослідження, і свої інструменти. Г. Альтшуллер визначає наступні основні завдання своєї методики: «ТРВЗ перетворює вироблення нових технологічних ідей в точну науку, розв'язування винахідницьких завдань – замість пошуків «всліпу» – будується на системі логічних операцій». ТРВЗ створює принцип, який допоможе знайти вихід з будь-якої ситуації, а реалізація творчих здібностей ґрунтується на використанні різних методів творчого мислення. Деякі засоби розвитку нестандартного мислення можна використовувати під час самопідготовки учнів на заняттях, прогулянок, екскурсій, виховних заходів тощо. Застосування цих засобів розкриває технологію розумового процесу, виховує наполегливість, самоповагу, самостійність мислення [19, с.78].

Виділяють *методи творчого мислення*, а саме :

1. *Метод спроб і помилок*. Суть методу полягає у розв'язанні проблемного завдання через добір різноманітних варіантів рішень.

2. *Метод контрольних запитань.* Цей метод є удосконаленим варіантом методу спроб і помилок, а також одним із методів активізації творчого мислення. Метою методу є: за допомогою навідних запитань підвести дітей до виконання поставленого завдання.

3. *Метод фокальних об'єктів* або Метод каталогу – є одним із методів активізації творчої думки, який допомагає зняти психологічну інерцію й віднайти оригінальні вирішення. Визначається будь-який реальний об'єкт з метою його вдосконалення.

За допомогою МФО розв'язуються такі завдання:

1. Придумати нове, видозмінюючи або поліпшуючи реальний об'єкт.
2. Познайомити дітей з чимось новим або закріпити раніше отримані знання, розглядаючи предмет з незвичного боку.
3. Проаналізувати художній твір або картину.
4. Скласти розповідь чи казку про об'єкт, який розглядається.

Зазначений метод можна використовувати під час таких видів роботи:

1. Розглянути всі словосполучення: знайти для них реальний аналог у природі, придумати фантастичний об'єкт.
2. Пригадати, у яких творах художньої літератури зустрічаються аналогічні предмети.
3. Обрати одне із словосполучень і скласти про нього описову розповідь.
4. Складаючи розповідь про об'єкт у фокусі, використати дібрані визначення.

Найбільш відомим методом, який дає змогу зняти психологічну інерцію й отримати нові ідеї у мінімальний термін, є «мозковий штурм». Це побудований особливим чином колективний пошук нетрадиційних шляхів розв'язання проблеми.

4. *Метод синектики.* Синектика – поєднання різнорідних несумісних елементів, передбачає застосування 4-х прийомів, які ґрунтуються на аналогіях: прямій, особистій (емпатія), символічній, фантастичній.

Розрізняють такі види прямої аналогії.

1. Аналогія за формою.
2. Компонентна аналогія.
3. Функціональна аналогія.
4. Аналогія за кольором.
5. Аналогія за ситуацією та станом явищ та предметів.
6. Аналогія за властивостями.
7. Комплексна і пряма аналогія.

Розвиваючи та комбінуючи різні види прямої аналогії, Г. Буш запропонував метод гірлянд та асоціацій. Використовуючи метод гірлянд та асоціацій, можна дізнатися, що найбільше сподобалося чи запам'яталося дітям на святі, на прогулянці, у дитячому садку, у вихідний день.

Фантастична аналогія дає змогу відмовитися від стереотипів, піти невідомим раніше шляхом. Вона здатна будь-яку ситуацію перенести у казку, використати чарівництво, тобто уявити, яким чином вирішили б цю проблему казкові персонажі. Дошкільнята висловлюють незвичайні ідеї, якщо запропонувати їм описати, як вони собі уявляють: казковий дитсадок; казкове заняття, прогулянку, обід; фантастичний вихідний, вечір, свято. У таких описах діти інтуїтивно передають свої потаємні думки та бажання. Помічено, що навчання нової справи або закріплення якихось навичок відбувається більш продуктивно, якщо робочу ситуацію перенести у казку.

5. *Функціонально-вартісний аналіз* – метод зменшення виробничих витрат; для дошкільнят – запитання «Що й навіщо? Що можна робити ним? Чим може слугувати?».

6. *Моделювання маленьких чоловічків (ММЧ)*. Ігри з використанням «маленьких чоловічків» допоможуть пояснити й змоделювати внутрішню будову предметів і речовин, фізичну суть явищ і процесів, що відбуваються у живій та не живій природі (наприклад, як з води утворюється пара). Суть методу полягає в тому, що потрібно уявити: всі речовини, предмети, об'єкти, явища складаються з безлічі маленьких чоловічків, причому живих,

мислячих. Вони можуть пересіватися або виконувати якісь дії; ті, що утворюють тверду речовину або предмет, міцно тримаються за руки, і щоб роз'єднати їх треба прикласти певні зусилля. Цей метод допоможе у доступній формі пояснити дітям процес перетворення різних речовин і навіть утворення електричного струму.

В основу навчання покладено головні принципи методики ТРВЗ: розв'язання суперечностей; системний підхід (вміння бачити навколишній світ у взаємозв'язку всіх його елементів); вміння віднайти необхідний у даній ситуації резерв. Педагоги-дошкільники помітили, як у дітей зникає страх діяти з будь-яким предметом, використовувати його не тільки за прямим призначенням, але й за знайомими якостями роботи – новий винахід.

Підгалузь ТРВЗ – розвиток творчої уяви (РТУ), яка вже трансформувалась у самостійну науку, що допомагає дітям і дорослим розмірковувати, шукати, самостійно розв'язувати свої проблеми. Предмети і явища стають багато функціональними, що відразу вирішує безліч проблем у грі, побуті, спілкуванні. Виявлено, що ТРВЗ у дошкільному навчальному закладі має кілька *напрямків*: естетична діяльність; образотворче мистецтво; складання казок; розв'язування казкових завдань. Основною ідеєю ТРВЗ є творчість в усьому – у постановці запитань, прийомах їх розв'язання, подачі матеріалу. Кожен день роботи з дітьми за цією методикою – це пошук, знахідки. Головне у розвивальному навчанні – дати змогу висловитись, не перебивати, навіть якщо відповідь неправильна. Найважливіше те, що дитина працює в атмосфері свободи мислення і творчості [69, с.34].

Виявлено, що робота з ТРВЗ у дитячому садку проходить у п'ять етапів і визначається такими послідовними завданнями:

завдання першого етапу:

- навчити дитину знаходити і розв'язувати суперечності, не боятися негативного в об'єкті та явищі;
- навчання системного підходу, тобто бачення світу у взаємозв'язку його компонентів;

– формування вміння бачити і використовувати навколишні ресурси.

На *другому* етапі необхідно вчити дошкільників винаходити (наприклад, на заняттях з конструювання можна запропонувати придумати новий стілець). На цьому етапі навчання діти за допомогою ТРВЗ «оживляють» предмети та явища, приписують одним якості інших і навпаки, а також відкидають непотрібні і знаходять найкращі варіанти.

Третій етап – вирішення казкових завдань і придумування казок. Треба навчити кожну дитину уникати сумного закінчення казок, не змінюючи при цьому сюжету, складати нові казки на основі добре відомих.

Четвертий етап – використовувати нестандартні оригінальні рішення, спираючись на набуті знання та інтуїцію, дитина вчиться знаходити вихід із будь-якої життєвої ситуації.

П'ятий етап ТРВЗ – це проведення бесід з вихованцями на історичну тему. Дітям варто пропонувати прослідкувати історію виникнення книги, олівця, стола, вчити логічно обґрунтовувати свої вимисли.

Людина, яка здатна конструктивно мислити, швидко вирішувати логічні завдання, найбільш пристосована до життя, так як швидко знаходить вихід зі скрутних ситуацій, бере раціональне рішення. Вплив конструктивної діяльності на розумовий розвиток дітей вивчав А. Лурія [9, с.19].

Конструктивна діяльність займає вагоме місце в дошкільному вихованні і є складним пізнавальним процесом, в результаті якого відбувається інтелектуальний розвиток дітей: дитина опановує практичними знаннями, вчиться виділяти істотні ознаки, встановлювати відносини і зв'язки між деталями і предметами. В дошкільному закладі використовують конструктори ЛЕГО. Елементи конструктора ЛЕГО мають різні розміри, різноманітні за формою, прості варіанти скріплення з іншими елементами. Варіантів скріплення ЛЕГО-елементів між собою досить багато, що створює практично необмежені можливості створення різних типів будівель та ігрових ситуацій. Для вихователів дитячого садка використання ЛЕГО-конструктора є чудовим засобом для всебічного розвитку дошкільників, що

забезпечує інтеграцію різних видів діяльності. За допомогою конструктора ЛЕГО вирішуються наступні завдання освітньої діяльності.

1. Розвиток дрібної моторики рук, стимулюючи в майбутньому загальноомовленнєвий розвиток і розумові здібності.
2. Навчання правильному і швидкому орієнтуванню в просторі.
3. Отримання математичних знань про рахунок, форму, пропорції, симетрії.
4. Розширення своїх уявлень про довкілля, транспорт, ландшафт.
5. Розвиток уваги, здатності зосередитися, пам'яті, мислення.
6. Навчання уяві, творчому мисленню.

Один з проявів творчих здібностей – вміння комбінувати знайомі елементи по-новому. Робота з ЛЕГО-елементами стимулює і розвиває потенційні творчі здібності кожної дитини, вчить його бачити і руйнувати, що теж дуже важливо. Руйнувати неагресивно, не бездумно, а для забезпечення можливості творення нового. Але, ламаючи свою власну споруду з ЛЕГО, дитина має можливість створити іншу або добудувати із звільнених елементів деякі її частини, виступаючи в ролі творця.

7. Оволодіння умінням подумки розділити предмет на складові частини і зібрати з частин ціле. Конструювання ЛЕГО передбачає побудову предметів та образів, його успішність залежить від рівня розвитку мислення дитини. Щоб побудувати конструкцію з цеглинок ЛЕГО, необхідно вміти обстежити об'єкт, розділити його на складові частини-деталі, оцінити їх розмір, просторове розташування, змінити одні деталі іншими в разі потреби. Для успішного конструювання потрібно вміти представляти майбутній предмет в цілому з усіх боків, спереду, збоку, особливо уявити невидимі деталі [72, с.26] .

Слід виділити такі види конструювання ЛЕГО : конструювання за зразком, за моделлю, задумом, за умовами, за схемами, з теми. Педагогам, які впроваджують в своїй роботі ЛЕГО-конструювання рекомендується працювати за таким алгоритмом виконання моделі з конструктора ЛЕГО: створення проблемної ситуації; демонстрація і розгляд картин; пояснення

послідовності виконання; демонстрація варіативних з'єднань; спостереження натуральних об'єктів; сенсорне обстеження деталей; презентація конструкції.

Для формування дитячої конструкторської творчості за допомогою ЛЕГО-конструювання необхідно виконання трьох умов.

Перша умова – організація цілеспрямованої системи навчання, що включає три етапи.

1. Створення умов для широкого самостійного дитячого експериментування з новим матеріалом.
2. Надання дітям можливості вирішувати завдання, спрямовані на розвиток творчої уяви.
3. Організація самостійного дитячого конструювання за задумом.

Друга умова – використання конструктивного матеріалу дозволяє дітям експериментувати, вести широку орієнтовно-пошукову діяльність, знаходити варіанти вирішення однієї і тієї ж задачі.

Третя умова – організація конструювання ЛЕГО в тісному взаємозв'язку з іншими видами дитячої діяльності.

Займаючись з дітьми ЛЕГО-конструюванням помічено, що це сприяє розвитку не тільки дрібної моторики, а й розвитку творчих здібностей дошкільнят. Особливість конструктивної діяльності полягала в тому, що вона, як і гра, відповідає інтересам і потребам дитини дошкільного віку. Вона дає можливість діяти з деталями, на практиці пізнавати їх колір, форму, величину, засвоювати правильні назви деталей, удосконалювати сприйняття просторових відносин. В системі роботи запропонована ігрова форма занять, вона сприяє розвитку у дітей пізнавального інтересу, дозволяє вберегти від зайвого дидактизму, стомлення, активізує часту зміну позицій.

Система інтегрованих занять для дітей середнього дошкільного віку з використанням ЛЕГО-конструювання забезпечує систематичне звернення до емоційної сфери дитини-усвідомлення нею власних почуттів, сприяє розвитку тактильного сприйняття форми, корекції мовлення, пам'яті, мислення, розвитку інтересу до навчання, формування комунікативної

функції. На заняттях створювали атмосферу взаємної довіри: незалежність дитини в здійсненні вибору, прийняття, підтримки. Вихователь допомагає дітям виразити свою індивідуальність, дотримуючись принципу трансформації когнітивного змісту в емоційний, гуманістичний принцип і принцип розвивального навчання, орієнтується на зону найближчого розвитку кожної дитини. Таким чином ми приходимо до висновку, що ЛЕГО-конструювання є засобом розвитку творчих здібностей дітей. Сучасне суспільство зацікавлене в тому, щоб виховати дитину як гармонійно розвинену в усіх відношеннях, а головне творчу особистість. Конструювання – ЛЕГО сприяє розвитку творчої уяви та творчих задатків, мислення, спритності, а також інтелекту. Сприяє формуванню таких якостей, як уміння концентруватися, здатність співробітничати з партнером, працювати в команді, досягати спільних успіхів, і найголовніше – почуття впевненості.

Зважаючи на важливе значення альтернативних освітніх технологій для творчого спрямування дошкільнят, вважаємо за необхідне розкрити зміст «вальдорфської педагогіки», заснованої Р. Штайнером на початку ХХ століття. Її називають сучасною духовно-науковою екологією становлення особистості, бо вона являє собою систему самопізнання й саморозвитку кожного індивідуума засобами мистецтва в умовах свободи навчання, виховання та творчості, в двоєдності чуттєвого та надчуттєвого досвіду духу, душі і тіла.

Як стверджує Л. Масол, сутність «вальдорфської педагогіки» полягає в тому, що розвиток здібностей до пізнання і зокрема розвиток образного сприйняття світу відповідно приводить дитину або молоду людину до досконалості. «Вальдорфську педагогіку» можна схарактеризувати як цілісну систему самопізнання, в якій образотворчість має посідати одне з найперших місць у навчально-виховному процесі й повинна бути спрямована, передусім, на учня та його інтереси, а живопис, рисунок, ліплення органічно вплетені в опанування усіма предметами. При цьому педагог повинен враховувати те, що «дитині потрібно щось прекрасне, потрібна радість під час виконання

завдання. Будь-яке заняття мистецтвом, якщо його подають живо, з фантазією, відповідає цій вимозі» [55, с. 134].

У вальдорфському садку дітям дають змогу проявити свою душевну схильність у різних видах творчої діяльності, вивільнюючи таким чином закладені в них інстинкти. Як відомо, у «вальдорфській педагогіці» мистецтво посідає надзвичайно важливу роль: заняття літератури, музики, живопису, ліплення, евритмії, малювання форм, театру, заняття художньо-прикладного циклу – квітникарство, садівництво, гончарство, обробка деревини і металу, рукоділля, виготовлення іграшок, кольорів [14, с. 54].

Отже, оригінальність змісту і технологій викладання предметів «Евритмія» і «Малювання форм» у вальдорфських садках полягає у новому пропедевтичному інтегральному трактуванні сутності художнього формотворення у процесі органічної взаємодії графічної та рухової діяльності. Технології вальдорфських педагогів спрямовується на пробудження емоційно-естетичного ставлення до процесу художньої діяльності. Саме ці позиції мають практичний інтерес, адже у вітчизняній школі майже відсутні спроби впровадити емоційний «вільний художньо-пластичний рух», «безсюжетне малювання», взаємозв'язок музичної гами з уявленнями про паралелі між кольорами та інтервальними співвідношеннями тонів, тобто ідею «кольорового бачення» звуку – кольоромузики в освітній практиці [14, с. 56].

Заслуговує на увагу альтернативна педагогічна система Марії Монтесорі. Якщо говорити про систему навчання та розвитку дитини у спеціальних групах, то тут немає жодного розподілу дітей: вони разом займаються в єдиному приміщенні у вікових групах. Це означає, що і шестирічна, і восьмирічна дитина займаються окремо і не заважають, а навпаки – допомагають одна одній.

Така група поділяється на декілька зон:

– рухова зона: у традиційному Монтесорі-класі присутня спеціальна лінія у формі кола, розташованого на підлозі або на килимі; тут діти

виконують спеціальні вправи, що направлені на розвиток їхньої рухової активності, координації, рівноваги, уваги;

- зона інтелектуального розвитку дитини: тут діти знайомляться з такими дисциплінами, як математика, мова, географія, природничі науки;

- сенсорна зона, в якій діти за допомогою матеріалів вивчають довколишнє середовище, навчаються розрізняти властивості різноманітних предметів та речовин. Наприклад, вагу, колір, розмір та інші. В цій зоні дитина може розкладати на столі кубики за розміром – від найбільшого до найменшого, або перекладати їх за кольором. Особливістю даної зони є і те, що тут малюк навчається стежити у напрямі зліва направо, що в подальшому сприятиме більш легкому засвоєнню техніки читання.

- зона реального життя, де малюк самостійно навчається малюванню, вирізанню, розмальовуванню, чищенню, змішуванню, переливанню, пересипанню, вдяганню; такі заняття розвивають крупну та дрібну моторику рук, концентрацію уваги.

Слід зазначити, що за методикою Монтесорі дитина сама обирає зону, в якій цікаво навчатися, та дидактичні матеріали. При цьому може працювати сама або з іншими дітьми – вільна зробити свій вибір самостійно. Дитина навчається у власному ритмі та за своїм бажанням. Крім того, система Монтесорі виключає будь-які змагання [19, с.46].

Провідними символами альтернативної освітньо-виховної системи Селестена Френе є демократизм, свобода, співробітництво, праця. Інструментами здійснення його ідей у виховній практиці виступали, передусім, самоврядування і шкільний кооператив, що здійснював продаж друкованої продукції, дитячих виробів, організовував платні концерти, збирав внески «друзів школи». Кооператив ставив за мету розвиток громадянських, моральних якостей особи, любові до школи і турботи про неї, старанності, організованості, взаємодопомоги, ініціативи [19, с.48].

Надзвичайно велика увага приділялась естетичному вихованню дитини, яке базувалось на таких провідних положеннях:

– естетичне виховання повинно починатись з раннього дитинства, оскільки саме за такої умови дитина може максимально розвинути свої потенційні художні здібності, свою інтуїтивну творчість;

– опису, малюнку, музиці, танцям не вчать, це тільки псує дитину. Вона сама природним шляхом знає що і як їй робити.

Отже, основа естетичного виховання за Френе – вільний спонтанний самовираз дитини у художній творчості, що є результатом прояву інтересів дітей, їх емоційної активності. Френе підтримував будь-яку дитячу творчість, називав дитячі роботи шедеврами, новим напрямом у мистецтві. Творчість заохочувалась через організацію виставок, «куточків краси», куди діти приносили все, що вони вважали прекрасним.

Висновки до першого розділу

Актуальною проблемою сучасної педагогіки є розвиток дитячої творчості, яка має на меті виховання в дошкільників творчого підходу до перетворення оточуючого світу, активності, самостійності мислення, що сприятиме досягненню позитивних змін у житті суспільства. Базовий компонент дошкільної освіти передбачає перехід дошкільної освіти до креативних технологій виховання та навчання, модернізацію змісту дошкільної освіти шляхом забезпечення різнобічного розвитку дітей дошкільного віку відповідно до їхніх задатків та вікових особливостей. Програма «Українське дошкілля» націлює на формування творчої індивідуальності, на своєчасне підтримання досягнень індивідуальної своєрідності неповторного життєвого шляху дитини.

Дослідження багатьох вчених дозволяють визначити необхідність і можливість розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку. Теорія розвитку творчих здібностей представлена в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних психологів та педагогів Б. Ананьєва, Л. Виготського, С. Гончаренко, І. Іващенко, О. Ковальова, В. Крутецького, О. Матюшкіна,

Г. Костюка, Я. Пономарьова, К. Роджерса, С. Торренса, які визначають їх як психічні властивості індивіда, що регулюють досягнення людини і слугують умовою життєдіяльності [2, с.30]; як властивості функціональних систем, що реалізують окремі психічні функції та мають індивідуальну міру прояву і виявляються в успішності та якісній своєрідності засвоєння і реалізації діяльності [3, с.73].

У психологічній науці здібностями називають індивідуальні особливості особистості, які забезпечують людині успішне виконання будь-якої діяльності. У вітчизняній психології найбільший внесок у дослідження проблеми здібностей зробив Б. Теплов. Він виділив три основні ознаки поняття «здібність»:

- індивідуально-психологічні особливості, що відрізняють одну людину від іншої;
- не будь-які особливості взагалі, а лише ті, що мають стосунок до успішності виконання певної діяльності;
- здібність не зводиться лише до знань, навичок та вмінь.

Як зазначає Г. Костюк, здібності людини – це вияв єдиної, цілісної її сукупності. Звідси тісний їхній зв'язок з іншими характеристиками людини, а саме її знаннями, вміннями, потребами й інтересами, працьовитістю та іншими моральними рисами. Незважаючи на те, що здібності не зводяться до знань, умінь та навичок, це ще не означає, що вони ніяк не пов'язані зі знаннями та вміннями. Наявність знань, умінь і навичок є необхідною умовою майстерності, в якій виявляються і здібності людини.

У психології розрізняють поняття загальні і спеціальні здібності. Загальними називають такі здібності, які тією чи тією мірою виявляються у всіх видах діяльності людини. До загальних здібностей можуть належати такі, що виявляються у спілкуванні, взаємодії з людьми. Ці здібності соціально зумовлені. Вони формуються в процесі життя у суспільстві.

Спеціальні здібності – це здібності, які виявляються лише в окремих видах людської діяльності (художні, математичні, спортивні, літературні).

Існує безліч класифікацій здібностей за різними ознаками. Наприклад, можна говорити про здібності, пов'язані з різними функціями людини – групові та предметно-практичні, організаційні, комунікативні, пов'язані з особливостями сприймання, уваги, пам'яті, уяви, розуму. Здібності характеризуються за ступенем виявлення творчості дитини в різних видах діяльності — музичній, мовленнєвій, образотворчій, технічній тощо.

Дошкільний вік – початковий етап становлення особистості. У цей період закладається розвиток здібностей до конструювання, який активізує розумові процеси дитини, народжується розвивальний інтерес до творчого вирішення завдань, винахідливості і самостійності, ініціативності, самостійності, креативності. Прояви творчих здібностей можуть бути різними: від яскравого таланту до скромних і малопомітних, але суть творчого процесу однакова для всіх. Різниця полягає в конкретному матеріалі творчості, масштабах досягнень та їх значущості для суспільства.

Як показують наукові дослідження й досвід педагогів-практиків, творчі здібності виявляються приблизно з п'ятого року життя, але це зовсім не означає, що до цього моменту їх не слід розвивати. Навпаки, чим раніше дитину навчають спостерігати, пояснювати незвичайне, дивуватися оточуючим явищам, предметам, експериментувати тим ґрунтовніше підготують її до прояву власне творчих здібностей. Розвитку творчості сприяє вміння бачити предмет з різних боків, вміння враховувати різні ознаки предмета, створювати образ.

У світовій педагогічній практиці існує цілий ряд технологій з розвитку творчого мислення дітей. Нинішні високі вимоги до якості навчально-виховного процесу у дошкільному закладі зумовили виникнення та впровадження ТРВЗ (теорія розв'язування винахідницьких задач), ЛЕГО-конструювання як уміння концентруватися, здатність співробітничати з партнером, працювати в команді, досягати спільних успіхів, і найголовніше – почуття впевненості, Монтессорі педагогіка, вальдорфська педагогіка та інші.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОЇ КРЕАТИВНОСТІ ДІТЕЙ НА ЗАНЯТТЯХ ЗОБРАЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

2.1. Педагогічна діагностика рівнів сформованості образотворчої креативності дітей дошкільного віку.

Початком нашої дослідно-експериментальної роботи став етап *констатувального дослідження*, яке ми проводили в 2020 навчальному році. Виходячи з *мети дослідження* – вивчити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність методики формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку – ми визначили такі *завдання констатувального експерименту*:

- здійснити педагогічну діагностику та вивчити особливості формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку на заняттях в закладі дошкільної освіти;
- визначити стан сформованості та рівні образотворчої креативності дітей дошкільного віку в зображувальній діяльності на етапі констатувального експерименту;
- вдосконалити і обґрунтувати педагогічні умови та інноваційні форми, методи та прийоми формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку на заняттях в закладі дошкільної освіти.

Експериментальною базою дослідження було обрано групи середнього та старшого віку КУ «Соціальний реабілітаційний центр «Парасолька» та ЗДО №1 «Веселка» села Новобарово Тячівського району Закарпатської області. Експериментальні групи КУ «Соціальний реабілітаційний центр «Парасолька» середня група – 23 дітей, старша група – 27 та 12 та дітей.

Методика педагогічної діагностики на етапі *констатувального дослідження* не відрізнялася у двох закладах дошкільної освіти.

Проведення дослідження за вказаними напрямками здійснювалося таким чином: вивчення і теоретичний аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури, нормативних документів сучасного українського дошкілля, аналіз публікацій та виступів з проблеми творчого розвитку дітей дошкільного віку засобами художньої творчості на заняттях в закладі дошкільної освіти, методів, організаційних фор та педагогічних технологій формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку, спостереження занять зображувальної діяльності, зокрема малювання, конструювання, ліплення, декоративно-прикладної, архітектурної діяльності, аплікації; анкетування вихователів; аналіз образотворчої діяльності дітей дошкільного віку, рівня підготовленості до даної роботи вихователів дітей середніх та старших груп.

На початковому етапі *констатувального експерименту* ми поставили перед собою завдання – визначити обсяг компетентностей з програм навчання, виховання та розвитку дошкільнят стосовно образотворчої діяльності. Програмно-методичне забезпечення варто розглядати як необхідну педагогічну умову в здійсненні художньої освіти та естетичного виховання дітей дошкільного віку. Як інструмент педагогічної дії, воно робить образотворчу освіту доступною для кожної дитини незалежно від ступеня її здібностей, збагачує образотворчу діяльність дітей, додає більшої сміливості та впевненості.

У програмі розвитку дитини дошкільного віку **«Українське дошкілля»** розділі **«Художньо-естетичний розвиток, образотворча діяльність»** подано завдання роботи з дітьми молодшого, середнього та старшого дошкільного віку, які стосуються:

– формування у дітей інтересу до образотворчої діяльності, вміння дивуватися, емоційно сприймати ілюстрації, картинки, вироби

- декоративно-ужиткового мистецтва (вишивки, іграшки-свищики, сопілки, рухомі яворівські іграшки тощо);
- навчання розпізнавати зображення, асоціювати їх із знайомими явищами, предметами, визначати і називати їх місцезнаходження на аркуші паперу (вгорі, внизу, збоку, посередині) та відносно одне одного (над, під, спереду, ззаду); позитивно реагувати на всі кольори фарб, називати їх, обирати ті, що подобаються; за зовнішніми ознаками визначати статеву приналежність людей;
 - виховання зацікавленості образотворчою діяльністю, формувати елементарні технічні навички, вміння реагувати на результати своєї творчості.
 - удосконалення набутих та засвоєння нових технічних навичок образотворення, спонукання використовувати ці навички у самостійній художній діяльності; передавати форму, колір і характерну будову предметів та об'єктів; проявляти за допомогою кольору ставлення до зображуваного;
 - розвиток елементів художньо-зображувальної творчості, експериментально-пошукову діяльність;
 - формування вміння «читати» твори образотворчого мистецтва: розуміти зміст картини, впізнавати персонажів, вміти розповідати про них. у Виховувати зацікавленість результатами власної роботи.

У програмі «Українське дошкілля» також звертається увага педагогів ЗДО на необхідність вироблення у дітей на заняттях навичок малювання, аплікації, ліплення, конструювання [80, с.12].

В освітній програмі для дітей від двох до семи років «Дитина» завдання з образотворчої діяльності розглядаються в контексті навчання дітей малювання, ліплення, художнього конструювання, аплікації. Велику увагу в програмі надано формуванню в дитини умінь малювання, вітворення навколишнього світу, оволодіння художніми матеріалами, аплікації, художньому конструювання з паперу, природних і викидних матеріалів. У

програмі звертається увага на ознайомлення дітей із властивостями вищевказаних матеріалів, наголошується на важливості навчання дітей різноманітних способів роботи з папером, формування у них умінь «опредмечування» матеріалу [78, с.24].

Програма розвитку дитини дошкільного віку **«Я у Світі»**, структурована відповідно до освітніх ліній Базового компонента дошкільної освіти в Україні, містить оновлений зміст дошкільної освіти, декларує важливість надання дошкільнику цілісної системи життєво необхідних знань, умінь і навичок, у тому числі – у галузі предметно-практичної та художньо-естетичної діяльності.

Структура програми **«Я у Світі»** передбачає окремий розділ, у якому подано характеристику вікових можливостей дитини щодо занять художньою працею. Оскільки програма складена за такими віковими градаціями дошкільного віку, як молодший і старший, а також з урахуванням того, що в молодшому дошкільному віці заняття з художньої праці в дошкільному закладі не проводяться, доцільно буде звернутися до характеристики вікового розвитку дітей 6–7 років життя в змістовій частині **«Світ мистецтва. Образотворче мистецтво»**. У програмі **«Я у Світі»** визначається роль образотворчого мистецтва у залученні дитини до формування чуттєвого світу, емоційного реагування на розмірах, формі, фактурі, матеріалах. Діти повинні навчитися елементарним діям з художніми матеріалами, зосереджуватися на предметах довкілля, розглядати і відтворювати предмети народного мистецтва [81, с.18].

Отже, можемо зробити висновок, що програмно-методичне забезпечення сучасної дошкільної освіти висуває досить високі вимоги до рівня оволодіння мистецькими навичками дітей. На сьогодні розроблено достатню кількість навчально-методичних матеріалів, методичних посібників, збірок конспектів занять та таблиць, альбомів для дітей. За нашим переконанням, до програмно-методичного забезпечення необхідно віднести не лише наявність достатньої кількості та якості відповідних

сучасним вимогам програм, підручників, посібників і методичних рекомендацій, але й високий рівень методичної підготовки та педагогічної майстерності фахівців, які формують образотворчу компетенцію дітей дошкільного віку.

Для отримання об'єктивних даних дослідницько-експериментальна робота проводилась у групах середнього та старшого віку. *Експериментальною базою дослідження* було обрано групи середнього та старшого віку КУ «Соціальний реабілітаційний центр «Парасолька» та ЗДО №1 «Веселка» села Новобарово Тячівського району Закарпатської області. Експериментальні групи КУ «Соціальний реабілітаційний центр «Парасолька» середня група – 23 дітей, старша група – 27 та 12 та дітей.

Проводячи *констатувальний експеримент*, у процесі здійснення комплексного дослідження ми спостерігали та аналізували заняття зображувальної діяльності : аплікації, художнього конструювання та дизайну у середніх та старших групах та запропонували вихователям дати відповіді на запитання анкети стосовно якості проведення ними мистецьких занять.

Таке опитування проводили в 2020 році, в ньому брали участь 8 вихователів. Опрацювавши результати проведеного дослідження, ми одержали дані, які подані в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

**Якість проведення занять зображувальної діяльності
у середніх та старших групах (відповіді у %)**

№ завдання	Варіанти відповідей вихователів		
	Так	Ні	Частково
1	37,5	–	62,5
2	25	–	75
3	50	–	50
4	50	–	50
5	62,5	–	37,5
6	12,5	12,5	75

Дані таблиці 2.1 дозволяють зробити висновок, що більшість вихователів мають труднощі у подачі матеріалу з використанням активних емоційно насичених сучасних методів та технологій навчання мистецтва, формування практичних навичок роботи з різними новаторськими творчими техніками, недостатнім є рівень підготовки до цих занять. Не менш важливим є те, що досить незначна кількість вихователів використовує на своїх заняттях різноманітні художньо-педагогічні інновації. Ці чинники збіднюють процес формування образотворчої креативності дошкільнят, а також знижують інтерес дітей до мистецької діяльності.

На наступному етапі *констатувального експерименту* ми аналізували рівень сформованості образотворчої креативності, творчих навичок роботи у визначених групах та продукти творчої діяльності дошкільнят. Спостереження дозволили відзначити:

- діти добре засвоїли правила користування художніми матеріалами та приладдям, проте не завжди здатні до самостійного експериментування з ними на заняттях;
- впевнено оволодівають основами образотворчого мистецтва і зображувальної діяльності : прийомами ліплення, декоративного розпису, малювання графічними і живописними матеріалами, методами конструювання і аплікації;
- називають відтінки кольорів спектра, розрізняють його розподіл на теплу і холодну частини, свідомо обирають для відтворення художнього образу різних видів творчості;
- впевнено називають та добирають у творчих роботах етапи їх виконання, підбирають кольори;
- використовують основні елементи і засоби композиції малюнку, конструктивного виробу, аплікації, проекту;
- намагаються на початковому рівні виражати своє емоційно-естетичне ставлення до образотворчого мистецтва, зображуваних об'єктів у кольорі, тоні, об'ємі.

Аналіз отриманих творчих робіт дошкільнят дозволяє зробити висновок про те, що дітям властива сміливість та розкутість при використанні емоційних зображально-виражальних засобів мистецтва у своїх художніх роботах. У дитячих роботах відзеркалюються не лише уявлення дітей про будову оточуючого світу, а й особливості їхнього психологічного характеру і темпераменту, естетичні смаки й уподобання, особливі художні здібності, індивідуальне творче мислення.

Підсумком *констатувального етапу* нашої дослідницько-експериментальної роботи було виявлення *критеріїв та рівнів сформованості образотворчої креативності дітей дошкільного віку*.

Образотворча креативність дітей дошкільного віку у межах дослідження тлумачиться як інтегроване утворення особистості, здатність дитини генерувати незвичайні ідеї, оригінально мислити, нестандартно реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених художніх здібностей, емоцій та почуттів, емоційно-ціннісного ставлення до різних видів мистецтва, здатність творчо застосовувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях, під час освітньої та самостійної діяльності. Ґрунтуючись на загальних підходах учених до визначення компонентів образотворчої креативності, найбільш оптимальним вважаємо виокремлення наступних основних її компонентів : мотиваційного, когнітивного, ціннісно-естетичного, діяльнісно-технологічного, особистісно-рефлексивного.

Мотиваційний компонент – це позитивна мотивація та емоційно-ціннісне ставлення дітей дошкільного віку до мистецько-творчої діяльності. Українські вчені рушійною спонукою діяльності визначають мотив. Знання мотивів мистецької діяльності дітей дошкільного віку є важливим компонентом формування культури художньо-педагогічної діяльності вихователя.

Когнітивний компонент образотворчої креативності – це мимовільне усвідомлення цінності і потреби засвоєння мистецьких знань і уявлень

дітьми дошкільного віку, формування художньо-мистецького світогляду, на його основі генерування оригінальних нестандартних творчих ідей, не стереотипність мислення, накопичення .

Ціннісно-естетичний компонент – це цінності у вигляді творчих ідей, гуманістичних особистісно зорієнтованих взаємовідносин на засадах творчої взаємодії дитини і вихователя, цінування та повага до соціальної різноманітності та мультикультурності; толерантне ставлення до культурно-мистецької спадщини та індивідуальних особливостей. Світоглядні цінності особистості, світоглядні переконання – це властиві якості внутрішнього регулятора поведінки, морально-етичного та естетичного ставлення до природи, суспільства, мистецтва і до себе [14; 31; 39].

Діяльнісно-технологічний компонент образотворчої креативності передбачає сформованість широкого кола практичних творчих умінь, здатність до синтезування нового на практиці, інтерпретації відомого та художнього імпровізування. Вони поділяються на організаційні, проєктивні, конструктивні, комунікативні, аналітичні, рефлексивні, художньо-творчі. Практична творча діяльність є індикатором образотворчої креативності дитини.

Особистісно-рефлексивний компонент образотворчої креативності містить образотворчі якості та здібності, пов'язані із ставленням до творчої діяльності : гнучкість і конструктивність мислення, творчу уяву, активність у взаємодії та комунікативність, а також особистісну, соціальну, професійну творчість і відкритість до новаторства, без яких неможливе успішне формування образотворчої креативності дошкільняти.

На основі аналізу педагогічних джерел, було виокремлено критерії і показники – ознаки виявлення сформованої образотворчої креативності дітей дошкільного віку засобами малювання, ліплення, моделювання, конструювання і дизайну (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Аналіз образотворчої креативності дітей дошкільного віку

Компоненти	Критерії	Показники	Ознаки виявлення
Мотиваційний	Мотиваційний	Спрямованість	Спрямованість на мистецько-творчу діяльність в умовах освітнього середовища ЗДО. Орієнтованість на естетичне вдосконалення в практичній мистецько-творчій діяльності дітей на заняттях образотворчого мистецтва.
		Мотивація	Здатність та спонукання себе та оточення до ефективної реалізації завдань мистецько-творчої діяльності, яка включає систему мотивів, цінностей, бажань, зацікавленість у творчій роботі, позитивне ставлення до навчання мистецтва.
Когнітивний	Когнітивний	Арт знання	Наявність мистецьких образотворчих знань і вмінь у галузі мистецької освіти. Здатність застосовувати теоретичні знання про мистецтво та художні техніки і прийоми на практиці у процесі образотворчої діяльності.
		Сформованість конструктив	Сформованість системи пізнавальних розумових конструктивів, що забезпечують адекватне сприймання, відображення, осмислення інформації щодо сутності мистецької освіти в ЗДО; пізнання процесу навчання мистецтва, що виявляється у наявності аналітико-синтетичних, прогностичних, конструктивно-проектувальних вмінь.
Ціннісно-естетичний	Світоглядний	Ціннісно орієнтованість	Сформованість системи цінностей у вигляді уявлень, ідей, гуманістичних особистісно зорієнтованих взаємовідносин на засадах творчої взаємодії, культурно-мистецький світогляд, толерантне ставлення до культурно-мистецької спадщини України та індивідуальних особливостей дітей.
		Самоусвідомлення	Здатність ідентифікувати себе з цінностями творчого середовища; наявність прагнення до саморозвитку, самовдосконалення та творчої реалізації в полі мистецької діяльності.
	Емоційно-естетичний	Емпатія	Здатність усвідомлювати та визнавати власні почуття, а також почуття інших суб'єктів навчально-виховного середовища; здатність до самомотивації та керування власними емоціями у стосунках із іншими вихованцями.
		Емоційно-естетич	Здатність розуміти, інтерпретувати, емоційно оцінювати твори мистецтва та естетичні явища на основі засвоєних знань, власних світоглядних уявлень та ціннісних орієнтацій під час навчання образотворчого мистецтва.
Діяльнісно-технологічний	Діяльнісно-технологічний	Діяльнісний	Здатність ефективно діяти під час навчання мистецтва, актуалізуючи у потрібний момент накопичені творчі знання та вміння (когнітивний компонент), володіючи технологією творчості, імпровізації, художньої інтерпретації.
		Технологічний	Творчо-перетворювальне ставлення до мистецької діяльності, свідомий вибір художньо-мистецьких технологій, вміння планувати та реалізовувати етапи та складові технологій, варіативність мислення у нестандартних творчих ситуаціях, здатність творчої діяльності.

Особистісно-рефлексивні	Особистісно-рефлексивний	Рефлексивний	Здатність до рефлексії, що спрямована на аналізування своєї діяльності під час навчання мистецтва та оцінювання її результату; наявність рефлексивної позиції та самоаналізу.
		Творчий	Креативність, мобільність до розв'язання педагогічних ситуацій у практиці дошкільної мистецької освіти, прагнення до постійного самовдосконалення та здатність творчо підходити до розв'язування конструктивних задач.

На основі аналізу наукових джерел у галузі теорії та методики мистецької дошкільної освіти у нашому дослідженні визначено рівні образотворчої креативності : *початковий, репродуктивний, продуктивний, продуктивно-творчий.*

Початковий рівень характеризуємо безсистемністю і частковістю мистецьких знань, відсутністю здатності їхнього застосування у творчій діяльності в середовищі ЗДО. Образотворча діяльність і продукти художньої творчості характеризуються невиразністю, композиційною недосконалістю, несамостійністю творення.

Репродуктивний рівень визначаємо наявністю мистецьких знань, неусвідомленістю їхніх міждисциплінарних зв'язків, частковими можливостями поєднувати здобуті знання з творчою практикою. Образотворча діяльність і продукти художньої творчості характеризуються слабкою виразністю, композиційною недосконалістю, репродуктивністю творення.

Продуктивний рівень відображаємо рівнем підготовки, що характеризує наявність необхідного обсягу мистецьких знань, усвідомленістю їх інтегрованого характеру, вмінням використовувати знання для розв'язання типових та нестандартних творчих ситуацій у галузі мистецької освіти, варіативністю мистецько-творчої компетенції. Образотворча діяльність і продукти художньої творчості характеризуються виразністю, композиційною досконалістю, самостійністю творення.

Продуктивно-творчий рівень окреслюємо сформованістю системи мистецьких знань, усвідомленням їхнього інтегрованого характеру та

міждисциплінарних зв'язків, здатністю творчо використовувати знання і вміння для розв'язання нестандартних творчих ситуацій у галузі мистецької освіти в середовищі ЗДО, креативністю, впровадженням інновацій. Образотворча діяльність і продукти художньої творчості характеризуються неординарністю, композиційною оригінальністю, особливістю творення.

Детальний опис рівнів та критеріальних ознак та показників образотворчої креативності дошкільнят представлено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Рівні вияву образотворчої креативності дітей дошкільного віку

РІВНІ РОЗВИТКУ, КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ			
Продуктивно-творчий рівень	Продуктивний рівень	Репродуктивний рівень	Початковий рівень
Образотворча креативність реалізується на креативному рівні	Образотворча креативність характеризується варіативністю	Образотворча креативність реалізується на рівні відтворення	Образотворча креативність реалізується на найнижчому рівні
МОТИВАЦІЙНИЙ КРИТЕРІЙ			
спрямованість			
Виразна спрямованість на творчу діяльність в умовах освітнього середовища ЗДО у галузі мистецької освіти, орієнтованість реалізацію цінностей і надбань художньої культури.	Помірно виразна спрямованість на творчу діяльність в умовах освітнього середовища ЗДО у галузі мистецької освіти, орієнтованість реалізацію цінностей і надбань художньої культури.	Недостатньо виразна спрямованість на творчу діяльність в умовах освітнього середовища ЗДО у галузі мистецької освіти слабка усвідомленість надбань художньої культури.	Відсутність спрямованості на творчу діяльність в умовах освітнього середовища ЗДО у галузі мистецької освіти неусвідомленість значення художньої культури.
мотивація			
Стійка мотивація досягнення успіху у творчій діяльності, сформованість особистісних якостей, інтерес до цінностей художньої культури.	Частково виражена мотивація та сформованість особистісних якостей, епізодичний інтерес до явищ мистецької освіти.	Недостатньо виражена мотивація, особистісні якості на шляху формування, знижений інтерес до явищ мистецької освіти.	Відсутність мотивації, несформованість особистісних якостей, незацікавленість цінностями культури.
КОГНІТИВНИЙ КРИТЕРІЙ			
образотворчі знання			
Сформована система мистецьких знань і вмінь, розуміння їх	Наявність необхідного обсягу мистецьких знань, епізодична	Наявність певного обсягу знань мистецького змісту,	Безсистемність і частковість знань мистецького

інтегрованого характеру, здатність застосовувати здобуті знання в художньо-творчій діяльності в середовищі ЗДО.	усвідомленість їх інтегрованого характеру, можливості поєднувати знання з творчою практикою.	неусвідомленість їх інтегрованого характеру, часткові можливості поєднувати здобуті знання з творчою практикою.	змісту, відсутність здатності застосовувати здобуті знання в художній діяльності в середовищі ЗДО.
сформованість мистецького мислення і комунікації			
Виразно сформовані вміння використовувати мистецькі знання для розв'язання типових та нестандартних творчих ситуацій, варіативності конструктивного мислення. Здатність спілкуватися державною мовою, використовувати художні засоби мовлення.	Вміння використовувати мистецькі знання для розв'язання типових та нестандартних творчих ситуацій, ситуативна готовність варіативності конструктивного мислення. Здатність спілкуватися державною мовою, частково використовувати засоби мовлення.	Здатність використовувати мистецькі знання для розв'язання типових ситуацій у галузі мистецької освіти, недостатня виражена конструктивність мислення. Здатність спілкуватися державною мовою, епізодично використовувати художні засоби мовлення та мистецькі терміни.	Вміння використовувати мистецькі знання для розв'язання творчих ситуацій у галузі мистецької освіти, відсутність варіативності мислення. Здатність спілкуватися державною мовою, відсутність вміння використовувати художні засоби мовлення.
СВІТОГЛЯДНИЙ КРИТЕРІЙ			
ціннісна орієнтованість особистості			
Здатність ідентифікувати себе з цінностями середовища. Цінування та повага соціальної різноманітності та мультикультурності; надання рівних можливостей діям різних національностей, толерантне ставлення до культурної спадщини та індивідуальних особливостей дітей.	Здатність ідентифікувати себе з цінностями середовища. Усвідомлення соціальної різноманітності та мультикультурності; прагнення надання рівних можливостей дітям різних національностей, толерантне ставлення до культурної спадщини та індивідуальних особливостей дітей.	Здатність ідентифікувати себе з цінностями ЗДО. Цінування та повага соціальної різноманітності та мультикультурності; надання рівних можливостей дітям різних національностей, толерантне ставлення до культурної спадщини та індивідуальних особливостей дітей.	Здатність ідентифікувати себе з особистісними цінностями. Цінування та повага соціальної різноманітності; прагнення надання рівних можливостей дітям різних національностей, розуміння культурної спадщини та особливостей дітей.
самоусвідомлення особистості			
Сформованість самоусвідомлення, здатність до самовдосконалення, покращення результатів діяльності й вдосконалення	Сформованість самоусвідомлення, прагнення саморозвитку, покращення результатів творчої діяльності й вдосконалення	Сформованість самоусвідомлення як типової особистості, адекватна самооцінка результатів власної творчої діяльності та самоідентифікація.	Цілісна самосвідомість конкретної особистості, сформована самооцінка, ідентифікація себе у майбутній

протягом життя.	протягом життя.		творчій діяльності.
ЕМОЦІЙНО-ЕСТЕТИЧНИЙ КРИТЕРІЙ			
емпатія			
Здатність усвідомлювати та визнавати власні почуття, а також почуття інших суб'єктів навчально-виховного середовища; здатність до керування емоціями у стосунках із вихованцями.	Ситуативна здатність усвідомлювати та визнавати власні почуття, а також почуття інших суб'єктів навчально-виховного середовища; здатність до керування власними емоціями у стосунках із вихованцями.	Слабка здатність усвідомлювати почуття інших суб'єктів навчально-виховного середовища; спокійне ставлення до проблем інших, нездатність до керування емоціями у стосунках із вихованцями.	Нездатність усвідомлювати почуття інших суб'єктів навчально-виховного середовища; неможливість налагодження співпраці, уникнення контактів.
емоційно-естетична оцінка			
Висока здатність розуміти, інтерпретувати, емоційно оцінювати твори мистецтва та естетичні явища на основі засвоєних знань, власних світоглядних уявлень та ціннісних орієнтацій.	Здатність розуміти, інтерпретувати, емоційно оцінювати твори мистецтва та естетичні явища на основі засвоєних знань, власних світоглядних уявлень та ціннісних орієнтацій.	Епізодична здатність розуміти, інтерпретувати, емоційно оцінювати твори мистецтва та естетичні явища на основі засвоєних знань, світоглядних уявлень та ціннісних орієнтацій.	Нездатність розуміти, інтерпретувати, оцінювати твори мистецтва та естетичні явища на основі засвоєних знань, світоглядних уявлень та ціннісних орієнтацій.
ДІЯЛЬНІСНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ КРИТЕРІЙ			
діяльнісний			
Здатність моделювати та організовувати процес навчання освітньої лінії «Дитина у світі мистецтва» БКДО та здатність ефективно діяти, розв'язуючи стандартні та проблемні творчі задачі навчання дітей освітньої лінії «Дитина у світі мистецтва» БКДО.	Сформованість умінь і навичок організовувати процес навчання освітньої лінії «Дитина у світі мистецтва» БКДО. Здатність ефективно діяти, розв'язуючи стандартні творчі задачі під час навчання дітей освітньої лінії «Дитина у світі мистецтва» БКДО.	Сформованість умінь і навичок організовувати процес навчання освітньої лінії «Дитина у світі мистецтва» БКДО. Здатність діяти за аналогією, розв'язуючи типові творчі задачі навчання дітей «Дитина у світі мистецтва» БКДО.	Часткова сформованість умінь і навичок організовувати процес навчання освітньої лінії «Дитина у світі мистецтва» БКДО. Нездатність розв'язувати творчі задачі навчання дітей освітньої лінії «Дитина у світі мистецтва» БКДО.
технологічний			
Здатність упроваджувати творчі технології, інноваційні підходи, передовий педагогічний досвід навчання дітей освітньої лінії	Ситуативні вияви здатності упроваджувати сучасні творчі технології, інноваційні підходи, навчання дітей	Епізодичні вияви здатності упроваджувати сучасні творчі технології, інноваційні підходи, навчання дітей	Відсутня здатність упроваджувати сучасні творчі технології, інноваційні підходи, навчання дітей освітньої лінії

«Дитина у світі мистецтва» БКДО.	«Дитина у світі мистецтва» БКДО.	«Дитина у світі мистецтва» БКДО.	«Дитина у світі мистецтва» БКДО.
ОСОБИСТІСНО-РЕФЛЕКСИВНИЙ КРИТЕРІЙ			
рефлексивний			
Здатність ефективно та адекватно здійснювати рефлексивні процеси, що сприяє творчому підходу до побудови навчально-виховного процесу ЗДО.	Здатність ситуативно здійснювати рефлексивні процеси, оцінювати результати творчих впливів та забезпечувати якість навчання, розвитку й виховання дітей у галузі мистецької освіти.	Поодинокі вияви здатності оцінювати результати творчих впливів та забезпечувати якість навчання, розвитку й виховання дітей у галузі мистецької освіти.	Нездатність оцінювати результати творчих впливів та забезпечувати якість навчання, розвитку й виховання дітей у галузі мистецької освіти.
творчий			
Креативність, мобільність до розв'язання творчих ситуацій у практиці художньо-естетичного виховання дітей дошкільного віку.	Наявні ситуативні вияви креативності, мобільності до розв'язання творчих ситуацій у практиці художньо-естетичного виховання дітей дошкільного віку.	Поодинокі вияви креативності, мобільності до розв'язання ситуацій у практиці художньо-естетичного виховання дітей дошкільного віку.	Нездатність креативності, мобільності до розв'язання ситуацій у практиці художньо-естетичного виховання дітей дошкільного віку.

Використана нами методика психолого-педагогічної діагностики дала можливість здійснити перевірку стану образотворчої креативності дітей дошкільного віку. Обробка результатів аналізу психолого-педагогічних спостережень, анкетування, усного опитування та творчих робіт дозволили виділити чотири рівні образотворчої креативності (див. табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Рівні сформованості образотворчої креативності
дітей дошкільного віку (констатувальний експеримент)**

Тип групи	К-сть дітей	Рівні образотворчої креативності							
		початковий		репродуктивний		продуктивний		продуктивно-творчий	
		к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
екс.	72	15	20	21	32	23	33	13	15
контр.	60	18	30	22	38	15	24	5	8

Початковий рівень було зафіксовано у значної частини дітей дошкільного віку (діти експериментальної групи – 20%, контрольної – 30%). Його характерною ознакою є те, що діти, віднесені до цього рівня, фактично, зовсім не проявляють інтересу до мистецько-творчої діяльності. Художніми техніками користуються несміливо, не здатні створювати самостійні мистецькі творчі роботи, а лише репродукують запропоноване вихователем. Їх байдужість призводить до того, що серед спонукань до творчої діяльності дітей переважають ті, які є наслідком реагування на певні зовнішні розпорядження вихователя, а не на внутрішні, породжені власним бажанням. Такі діти мають низький рівень знань з основ мистецтва, не здатні втілювати їх у своїх роботах, не здатні до мистецько-творчого мислення.

Репродуктивний рівень було зафіксовано у більшості дітей дошкільного віку (діти експериментальної групи – 32%, контрольної – 38%). Діти здатні розуміти (емоційно відчувати та усвідомлювати) більшу частину художньо-творчих завдань; демонструють здатність репродуктивно-наслідувальної діяльності; дитина може за допомогою вихователя (за зразком) відтворювати тематичний матеріал у практичній художній діяльності; художньо-образне, варіативне творче мислення розвинуто слабо.

Продуктивний рівень сформованості образотворчої креативності дітей дошкільного віку (діти експериментальної групи – 33%, діти контрольної – 24%) характеризується тим, що дошкільнята цього рівня мають інтерес до мистецької діяльності, володіють програмовими мистецькими матеріалами та техніками, здатні створювати самостійні художні та конструктивні роботи, мають сформовану варіативність та інтерпретативність мислення. Проте, діти зазнають деяких труднощів при застосуванні знань з основ творчої діяльності. Подекуди потребують допомоги вихователя.

Для них характерні спонукання не тільки зовнішніх розпоряджень вихователя, але й частково внутрішніх, породжених власним бажанням. У дітей даної групи спостерігається схильність до креативності, не стереотипності, варіативності підходів і вирішення творчих завдань.

Продуктивно-творчий рівень сформованості образотворчої креативності дітей дошкільного віку (діти експериментальної групи – 15%, контрольної – 8%) характеризується добрими знаннями програмових основ мистецтва та вмінням застосовувати їх на практиці, проявом здатності до творчого сприймання та осмислення творчих ідей. До того ж, діти виявляють не тільки здатність переосмислювати інтерпретувати творчі завдання, але й уміння виражати свої бачення в практичній художньо-творчій діяльності. При виконанні творчих завдань практично не потребують допомоги вихователя. Мистецькі твори цих учнів вирізняються своєю самобутністю, оригінальністю, нестереотипністю творчого задуму. Діти володіють прийомами роботи з різними художніми матеріалами і техніками відтворення. Результати оцінювання учнів експериментальної та контрольної груп показано на рис. 2.1.

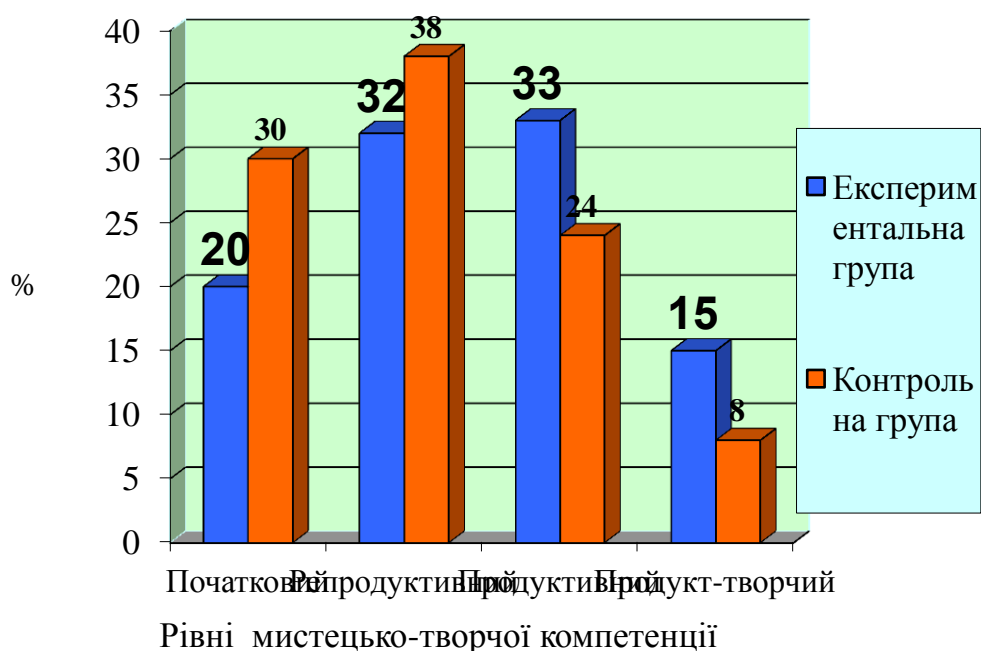

Рисунок 2.1. Рівні сформованості образотворчої креативності дітей дошкільного віку

Аналіз отриманих результатів за вищерозглянутими аспектами дозволив нам зробити висновки про стан проблеми формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку на заняттях ЗДО :

- в освітньо-виховному процесі закладу дошкільної освіти ще недостатньо активно використовуються ефективні інноваційні методи, технології та прийоми роботи, завдання практичного характеру для формування знань, умінь і навичок мистецько-творчої діяльності;
- у роботі педагогів звертають на себе увагу такі найбільш типові недоліки: недостатній теоретичний та практичний рівень підготовленості майбутніх вихователів в умовах педагогічного закладу вищої освіти до проблеми навчання мистецтва дошкільнят;
- неактивно впроваджується система методів і прийомів інноваційних мистецько-творчих завдань, створення емоційної основи для цієї роботи;
- вихователі не використовують, або використовують в недостатній кількості різноманітні інноваційні методи та прийоми формування оригінальності, варіативності, не стереотипності мистецько-творчого мислення, що призводить до зниження рівня продуктивності творчої роботи дошкільнят і формування образотворчої креативності.

2.2. Методика формування образотворчої креативності дошкільнят.

Програма формувального етапу експерименту впроваджувалась упродовж 2020 – 2022 років згідно з окресленими етапами магістерської роботи. Її завдання полягали в реалізації мети наукового дослідження через перевірку висунутої гіпотези про те, що рівень оволодіння мистецько-творчою діяльністю дошкільнят значно підвищиться за умови розроблення і впровадження авторської методики формування образотворчої креативності дитини дошкільного віку на заняттях ЗДО, сприятиме оновленню, зростанню рівня готовності майбутнього вихователя до розв'язання завдань художньо-естетичного виховання дошкільників, формуванню конкурентоспроможного педагога, здатного до творчої самореалізації у професійній діяльності.

Мета формувального етапу педагогічного експерименту полягала в тому, щоб перевірити організаційно-педагогічні умови та модель методики формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку в практиці освітньо-виховної діяльності закладу дошкільної освіти. Формувальний етап педагогічного експерименту тривав під час виробничої практики, навесні та восени 2021 року. На базі експериментальних середньої та старшої груп експериментального закладу дошкільної освіти КУ «Соціальний реабілітаційний центр «Парасолька» Закарпатської обласної ради села Новобарово Тячівського району Закарпатської області, втілювалася розроблена модель методики формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку на заняттях зображувальної діяльності у сучасних умовах закладу дошкільної освіти.

Завдання формувального етапу експериментальної діяльності:

- за результатами констатувального етапу експерименту сформувати контрольні та експериментальні групи дітей дошкільного віку;
- поетапно упровадити в педагогічний процес закладу дошкільної освіти розроблену авторську модель методики формування образотворчої креативності дошкільників на заняттях зображувальної діяльності;
- реалізувати гіпотетично визначені педагогічні умови ефективного формування образотворчої креативності дошкільників на заняттях зображувальної діяльності;
- впровадити у ході дослідно-експериментальної роботи комплекс діагностичних авторських методик (анкетування, опитування, завдання) для визначення рівнів сформованості компонентів образотворчої креативності дошкільників на заняттях зображувальної діяльності в умовах сучасного закладу дошкільної освіти;
- оптимізувати вплив інноваційного художньо-розвивального освітнього середовища закладу дошкільної освіти на процес формування образотворчої креативності дошкільників дошкільників на заняттях зображувальної діяльності ЗДО.

Спроектована модель методики формування образотворчої креативності дошкільників на заняттях ЗДО (рис. 1) складається з блоків: *цільового* (реалізує мету формування образотворчої креативності дошкільників на заняттях ЗДО); *теоретико-методологічного* (ґрунтується на сучасних наукових підходах, концептуальних положеннях та принципах формування образотворчої креативності); *проектувального* (формування інноваційного розвивально-творчого середовища ЗДО як сукупності психолого-педагогічних та організаційно-методичних умов, методичне забезпечення, предметну специфіку методики формування образотворчої креативності дошкільнят на заняттях зображувальної діяльності ЗДО), *формувального* (форми, методи, засоби, інноваційні технології); *діагностично-результативного* (характеризує контролюючу функцію досліджуваного процесу, структурні компоненти, рівні та критерії сформованості образотворчої креативності дітей дошкільного віку).

Важливого значення у структурі авторської моделі набуло *інноваційне розвивально-творче середовище закладу дошкільної освіти з елементами Монтессорі середовища*. Його охарактеризовано рядом умов: наявністю емоційно-сприятливого клімату та взаємостосунків співпраці і співтворчості між вихователем і дітьми; створенням атмосфери, наповненої креативними творчими ідеями на засадах інтегративного взаємопроникнення різновидів образотворчого мистецтва, художньо-мистецьким змістом; формуванням індивідуально-творчого стилю мистецько-творчої діяльності дошкільнят; запровадженням широкого спектру організаційних форм у поєднанні з інноваційними освітніми художньо-педагогічними технологіями і методами; підвищенням рівня професійної компетентності вихователя у галузі мистецької освіти; оновленням матеріально-технічної бази закладу дошкільної освіти та навчально-методичного забезпечення занять зображувальної діяльності ЗДО : малювання, ліплення, аплікації, художнього конструювання, декоративної, архітектурної діяльності.

Охарактеризуємо головні ланки авторської моделі методики впровадження інтегрованого підходу до формування мистецько-творчої компетенції дошкільнят. *Мета спроектованої педагогічної системи* – формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку в організаційно-педагогічних умовах інноваційного розвивально-творчого середовища закладу дошкільної освіти.

Для того, щоб опрацювати методику впровадження формування образотворчої креативності дошкільнят, варто визначити *організаційно-педагогічні умови* формування цієї якості дітей дошкільного віку. Педагогом Л. Євдокимовою були сформульовані педагогічні умови, сприяючі розвитку образотворчої креативності у дошкільнят [55, с. 66]. Інтерпретуючи їх зміст, ми окреслили *авторські організаційно-педагогічні умови*, які характеризують *інноваційне розвивально-творче середовище закладу дошкільної освіти*.

1. *Матеріально-ергономічні умови*, створені відповідно до санітарно-гігієнічних норм організації розвивального простору та ергономічні умови – колірне, формоутворююче, музичне, художнє оформлення, включене в єдиний інтер'єр освітнього простору, що впливає на активізацію мистецько-творчих процесів і естетичного виховання дітей. Організація розвивальних матеріально-ергономічних умов, пов'язана зі створенням такого предметно-просторового середовища, яке б максимально комфортним, насиченим наочно-дидактичними елементами, які використовувалися б як освітньо-виховний матеріал і сприяли розвитку образотворчої креативності. Схвалюється участь дітей і батьків у створенні ергономіко-естетичних елементів, включених в середовище: сезонне оформлення, ілюстрування матеріалу, що вивчається, виготовлення і оформлення інтер'єрних об'єктів.

Еталоном такого простору може слугувати *Мотессорі середовище*, яке включає наступні сенсорні матеріали для розвитку дитини. Сенсорні матеріали розвивають органи чуття дитини. Так як в кожному матеріалі виділяється тільки одна ознака, матеріали вчать дитину концентруватися на

ній, ізолюючи інші органи чуття (наприклад, закривати очі, слухаючи музику). Матеріали розвивають дрібну моторику і готують дитину до вивчення оточуючого середовища та багатьох інших предметів: музики, малювання, ботаніки, географії. Матеріали сенсорної зони служать: для визначення розміру (блоки циліндрів, рожева вежа, коричневі сходи, червоні штанги); для розрізнення кольору (кольорові таблички); для розвитку тактильного почуття (тканини); для розвитку слуху (шумові циліндри, дзвіночки); для розвитку стереогностичного відчуття (геометричні тіла, чарівний мішечок, сортування); для розвитку нюху; для розвитку смаку.

Емоційно-естетичні умови – створення атмосфери синтезу мистецтв у дитячому колективі через низку чинників. Емоційно-естетичне ставлення до діяльності – емоційність, гармонійність дій, активність, свобода. Емоційно-естетичні міжособистісні відносини – сприятливий, демократичний, гуманістичний стиль спілкування вихователя з дітьми і створення для них емоційно-психологічного комфорту. Емоційно-естетичні умови полягають у вихованні дружного творчого дитячого колективу, позитивних взаємин за обов'язковою участю батьків. Дієвість умов забезпечується індивідуальною і колективною мистецькою творчістю. Емоційно-естетичні умови формування емоційно-ціннісного ставлення дитини до мистецтва та мистецьких видів діяльності, розуміння цілісної картини художньої культури – □це цілеспрямоване застосування художньо-педагогічних заходів, спрямованих на розвиток творчої креативності дошкільників, здатність педагога вміло, своєчасно і тактовно долати перешкоди, які стоять на шляху пізнання краси.

Створення умов для сприймання та осмислення дитиною краси через емоції, переживання («чудесний дотик до глибини душі»). □Апелювання до генетичного досвіду світосприйняття, що зумовлений первинністю зв'язку індивідуального розвитку з історією людства, □врахування взаємозв'язку й залежності естетичного розвитку дитини від морального та інтелектуального, налагодження безпосереднього процесу спілкування дитини з явищами природного довкілля та їхніми мистецькими образами.

3. *Освітньо-виховні умови.* Зміст освітньо-виховного процесу передбачає широке використання інноваційних педагогічних технологій, творчих методів і прийомів на заняттях зображувальної діяльності. Результати діяльності повинні спонукати дошкільнят до подальшої творчої мистецької діяльності. Творча спрямованість мистецько-освітньої діяльності набувається в процесі організації освітньо-виховних умов, що полягають у використанні мистецько-творчих форм і методів роботи. Варто застосовувати цілий комплекс творчих методів: індивідуальний творчий приклад вихователя, технологію ТРВЗ, бесіди на фантастичні теми (фантазування), імпровізування, вальдорфську педагогіку, дослідницьку діяльність, а також різноманітні ігрові прийоми, які можуть бути включені у всі види мистецько-творчої діяльності дошкільнята.

4. *Індивідуально-творчі умови.* Естетичний зовнішній вигляд, стиль, відповідність мети і ситуації, гармонійність вихователя і дошкільнят. Гармонія естетичних, морально-етичних, культурних, інтелектуальних, професійних якостей педагога (індивідуальний стиль педагога), направлених на виявлення і розвиток творчих здібностей і покликання кожної дитини. Створення індивідуально-творчих умов для розвитку образотворчої креативності має свою специфіку. З одного боку – це педагог, що володіє гармонією естетичних, морально-етичних, професійних якостей особистості; з іншого боку – це дитина, у якої дані якості розвиваються в процесі виховання і навчання [55, с. 68].

Забезпечення умов для індивідуального самовираження кожної дитини в образотворчій мистецькій діяльності передбачає емоційне занурення в середовище, наповнене різноманітними матеріалами для мистецької творчості, які дитина вибирає за власним бажанням і які допомагають реалізувати задуми щодо створення художнього образу. Завдання дорослого – організувати вільний доступ до матеріалів, за допомогою яких дитина виражає свій внутрішній стан через різновиди мистецтва, формує власні уявлення про світ художніх образів, та допомогти їй усвідомити і запам'ятати

власні відчуття. Мистецьке або художньо-педагогічне спілкування – особлива, емоційно орієнтована форма спілкування на основі образотворчої мистецької діяльності.

Таким чином, матеріально-ергономічний, освітньо-виховний, морально-естетичний, індивідуально-творчий аспекти включені у всі групи умов, вони тісно взаємопов'язані між собою, охоплюють всі сфери діяльності дитини і сприяють розвитку образотворчої креативності, яка є показником розвитку творчої особистості. З усього вище сказаного виходить, що для того, щоб сформувати у дитини дошкільного віку образотворчу креативність потрібно врахувати:

- індивідуальні здібності, вікові особливості, психологічні можливості, творчі інтереси і запити дошкільнят,
- створення такого інноваційного розвивально-творчого середовища закладу дошкільної освіти, яке спонукало б дітей до образотворчості,
- важливо виявити у дошкільнят рівень розвитку знань, умінь і навичок в галузі художньої культури та творчих здібностей для того, щоб надалі будувати педагогічний процес на заняттях образотворчого мистецтва.

Основними складовими ланками методики формування образотворчої креативності дошкільнят на заняттях у сучасних умовах закладу дошкільної освіти ми визначили такі напрямки освітньо-виховної діяльності:

- формування програмових знань, умінь та уявлень дошкільнят з різновидів образотворчого мистецтва : малювання, ліплення, аплікації, декоративно-прикладної, архітектурної, конструктивної діяльності;
- впровадження інноваційних технологій організації освітньо-виховного процесу у структурі занять : ТРВЗ, ЛЕГО-технології, Монтесорі-технології, ігрового моделювання;
- формування технічних практичних навичок роботи з дитячої образотворчості: малювання, ліплення, конструювання, аплікації;
- використання сучасних ігрових, дослідницьких методів, імпровізування, нестандартних технік образотворчої діяльності : монотипії, ляпкографії,

штамбування, ниткографії, друкування, тичкування, пальчикового та малювання долонькою, наслідування технік народних майстрів та відомих художників.

Побудову нової системи інноваційних навчально-творчих завдань ми розглядаємо як створення системи мистецьких занять. Методичну систему, характеризують провідна ідея (мета) та *дидактичні принципи та підходи*, які визначають відбір змісту програми, своєрідність методів навчання.

Методологічною основою вивчення проблеми формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку на заняттях визначено положення таких підходів: *гуманістичного* (естетичне виховання на ідеях гуманізму, забезпечення потреби особистості дитини у постійному й різнобічному творчому самовдосконаленні); *аксіологічного* (полягає у формуванні ціннісного ставлення до мистецько-художньої діяльності); *системного* (дозволяє спроектувати базисні системні зв'язки та компоненти моделі методики формування образотворчої креативності); *інтегрованого* (забезпечує інтегрування різних видів образотворчої діяльності : малювання, ліплення, аплікації, конструювання); *особистісно орієнтованого* (забезпечує врахування індивідуальних особливостей дітей до образотворчої діяльності); *технологічного* (передбачає реалізацію організаційно-педагогічних умов та методики формування образотворчої креативності дошкільнят як сукупності мети, змісту, методів, технологій); *діяльнісного* (має на меті формування образотворчої креативності через динамічну взаємодію суб'єктів педагогічного процесу в умовах інноваційного розвивально-творчого середовища ЗДО); *компетентнісного* (визначає спрямованість на формування мистецько-творчої компетенції та розвиток здатності творчо застосовувати набуті знання і досвід у ситуаціях арт-освіти). Доведено, що визначення наукових підходів сприяє цілісному вивченню проблеми формування образотворчої креативності дошкільнят [32, с.26].

Принцип гуманізації (повага до художніх інтересів і потреб особистості дитини дошкільного віку) полягає в тому, щоб віднайти,

розвинути особистісне в дитині та закласти в ній механізми творчого самовизначення, саморозвитку, самовиховання, самореалізації в художньо-творчій діяльності, що є необхідним для становлення особистісної креативності, гармонійної творчої взаємодії з іншими, з природою, з культурою, з мистецтвом.

Принцип природовідповідності (врахування вікових особливостей, природи дитини). Вікові психічні особливості дітей дошкільного віку, їхнє мислення, увага, зорова пам'ять сприяють становленню образотворчої креативності. Вплив образотворчого мистецтва викликає позитивні реакції, полегшує засвоєння операцій творення художніх образів через мистецьку діяльність. Образотворча діяльність спонукає розвиток емоційної, вольової, діяльнісної, творчої сфер дитини дошкільного віку.

Принцип культуровідповідності (ідентичність змісту освіти культурному простору) спрямований на врахування художніх інтересів та запитів сучасних дошкільнят. Він передбачає розуміння вихователем того, що спираючись на наявні у дітей естетичні запити та інтереси, необхідно знайти такі форми та засоби їх задоволення, які породжували б нові художньо-творчі потреби. Організуючи процес творчого розвитку, педагог повинен при виборі творів мистецтва враховувати надбання вітчизняного мистецтва і використовувати можливості для зв'язку змісту твору мистецтва з оточуючою дійсністю.

Принцип інноваційності спонукає вихователя до забезпечення основ мистецької освіти на засадах оновлення, інтенсивної модернізації. Інноваційність зорієнтована на динамічні зміни в художньо-педагогічній діяльності вихователя, ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, художньо-творчих здібностей, відображає результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень художньо-педагогічних проблем.

Принцип креативності відображає необхідність виявлення можливостей змісту художньо-педагогічної діяльності для посилення його

спрямованості на формування творчої особистості дитини дошкільного віку. Реалізація означеного принципу в практичній творчій діяльності сприяє аналізу змісту мистецької діяльності з метою його креативного посилення, застосування навчально-творчих завдань, методів і прийомів стимулювання творчої активності дітей дошкільного віку, використання психологічної діагностики для розвитку образотворчої креативності дошкільнят.

Принцип емоційної духовно-енергетичної насиченості занять мистецтва, спрямований на досягнення дітьми катарсису, морально-естетичного пізнання і насолоди мистецтвом у процесі сприйняття світових художніх шедеврів і власної художньо-творчої діяльності.

Принцип діалогічної взаємодії педагога та дошкільнят у процесі художньо-педагогічного спілкування (на основі діалогічних обертонів мистецтва) передбачає активну позицію учасників освітнього процесу, свідоме опанування мистецьких цінностей, акумульованих в художніх творах.

Принцип варіабельності змісту і художньо-педагогічних технологій спонукає педагога до пошуку активних форм і методів пізнання мистецтва, стимулювання дитячої образотворчої креативності та її заохочення, спонукання до мистецького саморозвитку і самовдосконалення.

Інноваційні форми, методи і прийоми роботи з формування образотворчої креативності залежать від характеру роботи, що виконується. У сучасній системі дошкільної освіти в основу змісту навчально-виховного процесу покладена ідея розкриття творчого потенціалу дитини, формування її моральних, естетичних, розумових і фізичних якостей, спонукання до участі в різних видах дитячої творчої діяльності. Велику роль у цьому відіграють види образотворчого мистецтва, до яких залучаються діти. Мистецтво є унікальним засобом формування образного мислення, передумов до навчальної та творчої діяльності. У практиці дошкільних навчальних закладів мистецька образотворча діяльність поєднує малювання, ліплення, аплікацію й художнє конструювання. Залучення дітей до

оволодіння зазначеними видами образотворчої діяльності обумовлене доступністю оволодіння їх творчо-виразними засобами, із урахуванням особливостей дошкільного дитинства.

Ефективність оволодіння дітьми різними видами творчої діяльності залежить від доцільно обраних педагогом *інноваційних методів і прийомів і технологій навчання*.

Особливо доцільно використовувати на заняттях образотворчого мистецтва нетрадиційні техніки. Дітям цікаво малювати різними нетрадиційними способами й техніками, працювати із захопленням і величезним бажанням. Нетрадиційні техніки образотворчого мистецтва добре засвоюються дітьми на заняттях. Вони розвивають творчість, фантазію, уяву. Деякі з них ми в класифікували за технікою виконання, що представлено у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

**Авторська класифікація нетрадиційних технік
(за технікою виконання)**

Техніки «відбитку»	Техніки «штампування»	Техніки «дотику»
Монотипія Кляксографія Ниткографія Малювання жмаканим папером, квачиком Тиснення	Гичком Листям Поролоном Картоплиною	Долонькою Пальчиком

Стисло охарактеризуємо нетрадиційні техніки зображувальної діяльності, які найчастіше застосовуються у практиці роботи вчителів початкової школи за таким алгоритмом: назва техніки; матеріал; техніка виконання; тематика, що рекомендується для застосування цієї техніки.

Техніки «відбитку»

1. Монотипія

Матеріал: целофан або скло (розміром з аркуш паперу), будь-які фарби, чиста вода, папір.

Техніка виконання: фарба плямами набризкується на скло водою й пензликом, розприскується по склу. Потім прикладається аркуш чистого паперу й притискається пальцями. Залежно від плям, від напрямку розтирання – виходять різні зображення. Не можна два рази – одержати те саме зображення. Цей спосіб можна використати при тонуванні паперу для малювання лугів, пейзажів, фон можна одержати одноколірний і різнобарвний.

2. Малювання жмаканим папером, квачиком

Матеріал: жмаканий папір або поліетиленовий кульок, акварельні фарби, пензлі, блюдце, серветки, аркуш паперу.

Технологія малювання: розвести акварельну фарбу у блюдці. Зім'яти папір, занурити у фарбу і зробити відбиток на папері. Потім пензликом домальовуємо деталі малюнка.

Тематика занять: «Весняна листва», «Сади зацвіли», «Осіньна листва», «Дерева взимку», «Сова – мудра голова», «Веселі каченята», «Сніговик», «Віні Пух та П'ятачок».

3. Кляксографія («Малювання ляпками»)

Матеріал: папір, туш або брудна вода.

Техніка виконання: на аркуш паперу наносять ляпки, поверх накладається чистий аркуш паперу. Ляпки переходять із одного аркуша на іншій. Діти розглядають отримані ляпки, домальовують деталі або просто називають те, що вони побачили.

4. Ниткографія

Матеріал: нитки та шнурки різної товщини, аркуш білого паперу, гуаш різних кольорів, пензлик.

Техніка виконання: загинають аркуш паперу навпіл, кожну нитку і шнурок розмальовують іншою фарбою (роблять це швидко, щоби фарба не встигла висохнути). Розгортають зігнутий аркуш паперу та викладають на

нього мокрі від фарби нитки та шнурки, викладаючи, їх хаотично викручують. Згинають листок, притискаючи. Потім однією долонею міцно тиснуть на аркуш, а іншою стараються швидко і різко витягнути всі нитки. Розгортають і дивляться на свій витвір. Можна ще домалювати деякі елементи [4, с. 6-7].

5. Тиснення

Матеріал: фольга, паличка пластмасова (можна використати стержні від ручки, які не пишуть).

Техніка виконання: на фользі малюють сюжет або просто один - два предмети. Виходить карбування. Можна урізноманітнити роботу. Поверх фольги накладається копівка й малюнок, його обводять по контуру паличкою. На фользі в точності друкується те, що було на верхньому листі. Під фольгу потрібно підкласти журнал або книжку з м'якою обгорткою.

Техніки «штампування»

1. Малювання тичком

Матеріал: вушні палички, папір, гуашеві фарби

Техніка виконання: вушні палички занурюють у фарбу і, тримаючи паличку у вертикальному положенні роблять відбиток.

Тематика занять: «Плаття в горошок», «Ось пішов із хмарки град», «Сонечко - жучок», «Крапанка», «Сніг - сніжок», «Вогники на ялинці», «Міміоза», різні візерунки.

2. Малювання листям

Матеріал: свіже листя з різних дерев й кущів (різноманітної форми), пензлі, гуашеві фарби.

Техніка виконання: листя на клейонці зафарбовується від середини до країв листочка, потім акуратно перевертаються на чистий аркуш і притискається. Пензликом потім домальовують дрібні деталі.

Тематика може бути різноманітною: «Осінній килим», «Осінній букет у вазі, курчата, птахи, ведмедик, зайчик, ялинка (перевернутий черешком вгору листок дуба), тощо.

3. *Малювання поролоном*

Матеріал: поролон, гуашева фарба.

Техніка виконання: занурюють шматочок поролону у фарбу й малюємо методом примакування. Дуже добре малювати таким способом пухнатих звірів, сніг, сніговика, а можна дуже легко зафарбувати фон.

Малювати можна ручкою або олівцем, які обмотуються з тупого кінця поролоном, що прив'язується ниткою. Виходить великий пензлик без волосків. Паличка тримається перпендикулярно до поверхні листа, без нахилу. Слід, залишений нею, імітує вовну тварин, крону дерев, сніг. Паличка з поролоном вмочується у фарбу (головне, щоб не було великої кількості води) і починають її слідами покривати лист.

4. *Малювання картоплиною*

Матеріал: вирізаний штамп з картоплі, площинна посудина з гуашшю.

Техніка виконання: попередньо вирізаний штамп певної форми замочують у посудину з гуашшю і прикладають до аркуша паперу.

Техніки «дотику»

1. *Малювання долонькою*

Матеріал: фарба (гуаш), у блюдцях із вкладеним поролоном (поролон не дозволяє фарбі розприскуватися), папір (можна використати шпалери).

Техніка виконання: долоні замочують у фарбу і притискають до аркуша паперу. Долоня віддруковується краще, якщо її розмалювати губкою або пензликом.

Можливі теми заняття: «Букет квітів для мами» (долонька і пальчики), «Дерево», «Рибки», «Чудові метелики», «Півники», «Ворони - каркарони», «Тюльпани», «Лебідь», «Сонечко» (промінці), «Ялинка» (колективна), «Осінній килим» (колективна) «Пальми», «Казкові птахи».

2. *Малювання пальчиком*

Матеріал: аркуш паперу, фарба.

Техніка виконання: пальчик занурюється у фарбу і притискають його до аркуша паперу.

Тематика занять: «Намистинки», «Крап – крап – капітошки», різна ягоди : «Калина», «Горобина», «Смородина», «Виноград», «Мімоза», «Бузок», «Святковий салют», «Квіти на галявині», «Візерунок на платті», «Прикрасимо ялинку», «Яблука на дереві або вишні» Важливе місце на уроках образотворчого мистецтва являє ознайомлення з нетрадиційними техніками.

Запропоновані вправи з ЛЕГО конструктором є опорою для творчості педагога, вони є базою, на якій кожен зможе побудувати власну індивідуальну стратегію роботи з дітьми, керуючись їх інтересами та вподобаннями. Головне при цьому пам'ятати, що роль дорослого у грі – це роль дизайнера, який створює дитині умови для виявлення ініціативи, ненав'язливо спонукає до дії з допомогою відкритих питань, проблемних ситуацій та дружньої підтримки. Дані ігри розраховані на дітей віком від 4 до 7 років. До участі в іграх залучаються також педагоги, батьки та інші дорослі, які небайдужі до гри, творчості та хочуть навчати і вчитись із задоволенням. Одночасна участь у грі дітей і дорослого дозволить створити команду, яка беззаперечно досягне бажаного результату. Кількість учасників гри є необмеженою, вона регулюється лише задумкою та бажанням дітей і передбачає можливість роботи як індивідуальної та підгупової, так і групової та командної. Щоб розпочати гру знадобиться лише бажання та ініціатива і, звісно, конструктор ЛЕГО. А ще будь-які додаткові матеріали: стрічки, іграшки, пластилін, папір, будь-який природний матеріал та ін. Словом, усе те, що допоможе виявленню творчості та зробить гру ще цікавішою. Серед найцікавішим пропонуємо ігри «Відкриваємо таємниці цеглинок ЛЕГО», «Ласкаво просимо в чарівний світ ЛЕГО», «Кольорові будинки для LEGO – цеглинок» (Додаток Б).

Ігри та тренінги у межах ТРВЗ-технології.

Ігри на розвиток органів чуття:

1. Чарівний мішечок.

Дитина отримує мішечок із набором геометричних фігур або інших тіл. Він витягає предмет із мішечка, коментуючи свої дії, наприклад, таким чином: «Я знайшов щось гостре, там три кути. Мабуть, це трикутник».

2. Визнач за запахом.

Із заплющеними очима дитина визначає за запахом, що знаходиться на столі (квіти, кава, апельсини тощо).

3. Головний помічник.

Діти отримують набір карток із зображенням органів чуття та набір карток із зображенням людей різних професій. Картки необхідно об'єднати в пари за принципом, який орган чуття. Найбільш важливий для даної професії: кухар - язик, музикант вуха, фокусник - руки, художник - око, парфумер - ніс.

Система вправ на застосування технології ТРВЗ представлена у додатках (Додаток Е).

У змісті занять майстер-класів пропонуємо використання альтернативних технологій опанування мистецтва – «вальдорфської педагогіки» та залучитися до процесу творення:

- художньо–творча діяльність у вальдорфському дитячому садочку на основі відображення образів казок в живописній техніці акварелі «мокрим помокрому»; малювання восковими крейдами сюжету народної казки; живописне малювання з орієнтацією на характер кольорів;
- ліплення з глини на основі формування волі та розвиток відчуття форми; методика ліплення тварини з цілого шматка, передача жесту, рухів; ліплення з воску як засіб розвитку дрібної моторики;
- створення чорно-білих графічних зображень; проведення гри «діалог з майстром» на основі творчості Вінсента Ван Гога виконати тушшю і певний мотив з натури у стилі майстра;
- переживання історії мистецтва для сучасної людини; знайомство з творчістю імпресіоністів та експресіоністів: виконання серії вправ з

перетворення академічного зображення яблука у імпресіоністичне – відображення своїх емоцій у малюнку.

Під час *самостійної художньої діяльності* дітей та проводилися *вправи на розвиток креативності*. Так, під час організації самостійної художньої діяльності дітям було запропоновано намалювати «Будинок моєї мрії», метою якої був розвиток творчої уяви в дошкільному віці. Деякі діти малювали великі будиночки, а були і такі, хто малював маленькі будинки в лісі, або біля річки. Діти пояснювали це тим, що їм подобається природа та свіже повітря. Проводилися вправи на розвиток креативності, такі як:

1. Вправа «Ляпки». Під час виконання вправи діти акварельними фарбами на папері ставили ляпки, придумували предмети чи істоти, на які схожа ляпка. А під час малювання, вихователь звертав увагу на те, скільки різних типів предметів названо дитиною. Дітей заохочували дивитися на ці ляпки (плями) з різних боків, адже листок можна було повертати. Діти з великим задоволенням ставили ляпки, та кожен з дітей фантазував, на що саме схожа його ляпка. Деякі діти бачили метеликів, квіти чи тварин, але були і такі, хто бачив, у своїх ляпках, чудовиськ або неіснуючих істот.

2. Вправа «Фантастичний малюнок». Діти малювали тварину з іншої планети, найнезвичайніший будинок або печальну людину, а потім проходила бесіда за змістом малюнку, наприклад: «Що це в тебе намальовано?» і діти з захопленням відповідали, що в них вийшов найфантастичніший звір чи будинок і такого, що ніхто не бачив.

3. Вправа «Мальовничі кола». Дітям пропонували розглянути аркуш паперу, на якому було намальовано шість однакових кіл. Дошкільникам потрібно було доречно використати ці кола для власного зображення. Перед початком роботи дітям не уточнювали про внутрішнє чи зовнішнє використання кіл. Деякі діти малювали у внутрішньому колі, дехто взагалі зафарбував ці кола різними олівцями, але були діти, які виходили за межі кола, та малювали різних звірів, наприклад: ведмедя, свиню, сову та інших. Двоє хлопців намалювали зображення людини-павука, а одна з дівчат

намалювала акваріум з рибкою. Кожен з дітей виявляв фантазію та намагався придумати цікавий малюнок.

Під час спостереження при виконанні дітьми вправ нас цікавило:

1. Як виникає і наскільки стійкий задум? Якщо змінюється, то з яких причин? У багатьох дітей стійкий задум, але є і такі діти, які до останнього не можуть визначитись з тим, що їм малювати.

2. Чи відповідають зображення і реальний об'єкт і за якими параметрами (колір, форма, величина, наявність частин, деталей, розташування в просторі та ін.)? Не у всіх дітей зображення відповідали реальності, але чому саме так дитина намалювала вона змогла пояснити це тим, що в неї не вистачить місця на інші малюнки.

3. Як виявляється самостійність дитини в процесі малювання, чи потрібна їй допомога дорослого, звертається малюк до дорослого? Не всім дітям потрібна допомога дорослого, але були діти, які просили допомогти та підказати, що саме можна намалювати.

4. Як дошкільник відноситься до процесу малювання: байдужий, відчуває позитивні або негативні емоції і як їх висловлює? Дітям подобалось малювати, але якщо виникали труднощі під час малювання, то деякі з дітей були готові залишити малювання, та піти гратись у ігровій кімнаті.

5. Яка роль мови у малюка під час малювання: чи допомагає при створенні задуму, чи коментує він свої дії, чи допомагає мова подолати труднощі (зламався олівець, не виходить)? Під час малювання діти коментували свої дії. По завершенню нашого спостереження, з дітьми проводилась бесіда, де діти самостійно намагались оцінити свій малюнок. Нами було простежено, наскільки діти усвідомили характеристики малюнка, свої вміння і можливості, а також з'ясувати, чи стали критерії самооцінки внутрішніми або залишаються зовнішніми, витікаючи з позиції дорослого.

Також, проводилась попередня робота з вихователями, та були розглянуті такі питання:

- характеристика образотворчої діяльності дошкільника;
- розвиток самооцінки в дошкільному віці;
- розвиток творчої уяви в дошкільному віці;
- характеристика образів і операцій уяви у дошкільника.

Для вихователів були складені рекомендації щодо керівництва образотворчої діяльності дитини. Також були проведені консультації за темами: «Як навчити дитину оцінювати свої малюнки», «Як розвивати креативність в малюванні». По завершенню роботи з вихователями було проведено анкетування з питань образотворчої діяльності.

На формувальному етапі педагогічного експерименту застосовано, психодіагностичні методи (спостереження, бесіди, анкетування, тестування, метод розв'язання проблемно-педагогічних ситуацій, аналіз продуктів діяльності суб'єктів педагогічного процесу, самооцінки), а також педагогічний експеримент, статистичні методи вторинної обробки даних. Для виявлення рівня художньо-продуктивної компетенції, тобто той рівень умінь і навичок, який ми можемо досягнути в процесі навчання, нам треба провести з дошкільнятами діагностики. Діагностичну роботу можна провести як індивідуально з дитиною, так і з групою дітей, в залежності від характеру і особливостей діагностичної роботи. Вченими, що працювали в галузі розвитку творчих здібностей дітей, пропонуються наступні тести і діагностики, що містяться у додатках (див. Додаток А).

Нам також вдалося обґрунтувати те, що формування художньо-творчої компетенції найбільш успішно протікає при дотриманні певних організаційно-педагогічних умов: навчально-мистецьких, соціально-емоційних, евристико-дидактичних, індивідуально-творчих, що підтверджує положення теоретичної і практичної частин дослідження. Таким чином, внаслідок дослідження нами було вирішене питання організаційно-педагогічних умов, а також детально розкриті складові методики формування

мистецько-творчої компетенції дітей дошкільного віку на заняттях зображувальної діяльності: методи, прийоми, форми роботи та технології формування мистецько-творчої компетенції дітей дошкільного віку.

2.3. Визначення ефективності проведеної роботи щодо впровадження інтегрованого підходу до формування образотворчої креативності дошкільнят.

Проведена нами дослідно-експериментальна робота мала на меті перевірку достовірності моделі формування образотворчої креативності дошкільнят на заняттях. У відповідності з програмою і методикою дослідження в ході констатувального експерименту ми вирішували *мету дослідження* – вивчити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність методики формування образотворчої креативності дошкільнят на заняттях зображувальної діяльності – ми визначили такі *завдання констатувального експерименту*:

- здійснити педагогічну діагностику та вивчити особливості методики формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку з метою активізації дитячої образотворчості;
- визначити стан сформованості та рівні образотворчої креативності дітей дошкільного віку в зображувальній діяльності на етапі констатувального експерименту;
- вдосконалити і обґрунтувати педагогічні умови та інноваційні форми, методи та прийоми формування образотворчої креативності дошкільнят на заняттях зображувальної діяльності.

Результати, отримані в ході констатувального експерименту спонукали до розробки моделі формування образотворчої креативності дошкільнят на заняттях та впровадження методики її використання у ході формувального експерименту.

Розроблені нами рекомендації перевірялись в експериментальних групах середнього та старшого дошкільного віку КУ «Соціальний реабілітаційний центр «Парасолька» та порівнювалися з результатами у контрольних групах. Оцінка результатів (зрізи) здійснювались на початку, в середині та кінці експериментально-дослідної роботи і порівнювались з аналогічними зрізами в експериментальних та контрольних групах.

Теоретичне обґрунтування моделі формування образотворчої креативності дошкільнят на заняттях зображувальної діяльності в умовах сучасного закладу дошкільної освіти, її дослідно-експериментальна апробація в умовах тривалої педагогічної практики дозволили проаналізувати результати педагогічного експерименту. Під час роботи застосовувались методи дослідження: спостереження, анкетування, бесіда, аналіз продуктів навчальної і творчої діяльності, тестування, оцінювання результатів діяльності. Метод спостереження носив цілеспрямований, запланований характер і проходив у природних умовах. Спостереження мало самостійні завдання, проводилось систематично, відповідно до плану, при цьому фіксувались об'єктивні дані і дії, особливості формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку в умовах сучасного закладу дошкільної освіти на заняттях зображувальної діяльності. Результати спостережень систематично фіксувались і відмічались.

Для проведення педагогічного діагностування на етапі контрольного експерименту восени 2021 року ми виявили чотири рівні сформованості образотворчої креативності дітей дошкільного віку: початковий, репродуктивний, продуктивний і продуктивно-творчий. Дані проведеного дослідження відображені у порівняльній таблиці контрольного експерименту, яка демонструє у чисельному та відсотковому відношенні зміни рівнів сформованості образотворчої креативності дошкільнят та приклади результативності дослідної роботи на різних етапах експерименту: констатувальному і формувальному 2.6.

Таблиця 2.6

**Порівняльна характеристика розподілу дошкільнят за рівнями
сформованості образотворчої креативності
(контрольний експеримент)**

Тип групи		К-сть дітей	Рівні образотворчої креативності							
			початковий		репродуктивний		продуктивний		продуктивно-творчий	
			к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
Констатив. експеримент	Експер. група	72	15	20	21	32	23	33	13	15
	Контр. група	60	18	30	22	38	15	24	5	8
Формувальн. експеримент	Експер. група	72	5	6	21	31	30	42	16	21
	Контр. група	60	17	28	20	35	16	28	7	9

За результатами дослідно-експериментальної роботи на етапі констатувального експерименту в експериментальних групах репродуктивного – 32% (21 дитина), продуктивного – 33% (23 дитини), продуктивно-творчого – 15% (13 дітей). Показники у контрольних групах – дітей репродуктивного – 38% (22 дитини), продуктивного – 24% (15 дітей), продуктивно-творчого – 8% (5 дітей), що підтвердило необхідність усвідомленого розгляду характерологічних особливостей дітей дошкільного віку в освітньому процесі.

На етапі формувального експерименту в експериментальних групах репродуктивного – 31% (21 дитина), продуктивного – 42% (30 дітей), продуктивно-творчого – 21% (16 дітей). Показники у контрольних групах – дітей репродуктивного – 35% (20 дітей), продуктивного – 28% (16 дітей), продуктивно-творчого – 9% (7 дітей). Результати контрольного експерименту відображено у рисунку 2.2.

Аналіз результатів експериментально-дослідної роботи свідчить, що в експериментальних групах: зниження початкового – з 20 до 6%, зростання продуктивного – з 33% до 42% та зростання продуктивно-творчого – з 15% до 21%, що підтверджує ефективність експериментальної методики

впровадження інтегрованого підходу до формування образотворчої креативності дошкільнят на заняттях. Зокрема, зростання продуктивного рівня свідчило про розвинутий інтерес дошкільнят до мистецько-художньої творчості.

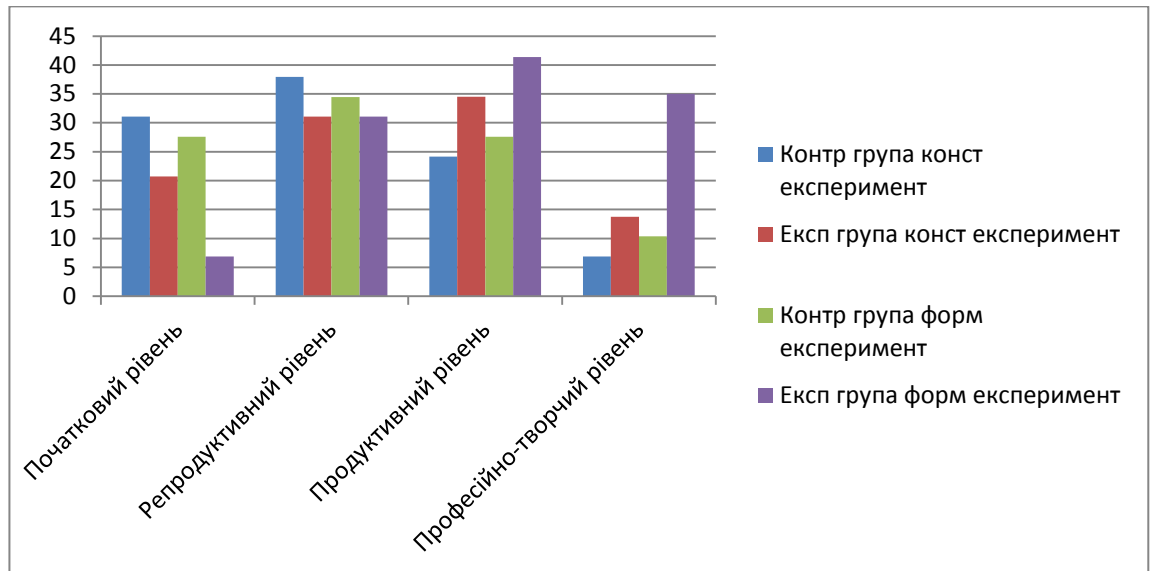

Рисунок 2.2. Рівні сформованості образотворчої креативності дошкільнят (контрольний експеримент)

За даними рівневого дослідження можна зробити висновок, що вдосконалення методики сформованості компонентів образотворчої креативності дітей дошкільного віку свідчить про ефективність та результативність упровадження розробленої експериментальної моделі в умовах оновленого розвивально-творчого середовища закладу дошкільної освіти на засадах інноваційного підходу. Зокрема, найбільш достовірним показником сформованості образотворчої креативності дітей дошкільного віку є вміння використовувати отримані знання, уміння і навички в реальних умовах оновленого освітньо-виховного процесу сучасного закладу дошкільної освіти на заняттях зображувальної діяльності.

Висновки до другого розділу

Результати, отримані в ході констатувального експерименту спонукали до розробки моделі формування образотворчої креативності дошкільнят на заняттях зображувальної діяльності та впровадження методики її використання у ході формувального експерименту. Розроблені нами рекомендації перевірялись в експериментальних групах середнього та старшого дошкільного віку КУ «Соціальний реабілітаційний центр «Парасолька» та порівнювалися з результатами у контрольних групах ЗДО №1 «Веселка». Оцінка результатів (зрізи) здійснювались на початку, в середині та кінці дослідної роботи і порівнювались з аналогічними зрізами в контрольних групах.

Теоретичне обґрунтування моделі формування образотворчої креативності дошкільнят на заняттях, її дослідно-експериментальна апробація в умовах тривалої педагогічної практики дозволили проаналізувати результати педагогічного експерименту. Під час роботи застосовувались методи дослідження: спостереження, анкетування, бесіда, аналіз продуктів навчальної і творчої діяльності, тестування, оцінювання результатів діяльності. Метод спостереження носив цілеспрямований, запланований характер і проходив у природних умовах. Спостереження мало самостійні завдання, проводилось систематично, відповідно до плану, при цьому фіксувались об'єктивні дані і дії, особливості формування образотворчої креативності дошкільнят.

Для проведення педагогічного діагностування на етапі контрольного експерименту восени 2021 року ми виявили чотири рівні образотворчої креативності : початковий, репродуктивний, продуктивний і продуктивно-творчий. За результатами дослідно-експериментальної роботи на етапі констатувального експерименту в експериментальних групах репродуктивного – 32% (21 дитина), продуктивного – 33% (23 дитини), продуктивно-творчого – 15% (13 дітей). Показники у контрольних групах –

дітей репродуктивного – 38% (22 дитини), продуктивного – 24% (15 дітей), продуктивно-творчого – 8% (5 дітей), що підтвердило необхідність усвідомленого розгляду характерологічних особливостей дітей дошкільного віку в освітньому процесі.

На етапі формувального експерименту в експериментальних групах репродуктивного – 31% (21 дитина), продуктивного – 42% (30 дітей), продуктивно-творчого – 21% (16 дітей). Показники у контрольних групах – дітей репродуктивного – 35% (20 дітей), продуктивного – 28% (16 дітей), продуктивно-творчого – 9% (7 дітей). Результати контрольного експерименту відображено у рисунку 2.2.

Аналіз результатів експериментально-дослідної роботи свідчить, що в експериментальних групах: зниження початкового – з 20 до 6%, зростання продуктивного – з 33% до 42% та зростання продуктивно-творчого – з 15% до 21%, що підтверджує ефективність експериментальної методики впровадження інтегрованого підходу до формування образотворчої креативності дошкільнят на заняттях. Зокрема, зростання продуктивного рівня свідчило про розвинутий інтерес дошкільнят до мистецько-художньої творчості.

За даними рівневого дослідження можна зробити висновок, що вдосконалення сформованості компонентів образотворчої креативності свідчить про ефективність упровадження розробленої моделі формування образотворчої креативності дошкільнят на заняттях зображувальної діяльності. Зокрема, найбільш достовірним показником сформованості образотворчої креативності дошкільнят є вміння використовувати отримані знання, уміння і навички в реальних умовах освітньо-виховного процесу закладу дошкільної освіти.

ВИСНОВКИ

Актуальною проблемою сучасної педагогіки є розвиток дитячої творчості, яка має на меті виховання в дошкільників творчого підходу до перетворення оточуючого світу, активності, самостійності мислення, що сприятиме досягненню позитивних змін у житті суспільства. Базовий компонент дошкільної освіти передбачає перехід дошкільної освіти до креативних технологій виховання та навчання, модернізацію змісту дошкільної освіти шляхом забезпечення різнобічного розвитку дітей дошкільного віку відповідно до їхніх задатків та вікових особливостей. Програма «Українське дошкілля» націлює на формування творчої індивідуальності, на своєчасне підтримання досягнень індивідуальної своєрідності неповторного життєвого шляху дитини.

Дослідження багатьох вчених дозволяють визначити необхідність і можливість розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку. Теорія розвитку творчих здібностей представлена в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних психологів та педагогів Б. Ананьєва, Л. Виготського, С. Гончаренко, І. Іващенко, О. Ковальова, В. Крутецького, О. Матюшкіна, Г. Костюка, Я. Пономарьова, К. Роджерса, С. Торренса, які визначають їх як психічні властивості індивіда, що регулюють досягнення людини і слугують умовою життєдіяльності [2, с.30]; як властивості функціональних систем, що реалізують окремі психічні функції та мають індивідуальну міру прояву і виявляються в успішності та якісній своєрідності засвоєння і реалізації діяльності [3, с.73].

У психологічній науці здібностями називають індивідуальні особливості особистості, які забезпечують людині успішне виконання будь-якої діяльності. У вітчизняній психології найбільший внесок у дослідження проблеми здібностей зробив Б. Теплов. Він виділив три основні ознаки поняття «здібність»:

- індивідуально-психологічні особливості, що відрізняють одну людину від іншої;
- не будь-які особливості взагалі, а лише ті, що мають стосунок до успішності виконання певної діяльності;
- здібність не зводиться лише до знань, навичок та вмінь [426, с. 28].

Як зазначає Г. Костюк, здібності людини – це вияв єдиної, цілісної її сукупності. Звідси тісний їхній зв'язок з іншими характеристиками людини, а саме її знаннями, вміннями, потребами й інтересами, працьовитістю та іншими моральними рисами. Незважаючи на те, що здібності не зводяться до знань, умінь та навичок, це ще не означає, що вони ніяк не пов'язані зі знаннями та вміннями. Наявність знань, умінь і навичок є необхідною умовою майстерності, в якій виявляються і здібності людини.

У психології розрізняють поняття загальні і спеціальні здібності. Загальними називають такі здібності, які тією чи тією мірою виявляються у всіх видах діяльності людини. До загальних здібностей можуть належати такі, що виявляються у спілкуванні, взаємодії з людьми. Ці здібності соціально зумовлені. Вони формуються в процесі життя у суспільстві.

Спеціальні здібності – це здібності, які виявляються лише в окремих видах людської діяльності (художні, математичні, спортивні, літературні). Існує безліч класифікацій здібностей за різними ознаками. Наприклад, можна говорити про здібності, пов'язані з різними функціями людини – групові та предметно-практичні, організаційні, комунікативні, пов'язані з особливостями сприймання, уваги, пам'яті, уяви, розуму. Здібності характеризуються за ступенем виявлення творчості дитини в різних видах діяльності — музичній, мовленнєвій, образотворчій, технічній тощо.

Дошкільний вік – початковий етап становлення особистості. У цей період закладається розвиток здібностей до конструювання, який активізує розумові процеси дитини, народжується розвивальний інтерес до творчого вирішення завдань, винахідливості і самостійності, ініціативності, самостійності, креативності. Задатки до творчості є у кожної людини.

Необхідно лише їх розкрити і активізувати. Прояви творчих здібностей можуть бути різними: від яскравого таланту до скромних і малопомітних, але суть творчого процесу однакова для всіх. Різниця полягає в конкретному матеріалі творчості, масштабах досягнень та їх значущості для суспільства.

Як показують наукові дослідження й досвід педагогів-практиків, творчі здібності виявляються приблизно з п'ятого року життя, але це зовсім не означає, що до цього моменту їх не слід розвивати. Навпаки, чим раніше дитину навчать спостерігати, пояснювати незвичайне, дивуватися оточуючим явищам, предметам, експериментувати тим ґрунтовніше підготують її до прояву власне творчих здібностей. Розвитку творчості сприяє вміння бачити предмет з різних боків, вміння враховувати різні ознаки предмета, створювати образ. Дитині необхідно не тільки вільно фантазувати, а й спрямовувати творчі здібності на вирішення різноманітних завдань.

У світовій педагогічній практиці існує цілий ряд технологій з розвитку творчого мислення дітей. Нинішні високі вимоги до якості навчально-виховного процесу у дошкільному закладі зумовили виникнення та впровадження ТРВЗ (теорія розв'язування винахідницьких задач).

ЛЕГО-конструювання є засобом розвитку творчих здібностей дітей. Сучасне суспільство зацікавлене в тому, щоб виховати дитину як гармонійно розвинену в усіх відношеннях, а головне творчу особистість. Конструювання – ЛЕГО сприяє розвитку творчої уяви та творчих задатків, мислення, спритності, а також інтелекту. Сприяє формуванню таких якостей, як уміння концентруватися, здатність співробітничати з партнером, працювати в команді, досягати спільних успіхів, і найголовніше – почуття впевненості.

Початком нашої дослідно-експериментальної роботи став етап *констатувального дослідження*, яке ми проводили в 2020 навчальному році. Виходячи з *мети дослідження* – вивчити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність методики формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку – ми визначили такі *завдання констатувального експерименту*:

- здійснити педагогічну діагностику та вивчити особливості формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку на заняттях в закладі дошкільної освіти;
- визначити стан сформованості та рівні образотворчої креативності дітей дошкільного віку в зображувальній діяльності на етапі констатувального експерименту;
- вдосконалити і обґрунтувати педагогічні умови та інноваційні форми, методи та прийоми формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку на заняттях в закладі дошкільної освіти.

Експериментальною базою дослідження було обрано групи середнього та старшого віку КУ «Соціальний реабілітаційний центр «Парасолька» та ЗДО №1 «Веселка» села Новобарово Тячівського району Закарпатської області. Експериментальні групи КУ «Соціальний реабілітаційний центр «Парасолька» середня група – 23 дітей, старша група – 27 та 12 та дітей. Методика педагогічної діагностики на етапі *констатувального дослідження* не відрізнялася у двох закладах дошкільної освіти.

Проведення дослідження за вказаними напрямками здійснювалося таким чином: вивчення і теоретичний аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури, нормативних документів сучасного українського дошкілля, аналіз публікацій та виступів з проблеми творчого розвитку дітей дошкільного віку засобами художньої творчості на заняттях в закладі дошкільної освіти, методів, організаційних фор та педагогічних технологій формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку, спостереження занять зображувальної діяльності, зокрема малювання, конструювання, ліплення, декоративно-прикладної, архітектурної діяльності, аплікації; анкетування вихователів; аналіз образотворчої діяльності дітей дошкільного віку, рівня підготовленості до даної роботи вихователів дітей середніх та старших груп.

Програма формувального етапу експерименту впроваджувалась упродовж 2020 – 2022 років згідно з окресленими етапами магістерської

роботи. Її завдання полягали в реалізації мети наукового дослідження через перевірку висунутої гіпотези про те, що рівень оволодіння мистецько-творчою діяльністю дошкільнят значно підвищиться за умови розроблення і впровадження авторської методики формування образотворчої креативності дитини дошкільного віку на заняттях ЗДО, сприятиме оновленню, зростанню рівня готовності майбутнього вихователя до розв'язання завдань художньо-естетичного виховання дошкільників, формуванню конкурентоспроможного педагога, здатного до творчої самореалізації у професійній діяльності.

Мета формувального етапу педагогічного експерименту полягала в тому, щоб перевірити організаційно-педагогічні умови та модель методики формування образотворчої креативності дітей дошкільного віку в практиці освітньо-виховної діяльності закладу дошкільної освіти. Формувальний етап педагогічного експерименту тривав під час виробничої практики, навесні та восени 2021 року. На базі експериментальних середньої та старшої груп експериментального закладу дошкільної освіти КУ «Соціальний реабілітаційний центр «Парасолька», втілювалася розроблена модель методики формування образотворчої креативності дошкільників на заняттях зображувальної діяльності у сучасних умовах дитячого садка.

Завдання формувального етапу експериментальної діяльності:

- за результатами констатувального етапу експерименту сформувати контрольні та експериментальні групи дітей дошкільного віку;
- поетапно упровадити в педагогічний процес закладу дошкільної освіти розроблену авторську модель методики формування образотворчої креативності дошкільників на заняттях зображувальної діяльності;
- реалізувати гіпотетично визначені педагогічні умови ефективного формування образотворчої креативності дошкільників на заняттях зображувальної діяльності;
- впровадити у ході дослідно-експериментальної роботи комплекс діагностичних авторських методик (анкетування, опитування, завдання) для визначення рівнів сформованості компонентів образотворчої креативності

дошкільників на заняттях зображувальної діяльності в умовах сучасного закладу дошкільної освіти;

- оптимізувати вплив інноваційного художньо-розвивального освітнього середовища закладу дошкільної освіти на процес формування образотворчої креативності дошкільників дошкільників на заняттях зображувальної діяльності ЗДО.

Спроектована модель методики формування образотворчої креативності дошкільників на заняттях ЗДО (рис. 1) складається з блоків: *цільового* (реалізує мету формування образотворчої креативності дошкільників на

заняттях ЗДО); *теоретико-методологічного* (ґрунтується на сучасних наукових підходах, концептуальних положеннях та принципах формування образотворчої креативності); *проектувального* (формування інноваційного розвивально-творчого середовища ЗДО як сукупності психолого-педагогічних та організаційно-методичних умов, методичне забезпечення, предметну специфіку методики формування образотворчої креативності дошкільнят на заняттях зображувальної діяльності ЗДО), *формувального* (форми, методи, засоби, інноваційні технології); *діагностично-результативного* (характеризує контролюючу функцію досліджуваного процесу, структурні компоненти, рівні та критерії сформованості образотворчої креативності дітей дошкільного віку).

Важливого значення у структурі авторської моделі набуло *інноваційне розвивально-творче середовище закладу дошкільної освіти з елементами Монтессорі середовища*. Його охарактеризовано рядом умов: наявністю емоційно-сприятливого клімату та взаємостосунків співпраці і співтворчості між вихователем і дітьми; створенням атмосфери, наповненої креативними творчими ідеями на засадах інтегративного взаємопроникнення різновидів образотворчого мистецтва, художньо-мистецьким змістом; формуванням індивідуально-творчого стилю мистецько-творчої діяльності дошкільнят; запровадженням широкого спектру організаційних форм у поєднанні з інноваційними освітніми художньо-педагогічними технологіями і методами;

підвищенням рівня професійної компетентності вихователя у галузі мистецької освіти; оновленням матеріально-технічної бази закладу дошкільної освіти та навчально-методичного забезпечення занять зображувальної діяльності ЗДО : малювання, ліплення, аплікації, художнього конструювання, декоративної, архітектурної діяльності.

Основними складовими ланками методики формування образотворчої креативності дошкільнят на заняттях у сучасних умовах закладу дошкільної освіти ми визначили такі напрямки освітньо-виховної діяльності:

- формування програмових знань, умінь та уявлень дошкільнят з різновидів образотворчого мистецтва : малювання, ліплення, аплікації, декоративно-прикладної, архітектурної, конструктивної діяльності;
- впровадження інноваційних технологій організації освітньо-виховного процесу у структурі занять : ТРВЗ, ЛЕГО-технології, Монтессорі-технології, ігрового моделювання;
- формування технічних практичних навичок роботи з дитячої образотворчості: малювання, ліплення, конструювання, аплікації;
- використання сучасних ігрових, дослідницьких методів, імпровізування, нестандартних технік образотворчої діяльності : монотипії, ляпкографії, штампування, ниткографії, друкування, тичкування, пальчикового та малювання долонькою, наслідування технік народних майстрів та відомих художників.

Розроблені нами рекомендації перевірялись в експериментальних групах середнього та старшого дошкільного віку КУ «Соціальний реабілітаційний центр «Парасолька» порівнювалися з результатами у контрольних групах. Оцінка результатів (зрізи) здійснювались на початку, в середині та кінці дослідної роботи і порівнювались з аналогічними зрізами в контрольних групах. Теоретичне обґрунтування моделі впровадження інтегрованого підходу до формування мистецько-творчої компетенції в зображувальній діяльності, її дослідно-експериментальна апробація в умовах

тривалої педагогічної практики дозволили проаналізувати результати педагогічного експерименту.

Для проведення педагогічного діагностування на етапі контрольного експерименту восени 2021 року ми виявили чотири рівні образотворчої креативності : початковий, репродуктивний, продуктивний і продуктивно-творчий. За результатами дослідно-експериментальної роботи на етапі констатувального експерименту в експериментальних групах репродуктивного – 32% (21 дитина), продуктивного – 33% (23 дитини), продуктивно-творчого – 15% (13 дітей). Показники у контрольних групах – дітей репродуктивного – 38% (22 дитини), продуктивного – 24% (15 дітей), продуктивно-творчого – 8% (5 дітей), що підтвердило необхідність усвідомленого розгляду характерологічних особливостей дітей дошкільного віку в освітньому процесі.

На етапі формувального експерименту в експериментальних групах репродуктивного – 31% (21 дитина), продуктивного – 42% (30 дітей), продуктивно-творчого – 21% (16 дітей). Показники у контрольних групах – дітей репродуктивного – 35% (20 дітей), продуктивного – 28% (16 дітей), продуктивно-творчого – 9% (7 дітей). Результати контрольного експерименту відображено у рисунку 2.2.

Аналіз результатів експериментально-дослідної роботи свідчить, що в експериментальних групах: зниження початкового – з 20 до 6%, зростання продуктивного – з 33% до 42% та зростання продуктивно-творчого – з 15% до 21%, що підтверджує ефективність експериментальної методики впровадження інтегрованого підходу до формування образотворчої креативності дошкільнят на заняттях. За даними рівневого дослідження можна зробити висновок, що вдосконалення сформованості компонентів образотворчої креативності свідчить про ефективність упровадження розробленої моделі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амонашвили Ш.А. Психологические основы педагогики сотрудничества. Москва. 1991. 168 с.
2. Антонова О. Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: [монографія] / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ім. І. Франка, 2012. С.14–41.
3. Антонович Є.А. Теорія і методика дизайну в контексті розвитку концепції сучасного національного дизайну. Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць. Спец. вип.: Мистецько-педагогічна освіта: проблеми та перспективи. Кривий Ріг : Вид-во КДГГУ, 2005. № 13.
4. Антонович Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів: Світ, 1992. 272 с.
5. Антонович Є.А. Теорія і методика дизайну в контексті розвитку концепції сучасного національного дизайну. Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць. Спец. вип.: Мистецько-педагогічна освіта: проблеми та перспективи. Кривий Ріг : Вид-во КДГГУ. 2005. № 13.
6. Бабич О. М. Развитие креативных способностей у старших дошкольников. М. : Эксмо, 2010. 150 с.
7. Базовий компонент дошкільної освіти. / авт. кол.: Байєр О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л. П., Косенчук О.Г., Корнєєва О.Л., Лисенко Г. М., Левінець Н. В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С. І., Піроженко Т. О., Половіна О. А., Рейпольська О.Д., Шевчук А. С. Наук. кер. Піроженко Т. О. Київ. 2021. 37 с.
https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
8. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. Москва: Педагогика, 1989. 190 с.; ил.
9. Бех І. Д. Виховання особистості: підручник. К.: Либідь, 2008. 848 с.

10. Белкіна Е.О. Від подиву до творчості. *Мистецтво та освіта*. 1998. №2. С. 12-19.
11. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей: учеб. пособие для вузов. Москва : Академия, 2002. 320 с.
12. Бойко Н. І. Розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами образотворчого мистецтва. *Таврійський вісник освіти*. 2013. № 4 (44). С. 117-121.
13. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психол. очерк: кн. для учителя. 3-е изд. Москва: Просвещение, 1991. 92 с.
14. Воспитание к свободе. Педагогика Рудольфа Штейнера. Москва. 1990. 266 с.
15. Волкотруб И.Т., Основы художественного конструирования. Вища школа. 1988. 178 с.
16. Гавриш Н. «Мовлення дитини. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція)». *Дошкільне виховання*. №3. 2021. С. 3-8. https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/05/11/Dv_2021-03-Gavrysh.pdf
17. Гончаренко С. У. Методика як наука. Хмельницький : Вид-во ХГПК, 2000. 30 с.
18. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 Урядовий кур'єр. 2018. № 38. 43 с.
19. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав. 2004. 218 с.
20. Дружинин В. Н. Психология общих способностей. СПб. : Изд-во «Питер», 2000. 368 с.
21. Дьяченко О. М. Развитие воображения дошкольника. М., 2006. 128 с.
22. Євдокимова Л. М. Умови формування творчого мислення. Дитячий сад : теорія і практика. 2011. 112 с.

23. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности. СПб.: Питер, 2011. 488 с.
24. Казакова Р. Г. Малювання з дітьми дошкільного віку: нетрадиційні техніки, планування, конспекти занять. М. : Сфера, 2005. 256 с.
25. Кириченко М.А. Основи образотворчої грамоти. Київ. Вища школа. 2003. 165 с.
26. Кириченко Н. Т. Мистецтво розвиває творчість : метод. посіб. для працівників дошкільних закладів, вчителів початкових класів. Тернопіль. : ПМП «Мальва – ОСО», 1988. 73 с.
27. Климов В.П. Научное обеспечение дизайн-образования. Образование и наука. Известия УрОРАО. 2005. № 21 (32). С. 34-35.
28. Комоед Н. И. Дизайнерська діяльність дошкільнята. ТОВ ИД «Білий вітер». 2011. 70 с.
29. Комоед Н. И. Розвиток творчості дошкільнята зображальної діяльності. ТОВ ИД «Білий вітер», 2005. 100 с.
30. Кондратьева К.А. Этнокультурные основы в практике современной региональной дизайн- графики. Москва. 2005. 156 с.
31. Кононко О. Л. Дитяча креативність крізь призму Базової програми «Я у Світі». *Дошкільне виховання*. 2008. №7. С. 3–7.
32. Концепція Нової української школи. [Електронний ресурс] Режим доступу: [https://drive.google.com/file/d/0BzKkv8gxSZUkMzZMbWtPYU9IWXM/view/](https://drive.google.com/file/d/0BzKkv8gxSZUkMzZMbWtPYU9IWXM/view) 27.10.2016 р. 40 с.
33. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. Національна академія педагогічних наук України. Київ: ФОП Ференець В. Б., 2020. 44 с.
34. Концепція креативності Дж. Гілфорда і Е.П.Торренса. *Електронний ресурс*. Режим доступу : <http://bibliograph.com.ua/psihologia-2-1/142.htm>.
35. Косенчук О. «Дитина в соціумі. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти». *Дошкільне виховання*. №4. 2021. С. 3-7. *Електронний ресурс*. Режим доступу : https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/Pidvyshchennya%20kvalifikatsiy/15.04/Dv_2021-04-Kosenchuk.pdf

- 36.Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ. 1989. 215 с.
- 37.Котляр В.П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей. Навчальний посібник. Київ: Кондор. 2005. 200 с.
- 38.Красовська О. О. Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі. Перероблене і доповнене видання. Львів: Новий світ – 2000. 2020. 300 с.
- 39.Красовська О. О. Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до впровадження креативних технологій, нестандартних художніх технік на заняттях зображувальної та декоративної діяльності. *Теорія і практика професійної підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти та початкової школи в умовах ступеневого навчання* : монографія / авт. кол. : В. Є. Борова, Л. В. Ілюк, О. Ф. Кирилович та ін. ; за заг. ред. О. О. Красовської. Рівне : О. Зень, 2021. 520 с. С. 270 - 306.
- 40.Красовська О. О. Професійна підготовка майбутніх вихователів ЗДО у галузі художньо-естетичного виховання засобами технологій контекстного навчання. *Вектор пошуку в сучасному освітньому просторі*. Збірник статей. Луцьк. 2019. С. 42-44
- 41.Красовська О. О. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій: монографія. Рівне: Видавець О. Зень. 2017. 480 с.
- 42.Красовська О. О. Технології викладання освітньої галузі «Мистецтво». Перероблене і доповнене видання. Львів: Новий світ – 2000. 2020. 154 с.
- 43.Красовська, О. О. Художньо-педагогічні знання у змісті професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Професійна педагогічна освіта: становлення і розвиток педагогічного знання*: монографія. /За заг. ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2014. с. 294-317.
- 44.Кривоніс М.Л. Образотворча діяльність. Молодший дошкільний вік: Посібник/ М.Л.Кривоніс, О.Л.Дроботій. Харків: «Ранок», 2017. 208 с.

- 45.Кривоніс М.Л. Образотворча діяльність. Ранній вік: Посібник. Базовий компонент дошкільної освіти до всіх чинних програм. Нова редакція. / М.Л.Кривоніс, О.Л.Дроботій. Харків: «Ранок», 2017. 160 с.
- 46.Кривоніс М.Л. Образотворча діяльність. Середній вік: Посібник. Харків: «Ранок», 2015. 208 с.
47. Кузнєцова О.В. Ознайомлення з технікою дизайну як одна з умов розвитку творчості дошкільнят. Режим доступу. http://festival.1september.ru/index.php?numb_artic = 419196.
48. Ликова І. Чудо-писанки - шедеври мініатюрного живопису // Дошкільне виховання. - 2007. - № 3. - С. 46-52.
49. Курьерова Г.Г. Экология предметного мира как стратегия дизайна в постиндустриальный период. Москва. : Изд-во ВНИИТЭ. 2008. 132 с.
- 50.Ланіна І.В. Образотворче мистецтво для малят. (2-3 роки.) / І.В.Ланіна, Н.В.Кучєєва. Харків: Вид-во «Ранок», 2013. 96 с.
- 51.Ланіна І.В. Образотворче мистецтво для малят. 3-4 роки: Метод. посібник/ І.В.Ланіна, Н.В.Кучєєва. Харків: ТОВ Вид-во «Ранок», 2014. 96 с.
- 52.Ланіна І.В. Образотворче мистецтво для дошкільнят. 4 - 5 років: Метод. рекомендації/ І.В.Ланіна, Н.В.Кучєєва. Харків: Вид-во «Ранок», 2014. 96 с.
- 53.Луцан Н.І. Декоративно-прикладне мистецтво та основи дизайну: навчальний посібник. Київ: Слово, 2010. 172 с.
- 54.Малиновская Л. П. Питання формування дизайнерського мислення. Москва. 1994. 138 с.
- 55.Масол Л.М. Методика навчання мистецтва у початковій школі. Харків, 2006. 256 с.
- 56.Матвієнко С. І. Художня праця та основи дизайну : навч. посіб. Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 201 с.
- 57.Мелик-Пашаев, А. Педагогика искусства и творческие способности, Москва: Знание. 1981. 300 с.
- 58.Мельничук Л.Б., Марчук О.О., Красовська О.О., Шкабаріна М.А. Педагогічний аналіз готовності майбутніх вихователів до морального

- виховання старших дошкільників. *Інноваційна педагогіка*, 2021. Вип. 32. Т. 1. Теорія і методика професійної освіти. С. 95-99.
59. Моляко В. Творчий потенціал людини як психологічна проблема. *Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень*. Житомир: Вид-во Рута. 2006. С. 13-18.
60. Монтесори М. Метод научной педагогики. Киев. 1994. 84 с.
61. Монтесори М. Самовоспитание и самообучение в начальной школе. Киев. 1995. 126 с.
62. Неменский Б.М. Изобразительное искусство и художественный труд: 1-4 кл. Москва. 1991. 191 с.
63. Неменский Б.М. Мудрость красоты: О проблемах эстетического воспитания: Книга для учителя. 2-е изд. перер. Москва: Просвещение, 1987. 253 с.; ил.
64. *Нерянова С., Швачова О.* Досягнення та перспективи розвитку дошкільної освіти. Робота з оновлення Базового компонента дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. №1. 2021. С. 3-6. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/02/22/Dosyahnennya%20ta%20perspektyvy%20rozvytku%20doshkilnoyi%20osvity.pdf>
65. Нікітін Б.П. Сходинки творчості або розвиваючі ігри. Київ: Радянська школа, 1991. 160 с.
66. Обертас Т. С. Розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами образотворчого мистецтва. *Таврійський вісник освіти*. 2014. № 1 (45). С. 120-125.
67. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: Підручник для студ. вищ. навч. закладів/ Г.В.Сухорукова, О.О.Дронова, Н.М.Голота, Л.А.Янцур. 2-ге вид., перер. та доп. Київ: Слово, 2011. 376 с.
68. Орлов В. Ф. Мистецтво і педагогічні технології. *Мистецтво та освіта*. 2001. №1. С. 11-12.

69. Освітні технології. Навчально-методичний посібник. [за заг. ред. О. М. Пехоти]. К. : А.С.К., 2002. 255 с.
70. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ. Освіта України, 2008. 274 с.
71. Пантелеев Г. Н. Дитячий дизайн. Москва: «Карапуз - дидактика», 2006. 192 с.
72. Пантелеев Г. Н. Дитячий дизайн. Зображальна творчість і дизайн в дитячому саду. Москва. «Карапуз - дидактика». 2008. 106.
73. Половіна О. «Дитина у світі мистецтва. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція)». *Дошкільне виховання*. №2. 2021. С. 3-8.
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/02/22/Dytyna%20u%20sviti%20mystetstva.pdf>
74. Положення «Про протидію плагіату в університеті» / Затверджено Вченою радою МЕГУ ім. академіка Степана Дем'янчука Протокол № 4 від 24.11.2016 р. URL: <https://www.megu.edu.ua/sites/default/files/2021-07/Polozhennja-pro-protidiju-plagiatu.pdf>
75. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: «Академвидав», 2006. 456 с.
76. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Практикум: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». Київ: Видавничий Дім «Слово», 2007. 352 с.
77. Програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук]; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. К. : Українська академія дитинства, 2017. 80 с.
<https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>
78. Програма «Дитина». Оновлена. 2020. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років. Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білоskalенко та ін. Наук. кер. В. О. Огневюк. Київ. 2016. 304 с.
<https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>

79. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості» / Р. М. Борщ, Д. В. Самойлик. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 72 с. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>
80. Програма «Українське дошкілля». / О. І. Білан. За заг. Ред. О. В. Низковської. Тернопіль: Мандрівець. 2017. 256 с. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>
81. Програма «Я у світі». Програма розвитку дитини від народження до 6-ти років. /О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова та ін. Наук. кер. О. Л. Кононко. Київ. 2019. 488 с. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>
82. Прусак В. Ф. Становлення дизайн-освіти в Україні. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2002. Вип. 16.4.1. С. 80-87.
- 83.Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості : [навчальний посібник]. К. : ІЗМН, 1996. 236 с.
84. Рудницька О.П. Основи викладання мистецьких дисциплін. Київ: АПН України, 1998. 183 с.
85. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька. Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга –Богдан, 2005. 360 с.
86. Семенов О.С. Формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника у позашкільному навчальному закладі: монографія/ Нац.академія пед. наук України. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2017. 520 с
87. Система эстетического воспитания в детском саду/ Н.А.Ветлугина, Н.П.Сакулина, Н.С.Карпинская, В.А.Езикеева. Москва: АПН РСФСР, 1962. 372 с.
88. Скрыбина О. В. Развитие у детей 3-6 років творчих здібностей на основі дизайн – діяльність. *Дошкільне виховання*. 2008. № 4. 12-18 с.
- 89.Теплов Б. М. Способности и одаренность. Избранные труды: В 2 т. Москва : Педагогика, 1985. Т. 1. С. 15–41.
90. Терешкун А. В. До питання дизайн-освіти в Україні: культурологічний

- аспект. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архітектура*. 2011. № 3. С. 79-81.
91. Трач С.К. *Образотворче мистецтво: Альбом-посібник*. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2003. 64 с.
 92. Фурса О. О. Основні напрями і чинники становлення дизайн-освіти. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.18. С. 392-398.
 93. Фурса О. О. Розвиток дизайн-освіти в Україні і зарубіжжі: історико-порівняльний аспект. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2011. Вип. 2. С.112-124.
 94. Хомич Л. Роль мистецтва у професійно-педагогічній підготовці вчителя. *Мистецтво та освіта*. 1998. №3. С.51-54.
 95. Чен Н.В. Художньо-естетичний розвиток старших дошкільників. *Образотворча діяльність: Посібник вихователя*. Харків: «Основа», 2012. 96 с.
 96. Шевнюк О.Л. *Культурологічна освіта майбутнього вчителя: теорія і практика*. Київ. НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2003. 232 с.
 97. Шевченко Г.П. *Эстетическое воспитание в школе*. Київ: Рад. школа, 1985. 144 с.
 98. Шевчук А. «Мистецька освіта дітей. Традиції та інновації в оновленому БКДО». *Дошкільне виховання*. №4. 2021. С. 20-23. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/02/22/Dytyna%20u%20sviti%20mystetstva.pdf>
 99. Шевчук А. «Формування навичок рефлексії у дітей: ранкова зустріч «Мистецький досвід». *Музичний керівник*. №5. 2021. С. 4-8. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/02/22/Dytyna%20u%20sviti%20mystetstva.pdf>
 100. Шумега С.С. *Дизайн. Історія зародження та розвитку дизайну. Історія дизайну*. Навчальний посібник. К.. 2004. 260 с.
 101. Щедровицький Г. П. *Культура. Культуротехніка. Культурологія / Из архива Г. П. Щедровицкого*. Т. 10. Москва. 2007. 416 с

102. Холмянський Л. М. Дизайн. Пробний навчальний посібник. Київ "Вища освіта" 1992. 200 с.
103. Художньо-естетична діяльність. Середня група. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2009. 104 с.
104. Художньо-естетична діяльність. Старша група: Методичне забезпечення Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2012. 128 с.
105. Юсов Б.П. Принципи побудови інтегрованих поліхудожніх програм з образотворчого мистецтва. *Мистецтво та освіта*. 2001. №3. С. 40-41.
106. Юрас І.І. Педагогічний потенціал використання історичного матеріалу у формуванні естетичного ставлення до дійсності. *Нравственно-эстетическое воспитание молодежи средствами искусства: Тезисы*. Чернигов, 1990. С. 68-69.
107. Яригіна А. Графічний дизайн. *Дошкільне виховання*. 2005. № 2. С. 35-41.
108. Яригіна А. Діти і графічна сценографія. *Дошкільне виховання*. 2005. № 11. С. 24-30.
109. Яригіна А. Діти і дизайн: фітодизайн, флористика, аранжування з природних матеріалів. *Дошкільне виховання*. 2006. № 2. С. 65-71.

«Асоціативний тест» (Башасва Т. В.)

Даний тест дозволяє виявити знання про колірні відтінки і стан здатності розрізняти кольори.

Для проведення діагностики підбираються знайомі для дітей предметні малюнки в чорно-білому зображенні і кольорові фішки. Дитині пропонують співвіднести фішки до предмета за кольором і відтінком.

Аналіз проводиться по наступній шкалі:

3 бали-високий рівень: не допустив жодної помилки;

2 бали-середній: допустив 1-2 помилки;

1 бал-низький: допустив більше 2-х помилок.

«Тест кольоророзрізнення» (Череднякова Т. В.)

Даний тест дозволяє виявити знання відтінків кольору.

Для проведення цього тесту нам потрібні картки в кількості 10 штук з контрастними кольорами декількох відтінків. Наприклад, червоного і зеленого кольору.

Дитині пропонуються картки, і дається завдання:

1. Розклади картки по порядку від самого темного до самого світлого.

Використовуємо 2 кольори - зелений і червоний.

2. Серед 10 карток різного кольору необхідно вибрати тільки ті, які мають зелений відтінок (всього 5 відтінків).

Після виконання дитиною завдання проводиться кількісний аналіз:

3 бали - високий рівень: знань про насиченість кольору, тоновий відтінок: не допустив помилок при виконанні завдання;

2 бали - середній рівень: допустили 1-2 помилки;

1 бали - низький рівень: допустили 3 і більше за помилки.

«Виявлення знань про форму, композицію» (Падалко А. Е.)

Даний тест можна провести з декількома дітьми одночасно, і дозволяє він виявити знання геометричних фігур, визначити рівень знань дітей про колір, форму, рівень сформованості композиційних навиків.

З метою проведення діагностики дітям дається завдання скласти узор, орнамент для прикраси тарілки так, щоб фігури розташовувалися рівне, красиво, щоб кольори поєднувалися між собою.

По закінченні роботи дітям задаються питання, які мають велике значення для розумового, мовного розвитку і сприяють формуванню дизайнерського мислення у дітей.

- Які геометричні форми використали?
- Як розташовані форми відносно один одного? (симетрично, по-різному)
- Які кольори використали? (контрастні, теплі, холодні)
- Чи поєднуються кольори?

Потім підводиться підсумок, і визначаються рівні розвитку знань дітей:

1 бал-низький: діти знають геометричні фігури, розрізняють кольори, але не уміють правильно їх поєднувати в композиції, не знають правил сочетаемости кольорів при складанні узору, інтуїція в цьому напрямі не розвинена.

2 бали-середній: діти знають геометричні фігури, добре розрізняють кольори, хоч не знають правил сочетаемости кольорів і форм, інтуїтивно їх відчують і правильно застосовують.

3 бали-високий: діти цілком свідомо виділяють властивості форм і кольору, правильно поєднують їх в композиції, обґрунтовуючи те або інакше поєднання.

Діагностика «Виявлення елементів технічної естетики»

Дану діагностику можна застосовувати з метою виявлення елементів технічної естетики, на які дитина звертає увагу.

Дітям пропонується відповісти на наступні питання:

- Назви свої любимі іграшки. Чим вони тобі подобаються?
- Які корисні речі є у вашій квартирі? Чим вони красиві?
- Чи подобається тобі у дворі? Що тобі подобається більше усього і чому?
- Які предмети техніки на вулиці тобі подобаються? Чому?

Після визначається рівень естетичного розвитку:

3 бали-високий: дитина звертає увагу на користь, що приноситься предметами, зручність в користуванні, відмічають красу форми.

2 бали-середній: дитина відмічає тільки красу предметів, обгрунтовуючи тим, що вони просто подобаються.

1 бал-низький: дитина не обгрунтовує свої відповіді, не розуміє користі предметів, зручності і краси.

Діагностика «Дизайн дитячих меблів»

Дана діагностика допомагає виявити здібності дітей до дизайнерської діяльності, створення уявного образу предмета.

З метою проведення діагностичної роботи дітям дається завдання вигадати і намалювати меблі майбутнього. Дається вказівка на те, що треба вигадати такі меблі, предмети якої повинні бути дуже корисними, зручними і красивими.

Особливість даного завдання складається в проєцированії уяви в майбутнє, випередження подій, тобто в створенні інакших внутрішніх умов для функціонування творчого мислення у дитини.

Завдання оцінюється за 3-х бальною системою, по наступних показниках:

- доцільність (здатність взаимосвязивать поставлену задачу з власним задумом, досягнення поставленої мети, контроль і корекція своїх дій);

- раціональність (вибір найбільш вигідних, економічних, розумних коштів для реалізації мети, зручність винаходу, можливість практичного застосування продукту творчої діяльності);
- новизна і оригінальність (продуктивні способи діяльності, не шаблонність, використання нестандартних форм, методів способів рішення задачі);
- доработанність (закінченість форм, реалізація задуму, а також емоційне задоволення від творчої діяльності).

Рівні визначаються в балах:

Низький: 1-4 бали

Середній: 5-8 балів

Високий: 9-12 балів

Діагностика «Чайний сервіз» (Маліновська Л. П.)

Дана діагностика допомагає виявити розуміння художніх особливостей загальної групи предметів, пов'язаних ансамблем.

Дітям дається завдання підібрати до даного чайника чашку і блюдце, щоб вони підходили за формою, кольором і орнаментом.

Рівень знань дітей визначається по показниках і оцінюється в балах:

1 бал - низький: дитина не розуміє художніх особливостей спільності предметів, пов'язаних ансамблем. Вибір предмета випадковий, не поєднується ні за кольором, ні за формою, ні по орнаменту. Інтуїція в цьому напрямі не розвинена.

2 бали - середній: дитина частково встановлює зв'язок між предметами. Поєднує предмети по одній ознаці: або за кольором, або за формою, або по орнаменту, оскільки інтуїтивно відчуває приналежність предмета до ансамбля.

3 бали - високий: дитина легко визначає обладнання предметів, що виражаються в поєднанні за формою, кольором і орнаментом. Свідомо виділяє спільні риси, обгрунтовуючи те або інакше поєднання.

Методика «Домалювання фігур» (Дяченко О. М.)

Методику можна проводити одночасно з групою дітей. Направлена вона на визначення рівня розвитку уяви, творчого мислення, а також здатності створювати оригінальні образи.

Як матеріал використовується комплект карток, на кожній з яких, намальована одна фігурка невизначеної форми. Усього в наборі 10 карток.

Дитині даються вказівки, слідує яким, він повинен домалювати кожну фігурку так, щоб вийшла будь-яка картинка, по його розсуду. Потім йому дають простий олівець і картку з фігуркою. Після того, як дитина справилася із завданням, у нього дізнаються, що він намалював. Відповідь дитини фіксується. Потім послідовно, пред'являються інші картки з фігурками.

Якщо дитина не зрозуміла завдання, то вихователь може на першій фігурці показати декілька варіантів домалювання.

Для оцінки рівня виконання завдання для кожної дитини підраховується коефіцієнт оригінальності: кількість неповторних зображень. Однаковими вважаються зображення, в яких фігура для домалювання перетворюється в один і той же елемент. Наприклад, перетворення і квадрата, і трикутника в екран телевізора вважається повторенням, і обидва ці зображення не зараховуються дитині.

Потім порівнюють зображення, створені кожним з дітей групи, що обстежується на основі однієї і тієї ж фігурки для домалювання. Якщо двоє дітей перетворюють квадрат в екран телевізора, то цей малюнок не зараховується жодному з цих дітей.

Таким чином, коефіцієнт оригінальності рівний кількості малюнків, що не повторюються (за характером використання заданої фігурки) у самої дитини і ні у кого з дітей групи.

Нижче приведений протокол обробки отриманих результатів.

Під кожною фігуркою записується, яке зображення дала дитина. Назви зображень, що повторюються: повтори у однієї дитини і повтори у різних дітей по одній і тій же фігурка закреслюють. Кількість не закреслених відповідей - коефіцієнт оригінальності кожної дитини. Потім виводять середній коефіцієнт оригінальності за групою: індивідуальні величини коефіцієнта оригінальності підсумовують і ділять на кількість дітей в групі.

Низький рівень виконання завдання - коефіцієнт оригінальності менше середнього по групі на 2 і більше за бал.

Середній рівень - коефіцієнт оригінальності рівний середньому по групі або на 1 бал вище або нижче середнього.

Високий рівень - коефіцієнт оригінальності вище середнього по групі на 2 і більше за бал.

На рівні з кількісною обробкою результатів можлива якісна характеристика рівнів виконання завдання.

Можна виділити наступні рівні:

При низькому рівні діти фактично не приймають задачу: вони або малюють поруч із заданою фігурка щось своє, або дають безпредметні зображення. Іноді ці діти (для 1-2 фігурка) можуть намалювати предметний схематичний малюнок з використанням заданої фігурка. У цьому випадку малюнки, як правило, примітивні, шаблонні схеми.

При середньому рівні діти домальовують більшість фігурок, однак, всі малюнки схематичні, без деталей. Завжди є малюнки, що повторюються самою дитиною або іншими дітьми групи.

При високому рівні діти дають схематичні, іноді деталізовані, але, як правило, оригінальні малюнки (що не повторюються самою дитиною або іншими дітьми групи). Запропонована для домалювання фігурка є звичайно центральним елементом малюнка.

Додаток А

Експрес методики В. Кудрявцева і В. Синельникова

1. Методика «Сонечко в кімнаті» (реалізм уяви).

Мета: Виявлення здібностей дитини до перетворення «нереального» в «реальне» в контексті заданої ситуації шляхом усунення невідповідності.

Обладнання: Картинка із зображенням кімнати, в якій знаходиться чоловічок і сонце; олівець.

Інструкція до проведення: Педагог показуючи дитині картинку пропонує уважно поглянути і сказати, що на ній намальоване. Після переліку деталей зображення (стіл, стілець, чоловічок, лампа, сонечко) педагог дає наступне завдання: «Правильно. Проте, як бачиш, тут сонечко намальоване в кімнаті. Скажи, будь ласка, так може бути або художник тут щось наплутав? Спробуй виправити картинку так, щоб вона була правильною».

Користуватися олівцем дитині не обов'язково, вона може просто пояснити, що необхідно зробити для «виправлення» картинки.

2. Методика «Ціла картинка» (Уміння бачити ціле раніше частин.)

Мета: Визначення уміння збереження цілісного контексту зображення в ситуації його руйнування.

Обладнання: Картонна картинка, що складається, із зображенням качки, що має чотири згини (розмір 10-15 см).

Інструкція до проведення: Педагог, показуючи дитині картинку: «Зараз я тобі дам цю картинку. Подивись уважно і скажи, що на ній намальовано?» Вислухавши відповідь, педагог складає картинку і запитує: «Що стане з качкою, якщо ми складемо картинку от так?» Після відповіді дитини картинка розправляється, знову складається, а дитині задається знов те ж питання. Всього застосовується п'ять варіантів складання «кут», «мостик», «будиночок», «труба», «гармошка».

3. Методика «Як врятувати зайчика» (надсупернативно-перетворювальний характер творчих рішень).

Мета: Оцінка здатності перетворення завдання на вибір, на перетворення в умовах перенесення властивостей знайомого предмету в нову ситуацію.

Обладнання: Фігурка зайчика, блюдце, відерко, дерев'яна паличка, здута повітряна кулька, аркуш паперу.

Інструкція до проведення: Перед дитиною на столі розташовують фігурку зайчика, блюдце, відерко, паличку, здуту кульку і аркуш паперу. Педагог, беручи в руки зайчика: «Познайомся з цим зайчиком. Одного разу з ним трапилась така історія. Вирішив зайчик поплавати на кораблику по морю і заплив далеко-далеко від берега. А тут розпочався шторм, з'явилися величезні хвилі, і став зайчик тонути. Допомогти зайчикові можемо лише ми з тобою. У нас для цього є декілька предметів (педагог звертає увагу дитини на предмети, розкладені на столі). Що б ти вибрав, щоб врятувати зайчика?».

Додаток Б

Анкета для вихователів закладів дошкільної освіти «Чи притаманна вам креативність?»:

Шановний колего!

Просимо відповісти Вас на всі питання анкети. Анкета анонімна. Результати опитування будуть використані тільки в узагальненому вигляді. Уважно прочитайте питання та дайте відповідь. Заповнювати анкету треба тільки ручкою.

1. Як часто ви продукуєте нові ідеї? _____
2. Чи здатні ви їх впроваджувати самостійно? _____
3. Як ви ставитеся до труднощів, чи вмієте їх долати? _____
4. Чи любите ви ризикувати? _____
5. Чи може нове бути шкідливим? Як запобігти цьому? _____
6. Ви маєте творчий потенціал? _____
7. Якщо ви бачите щось цінне у роботі колег, то:
 - копіюєте;
 - творчо використовуєте;
 - заперечуєте.
8. Чи вмієте ви бути «оригінальним» у роботі? Подобається це вам чи ні? _____
9. Чи були невдачі у вашій професійній творчості? Як ви ставитеся до них? _____

Дякуємо за співпрацю!

Додаток В

Анкета

«Визначення якості проведення вихователями занять зображувальної діяльності»

Шановний вихователю! Пропонуємо Вам пройти опитування щодо якості проведення занять зображувальної діяльності. На поставлені питання Ви можете відповідати «так», «ні», або «частково».

1. Чи маєте Ви необхідні технічні навички роботи з різними художніми матеріалами?
2. Чи можете продемонструвати їх своїм дітям?
3. Чи усі програмові живописні, графічні, конструктивно-аплікативні техніки Ви використовуєте на заняттях ?
4. Чи можете дати якісну образну характеристику художнього твору з огляду на його композиційні, колористичні, конструктивні особливості?
5. Чи маєте у необхідній кількості до занять образотворчого мистецтва навчально-методичні таблиці з вивчення основ образотворчої грамоти?
6. Чи використовуєте Ви педагогічні інновації при проведенні занять образотворчого мистецтва, декоративної творчості, аплікації, дизайну?

Дякуємо за участь!

Додаток Д

Відкриваємо таємниці цеглинок DUPLO

Мета: Вправляти дітей у вмінні розрізняти деталі за формою, кольором, кількістю штирів. Формувати сенсорні основи сприйняття. Розвивати візуальну пам'ять. Розвивати координацію «око-рука». Розвивати дрібну моторику рук. Розвивати уміння вирішувати проблемні ситуації.

Обладнання: цеглинки LEGO DUPLO

Ключові слова: геометричні фігури, рахунок, кольори, спостережливість.

Хід вправи

Поділіть дітей на підгрупи (4-6 осіб). Розташуйте в колі для кожної підгрупи набір із різних по кольору і формі цеглинок. Підніміть цеглинку 2*2 червоного кольору, попросіть дітей уважно подивитися на неї. Попросіть їх закрити очі і спробувати знайти перед собою цеглинку схожу на ту, що вони щойно бачили, а саме, цеглинку 2*2. Завдання і запитання (ускладнення, розширення):

Як вам вдалося знайти схожу цеглинку?

Це така ж цеглинка, яку тримає вихователь?

Чим ваші цеглинки схожі, а чим відрізняються?

Якого кольору ваша цеглинка? Чи ви можете знайти такий же колір у класній кімнаті? Назвіть, що саме ви бачите у кімнаті такого кольору?

Якої форми ваша цеглинка? Чи ви можете знайти предмети такої ж форми у класній кімнаті?

Опишіть цеглинку, яку ви тримаєте в руці!

Подумайте, як можна назвати виступи на цеглинці? (вводимо поняття «штирі»)

Покладіть вашу цеглинку поруч із цеглинкою вашого сусіда. Яку форму ви бачите зараз? (поняття «прямокутник»)

А чи зможете ви тепер у купі знайти цеглинку, яка виглядає так само, як ці дві разом? Якої форми ця цеглинка? Скільки квадратів можна помістити в цей прямокутник?

Чим відрізняється прямокутник від квадрата?

Ласкаво просимо в чарівний світ LEGO

Мета :Вправляти дітей у вмінні розрізняти деталі за формою, кольором, кількістю штирів; Формувати сенсорні основи сприймання; Розвивати візуальну пам'ять; координацію «око - рука»; дрібну моторику рук; Виховувати уміння вирішувати проблемні ситуації

Обладнання : цеглинки LEGO DUPLO, ілюстрація до казки «Троє поросят».

Ключові слова : геометричні фігури, рахунок, кольори, спостережливість.

Хід вправи

- Поділіть дітей на підгрупи по 4 – 6 осіб

- Розташуйте в колі для кожної підгрупи набір із різних по кольору і формі цеглинок.

-Діти, сьогодні ми з вами відправимось в чарівний світ LEGO, в якому ми будемо вчитись будувати та конструювати;

-А нам допоможе наша подружка, її звати цеглинка.

-Подивіться, ось вона (підняти та показати цеглинку 2*2);

-На яку геометричну фігуру вона схожа?(квадрат)

-Що вона вам нагадує? (відповіді дітей)

-В нашої цеглинка є сестрички.

-Спробуйте їх знайти на своїх столах(діти знаходять цеглинку 2*2 різник кольорів).

-Чому ви обрали саме ці цеглинки?

-Чи схожа ваша цеглинка на мою, і чим відрізняються?

-Подивіться, у наших цеглинок є виступи. Вони називаються штирі.

-Як ви гадаєте, для чого потрібні штирі? (для з'єднання цеглинок)

-Давайте спробуємо з'єднати дві цеглинки разом (діти з'єднують цеглинки)

-Як ви вважаєте, що можна побудувати з цеглинок такого розміру? (вежа, паличка...)

-А в нашої цеглинка є подружка, ось вона.(підняти і показати цеглинку 2*4)

-На яку геометричну фігуру вона схожа?(прямокутник)

-Чим прямокутна цеглинка схожа на квадратну цеглинку, і чим відрізняється?

-Подивіться, на прямокутній цеглинці також є штирі.

-Порівняйте, на якій цеглинці більше штирів. Чому?(на прямокутній, тому що вона більша за розміром)

-Як ви вважаєте, де люди використовують справжні цеглинки? (на будівництві ; для будування будинків тощо)

-Будинки будують не лише люди, а й тварини. Давайте пригадаємо, в якій казці тварини будували собі будинки.(«Троє поросят»)

-Які будинки побудували поросята?(із соломи, із гілок, із цегли)

-Що сталось із будинками Нуф – нуфа та Ніф – ніфа?

-Чому вовк не зміг потрапити до будинка Наф – нафа?

-Нуф – нуф та Ніф – ніф не змогли побудувати міцні будинки, тому що не вміли. Давайте допоможемо поросяткам побудувати будинки із цеглинок.

Діти самостійно будують будинки, підбирають деталі за формою та розміром.

Пригадайко

Мета: Вправляти дітей у вмінні розрізняти деталі за формою, кольором, кількістю штирів. Розвивати координацію рухів, спритність. Удосконалювати вміння описувати.

Обладнання: цеглинки LEGO DUPLO

Ключові слова: колір, форма, назва деталі, опис, швидкість

Хід вправи:

Поділіть дітей на підгрупи (4-6 осіб). Розташуйте в колі для кожної підгрупи набір із різних по кольору і формі цеглинок

Підніміть цеглинку 2*2 червоного кольору, попросіть дітей уважно подивитися на неї і пригадати, як вона називається. Якого вона кольору чи форми?

Знайдіть цеглинку зеленого кольору 2*4. Попросіть дітей уважно подивитися на неї і пригадати, як вона називається. Якого вона кольору чи форми?

Тепер попросіть дітей пильно подивитися на ці дві цеглинки (червону і зелену) і нехай кожна дитина назве одну характеристику будь-якої цеглинки, тобто скаже яка вона?

Попросіть дітей якнайшвидше знайти по 3 синіх цеглинки 2*2, 4 зелених цеглинки 2*4, 1 жовту цеглинку з заокругленням.

Попросіть дітей побудувати модель з цих цеглинок і описати сконструйоване.

Кольорові будинки для LEGO - цеглинок

Мета: сприяти вправлянню дітей у розрізненні цеглинок LEGO DUPLO за кольором, знаходити відповідний колір та називати його. Формувати сенсорні основи сприйняття, вміння порівнювати, класифікувати, розрізняти предмети за величиною (великі, маленькі). Розвивати дрібну моторику рук. Виховувати наполегливість під час виконання завдання.

Обладнання: кольорові кошики, цеглинки різного кольору.

Ключові слова-характеристики, орієнтири: різнокольорові цеглинки, колір, поняття «один», «багато», уявлення «будинки-кошки», «величина», сприйняття, спостережливість.

Хід вправи.

1. Поділ дітей на підгрупи по 4-6 осіб.
2. Розташувати підгрупи навколо столів з дидактичним матеріалом: різнокольорові кошики, відповідного кольору (до корзинок) різні за величиною цеглинки LEGO DUPLO.

3. Запропонувати дітям уважно роздивитись матеріал.

4. Попросити розкласти цеглинки у свої будинки-кошки (за кольором).

Запитання і завдання (ускладнення, розширення).

1. Чи у кожній цеглині є свій будиночок?
2. Чим цеглинки відрізняються в будиночку?
3. Скільки корзинок червоного (іншого) кольору? А скільки цеглинок цього кольору? Чого більше: корзинок чи цеглинок?
4. Знайдіть предмети в кімнаті такого ж кольору.
5. Візьміть в руки цеглинку червоного (іншого) кольору.
6. Додати прозору корзинку та цеглинки додаткових кольорів (корзинок якого кольору не було). Запропонувати дітям скласти цеглинки іншого кольору в прозорий будиночок.

Додаток Е

Конспект заняття з образотворчої діяльності

Тема: День Народження «Перлинки»

Програмовий зміст: Вчити дітей поєднувати різні техніки малювання в одній роботі; вправляти у навиках формувати квітку, міцно скручуючи пластичний матеріал, працювати стекою; удосконалювати вміння викладати зображення з геометричних фігур, навика різати по контуру, навика наклеювання деталей на папір; закріплювати правила техніки безпеки під час роботи з образотворчої діяльності. Розвивати моторику рук, уяву, фантазію, пам'ять, мислення. Виховувати наполегливість, старанність, естетичний смак.

Матеріал: муляж торта, капелюшки, фарби, пензлі, трубочки, зім'ятий папір, дощечки, пластичний матеріал, зубочистки, кольоровий папір, картон, клей, пензлі, серветки, клейонки, ножиці, торт, аудіо запис «Весела гімнастика».

Хід заняття

1. Вступна частина:

Доброго дня, всім присутнім! Сьогодні у черговий раз ми у нашій студії діти, яка зустрічає нас, не так як завжди. Погляньте, як красиво, святково вбрана наша студія. Адже у неї сьогодні незвичайне свято! Сьогодні 1 рік, як працює наш гурток «Перлина». Тож можна сказати, що сьогодні День народження «Перлини».

Кейс-ситуація «День народження».

Без чого не можливо відсвяткувати День народження?

Як ви гадаєте, де нам це все взяти?

Що можна виготовити власноруч? (міркування дітей)

Молодчинки, для того, щоб не думати із чого починати, на допомогу нам прийшов Ведмедик-чарівник, у нього є три скриньки, почнемо з першої! На ній є напис (читаю) відгадайте загадку і отримаєте необхідний предмет, для роботи.

2. Основна частина:

Загадка

Пензлик, аркуш та вода...

Де ж малюнок? От біда!

Що іще забув я взяти,

Щоб букет намалювати? (ФАРБИ)

Молодці! Загадку відгадали і отримуємо першу скриньку! (дістаю фарби)

Для малювання у нас є таке приладдя, погляньте і скажіть, що ми можемо зобразити за допомогою таких помічників? (міркування дітей)

Тож, скоріше до роботи! (діти малюють технікою «видування» та «малюнок зім'ятим папером», контролюю виконання роботи, при необхідності даю вказівку та схвалюю дітей).

Які чудові букети у вас вийшли, але для святкування Дня народження букетів не вистачить. Нам необхідно приготувати святковий торт. Як його зробити? (міркування дітей).

У цьому нам допоможе скринька №2, на ній, теж завдання є (читаю) «Якщо хочете торт ви забрати, повинні весело затанцювати.»

Фізхвилинка

«Веселі малята» (діти виконують танцювальні рухи, повторюючи за дорослим, під музичний супровід).

Жваво ми потанцювали, і отримали торт! Але наш торт, необхідно прикрасити.

Чим прикрашати будемо? (міркування дітей) Пропоную виліпити квіти. Можливо хтось знає як можна виліпити квітку?

Беремо пластилін, скочуємо ковбаску, розплющуємо її пальчиками ч и долонькою, притискаючи до дощечки, але не надто міцно, щоб наш пластилін не міцно приліпився до неї. Стекою надрізаємо одну із сторін ковбаски та щільно скручуємо рулетиком.

Розправляємо пелюстки, квітку одягаємо на зубочистку та розміщуємо її на торті. Тепер, починаємо працювати. (діти виконують завдання, контролюю виконання роботи, при необхідності даю вказівку та схвалюю дітей) До красивих букетів додаємо й торт красивий.

Залишилось, діти, тільки одне, як думаєте що це? (міркування дітей) Необхідно подарунок виготовити. Хто нам допоможе? Скринька №3

Загадка

Ось є пензлик і папір,
Як скріпити їх мерщій?
В допомогу до людей
Тут приходить ...*(КЛЕЙ)*

Коли ми використовуємо клей? Коли аплікуємо, тож подарунок ми виготовимо за допомогою аплікації. Пригадайте, як необхідно поводитись з ножицями? (відповіді дітей)

З паперу вирізати будемо сердечка, та наклеюємо їх на картон, із сердечок можна створити різні картини, тож старанно працюйте.

Щоб подарунки були красивими (діти виконують завдання, контролюю виконання роботи, при необхідності даю вказівку та схвалюю дітей).

3. Підсумок заняття.

Молодці діти, тепер ми можемо святкувати День народження «Перлинки». (Заносять святковий торт)

Підведення підсумків заняття.

Додаток Ж

Анкета для вихователів закладів дошкільної освіти:

Шановний колего!

Просимо відповісти Вас на всі питання анкети. Анкета анонімна. Результати опитування будуть використані тільки в узагальненому вигляді. Уважно прочитайте питання та дайте відповідь. Заповнювати анкету треба тільки ручкою.

1. Що малює дитина? _____
2. Якими зображальними засобами володіє дитина? _____
3. Наскільки оригінальні її малюнки? Наведіть приклади. _____
4. Як пов'язаний сюжет малюнків з навколишнім життям, казкою? Наведіть приклади. _____
5. Як дитина ставиться до процесу малювання, пишається їм, чи прагне до позитивної оцінки? _____
6. Як ви оцінюєте малюнки дитини, навіщо це треба робити? _____
7. Як, на вашу думку, впливає малювання на розвиток дитини? _____

Дякуємо за співпрацю!

Дидактична гра "Пошук гарного і незвичайного"

Мета: Вчити дошкільників помічати красиве, дивовижне, незвичайне в природі.

Хід гри.

Гра проводиться під час прогулянки дітей в парку з невеликою підгрупою (6-7 дітей). Вихователь заздалегідь продумує невеликий маршрут на фоні гарного пейзажу, чудових форм дерев. Потім запропонувати дітям знайти, побачити, відкрити для себе як можна найбільше гарних, незвичайних об'єктів.

Дається завдання скласти фантастичну розповідь про дерево, яке йому сподобалось.

Дидактична гра "В якому будинку ми живемо"

Підготовка. Спостереження за деревами в лісі, знаходження спільних ознак і відмінностей, бесіда про знайомі дерева, загадування загадок і відгадування.

Правило.

Кожна група дітей повинна скласти відповідну загадку чи опис про свій "будиночок".

Хід гри.

Вихователь поділяє дітей на 4 групи і говорить, що це буде 4 (будиночки).

Одна дитина виходить з кімнати, усі інші разом домовляються, в якому (будиночку) вони живуть - дубовому, березовому, ялинковому, сосновому.

Кожна група дітей, відповідно до того, в якому (будинку) вони живуть, придумує загадку або описує цей (будиночок). Можна використати вірші..

Наприклад.

Голки має коротенькі,
Всім знайомі ці гілки.
Й шишки довгі, мов свічки.
Ялина.

Білокрилий, наче птах,
І оспіваний в піснях,
Дрібне листячко на нім,
Що й казати - гарний дім.

Береза.

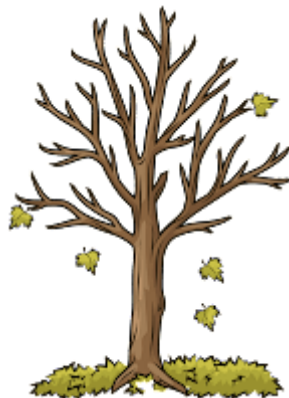
Відгадай, як звати наш дім,
 Все про нього розповім.
 Гарне дерево, міцне.
 Листя різьблене, рясне.
 А на гілочках крилатих
 Буде жолудів багато.
 Дуб.

Відгадай, як звати наш дім,
 Все про нього розповім.
 Стовбур жовтий, мов янтар,
 Досягає стеля хмар,
 І колючі, й довгі, й тонкі.
 На гілках зелені голки.
 Шишок безліч та маленькі,
 І не довгі, а кругленькі.
 Сосна.

Дидактична гра "Відгадай, з якого дерева листочок"

Мета: Навчити дітей розрізняти й називати дерева та кущі (клен, каштан, тополя, троянда), виховувати увагу та естетичні почуття, бережне ставлення до рослин.

Матеріал. Картки із зображенням листків.

Дидактичні ігри: "Що намальовано на картинці?", "Де що росте?"

Мета: Формувати уявлення про те, що рослини ростуть на городі, в квітнику, в саду, закріплювати знання назв рослин, активізувати словник дітей, виховувати увагу.

Хід гри.

Усі діти одержують картинки із зображенням дерев, кущів, овочів і фруктів, квітів. Дитина, яку викликає вихователь, показує свою картинку, говорить, що на ній намальовано і для чого вирощують цю рослину. 2 гра.

В різних кінцях кімнати розвішуються ілюстрації із зображенням саду, городу і ділянки дитячого садка.

Дитина, яку назвала вихователь, повинна підійти до тієї ілюстрації, на якій зображено місце, де росте рослина, зображена на її картинці.

Гра "Знайди три однакових листочки"

Ігровий матеріал: натуральні об'єкти-листочки.

Вихователь показує дітям листочки дерева чи куща. Діти повинні відшукати три таких самих листочки. Виграє той, хто виконає завдання найшвидше.

Дидактична гра "Екологічний ланцюжок"

(для комах, рослин)

- Якщо ми з ланцюжка заберемо сонце? (Земля буде холодною і бруньки на дереві не розпустяться).
- Якщо забрати птахи? (Тоді гусінь поїсть листочки, і фрукти не виростуть).
- Що станеться, коли забрати дощ? (Тоді від посухи дерево загине).
- А що станеться, коли квіти не виростуть? (Бджолам ні з чого буде збирати солодкий нектар).
- Що буде, коли забрати воду?
- Яка роль людини в цьому ланцюжку? (Людина садить дерева, квіти, травичку, кущі, доглядає, поливає, збирає врожай, робить будиночки для пташок, бджіл. Але людина і зашкоджує природі).

Дидактична вправа "Екологічні знаки"

1. Вода, що втікає вгору. (Пара)
2. Горіх, який не падає з дерева. (Арахіс)
3. Комар, який загубив одну літеру і з відчаю пірнув у воду. (Омар)
4. Велика крижана гора, що плаває у воді. (Айсберг)

Дидактична гра "Компліменти природі"

(Листочку, траві, дереву, кущику, пташці, комасі, тварині)

Гра "Поле чудес"

(використовуються картинки)

1. Навесні це дерево стоїть у пишному цвіті, неначе все у білій піні, святкове, і запах його квітів відчутний здалека. Шкода лише, що саме заради квітів ламають люди його гілки,

калічать.

Черемха.

2. Часто люди називають це дерево «солодким». Ні, цукерки на ньому не ростуть, але подивись уважно, як багато бджілок ласують солодким нектаром з його квітів, а у вулику той нектар перетворюється на запашний, цілющий мед. Нарви обережно жменьку квіток з цього дерева і завари, як чай. Отже, буде смачний, ароматний, а також цілющий!

Луна.

3. Приклади влітку до стовбура дерева руку. Він прохолодний, навіть під гарячим сонцем. Таке може бути тільки в одного дерева у світі: адже це єдине дерево з білою корою, яка не нагрівається на сонці. Це білокора красуня.

Береза.

4. «Патріарх лісів», «Могутній велетень» - так часто називають це дерево, бо й справді в лісі воно здається найсильнішим. Крім того, що це дерево – богатир, воно ще й дерево – довгожитель. Що це за дерево?

5. Станьмо під крону липи, клена, дуба і послухаємо, як шелестять листочки – вітерець поміж них заплутався, і вони легенько стукаються один з одним. А під цим деревом не шелест, а шум бо вітер розхитує гілочки, і голки-листочки розсікають повітря. Яке ж це дерево шумить?

Сосна.

6. Там, де в лісі є озеречко, ростуть високі і розлогі дерева. Аж схиляються до води, ніби хочуть помилуватися, які ж то гарні пухнасті «котики» прикрасили їх рано на весні! Он, майже на кожному з них і бджілка сидить, золотистий пилок збирає, бо ще ж квітів не має. Яке дерево квітує так рано?

Верба.

Дидактична гра «Як подорожує насінина?»

На картах зображена рослина і її насіння. Вам треба її назвати, сказати, хто їй допомагає, і покласти до певної кишеньки.

- Як подорожує насінина?

<i>Вітер</i>	<i>Вода</i>	<i>Птахи, тварини</i>	<i>Саморозсів</i>
Клен	Горіх кокосової пальми	Горобина	Соняшник
Липа		Соняшник	Мак
Кульбаба		Ліщина	Квасоля
Соняшник			Горох
			Каштан

Гра «В кого дітки з цієї гілки»

Хід гри

Діти стоять в колі. Вихователь стоїть посередині кола, піднімає вгору гілку і промовляє «В кого «дітки» з цієї гілки? Діти, в кого в руках дітки, піднімають і називають їх. Гра продовжується, поки діти не відшукають всіх «діток» до кожної гілки.

Ця гра допоможе дітям запам'ятати назви дерев, кущів. Розпізнати їх за листям і плодами.

Дидактична гра «Листочки»

Мета: Закріпити назви дерев (клен, каштан, тополя), вчити дітей розрізняти їх за формою листків. Виховувати організованість.

Хід гри

Після розглядання дерев вихователь роздає дітям листочки. Повіяв вітер, - каже вихователь, - розлетілися листочки по майданчику. Діти розбігаються в різні боки. Аж ось вітер ущух, листячко спинилось. Вихователь піднімає кленовий листочок і каже : «Повій, вітер, принеси мені кленові листочки.»

Діти з кленовими листочками підбігають до неї. Вихователь запитує, з якого дерева ці листочки. Потім підбігають діти з каштановими, тополевыми листочками. Гра повторюється (2-3рази).

Вправа «Скажи комплімент»

Вихователь пропонує сказати комплімент дереву. Наприклад:

- Ялинка, ти така.... (красива, мужня, святкова, чудова, зелена, гарна, весела, струнка, чепурна, найкраща і тощо.)

Гра «Передай настрої»

Пофантазуйте, дайте відповіді на запитання:

- що зимою відчувають дерева?
- - Який у дерев настрої, коли іде дощ?
- - Про що думають дерева в літню спеку?
- - Чому дивуються дерева навесні?
- - Про що вони мріють восени?

- - Коли дерево може бути сумним, здивованим, ображеним, пригніченим, зляканим, веселим, щасливим?